

הישיבה השלוש-מאות-וארבעים-ושבע של הכנסת השישית

יום שלישי, י"ט כסלו תשכ"ט (10 דצמבר 1968)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חרום (החוקת תעודת זהות והצגתה), תשכ"ט-1968 – שחזר מוועדת הפנים; 2. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 7), תשכ"ט – 1968 – שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ד י. גבון:
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ת. ליאור:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו

ב. שאילתות ותשובות

לאותו אורח כי אביו, המתגורר באילת, ושאל שמו נמסר במכתב המצורף בזה, חצה את קו שביתת הנשק ועבר לירדן.

במשך ארבעת החודשים שחלפו מאז עשה הבן כל מאמץ לנסות ולברר את גורל אביו. עד היום לא קיבל אותו אורח כל תשובה עניינית מרשות מוסמכת בישראל מה עלה בגורל אביו. על פי פנייתו של אותו אורח אל הצלב האדום על-ידי מוסד זה חקירה, ובתשובה בה נמסר לאותו אורח כי לשלטונות ירדן אין ידיעה בדבר שביו של אדם בשם הזהה לשם אביו.

בהצחירו מוסיף עוד אותו אורח, כי בשיחתו הראשונה עם סמל משטרת אילת מסר לו הסמל, כי לפי הרישום ביומן המשטרה ניסה האב לחצות את הגבול, אך נעצר והועבר לחקירה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה ידוע למשרד המשטרה, או לרשות ישראלית מוסמכת אחרת, בעניין גורלו של האורח הנערך?

2. מה היו פעולות החקירה שנעשו כדי לברר את גורלו של אותו אורח?

3. מה האינפורמציה המלאה או החלקית שפעולות חקירה אלו העלו?

4. האם נרשם ביומן משטרת אילת, או תחנת משטרה אחרת כלשהי, כי האורח הנ"ל נעצר לחקירה על-ידי רשויות ישראליות?

5. האם נמצא אותו אורח בידי רשויות ישראליות כלשהן?

6. מה הבסיס להודעת סמל המשטרה, לפיה נמצא האב הנערך בידי רשויות ישראליות?

7. מה הן הפעולות הנוספות המתוכננות לאיתור עקבותיו של אותו אורח?

8. מה הם הגורמים הבין-לאומיים שאליהם מנתה או תפנה ישראל לבירור שאלה זו?

שר-המשטרה א. ששון:

לשאלה 1 – ידוע למשטרה כי האיש שגר באילת, ב-16 ביולי 1968, סירה ונראה כשהוא שט עמה בכיוון לעקבה.

הי"ד י. גבון:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר היום: שאילתות ותשובות.

1. חקירה בעניין מותו של אדם שהשתתף בצעדת ים-המלח

חבר-הכנסת מ. ארם שאל את שר המשטרה ביום כ"ט בחשוון תשכ"ט (20 בנובמבר 1968):

בעתונות נמסר שבשבת, 6 בנובמבר 1968, נהרג ליד עין-פשחה ארתור באומר, תושב רוממה, שהשתתף בטיול מאורגן. הוא נפל מצוק גבוה ומצא את מותו. אודה לכבודו אם ישיבני:

א. מה העלתה משטרת המחוז הדרומי בחקירת המקרה?

ב. מי היה אחראי לטיול?

שר-המשטרה א. ששון:

א. ביום השני של צעדת ים-המלח, שאורגנה מטעם מכבי ישראל, בשעה עשר בבוקר, כשהצועדים צעדו לאורך ים-המלח, בקרבת עין-חורבה, נפל המנוח ארתור באומר על הארץ ללא הכרה. הוגשה לו עזרה ראשונה במקום, אך הכרתו לא שבה. רופא שהוועק למקום קבע את מותו. הגופה הועברה מיד לבית-החולים "הדסה". החקירה העלתה שהמוות נגרם עקב מחלה כרונית של הלב, ולא משום סיבה אחרת. ראוי לציין, כי המקום שבו נפל המנוח הוא שטח ישר ולא צוקי, כפי שנמסר בעתונות.

ב. האחראי לטיול היה עורך-הדין יצחק בן-יוסף בראו מפתח-תקנה, והטיול אורגן, כפי שהוזכרתי מטעם מכבי ישראל.

2. בירורים לאיתור תושב אילת אשר חצה את קו שביתת הנשק

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשטרה ביום ד' בכסלו תשכ"ט (25 בנובמבר 1968):

בתצהיר שהוגש לי על-ידי אורח ישראלי, ששמו, כנדרש בתקנון הכנסת, מצורף במכתב נפרד, הובא לידיעתי כי ביום 15 ביולי 1968 הודיע קצין משטרה

4. הוקעת ההתנקשות בשוק מחנה יהודה

חברי הכנסת א. אבנר שאל את שר המשטרה ביום י"ג בכסלו תשכ"ט (4 בדצמבר 1968):

הנני מבקש לדעת:

1. האם אישים ערביים, היושבים בשטחים המוחזקים ובירושלים המזרחית, הוקיעו בפני שר המשטרה, או בפני מי מאנשי משרדו, את ההתנקשות בשוק מחנה יהודה.

2. אם כן — מי הם האישים?

שר המשטרה א. ששון:

לשאלות 1 ו-2: הוקיעו בכתב בפני ראש הממשלה, בפני שר הבטחון ובפני, במברקים ובמכתבים, את ההתנקשות בשוק מחנה יהודה — ראש עיריית חברון, ראש לשכת המסחר וחבריה בחברון וראש המועצה המקומית וחבריה בדורה. בו בזמן ביקשו האנשים הנכבדים האלה את התערבותנו לביטול ההגבלות והסידורים החדשים, שנקבעו על ידי הממשל הצבאי, בקשר לתחבורה בין שתי גדות הירדן.

נוסף לנכבדים האלה התקשרו עמי, באופן אישי וטלפוני, אחדים ממכרי במזרח ירושלים וביהודה ושומרון והוקיעו את ההתנקשות. אך הואיל ופנייתם של האנשים האלה היתה אישית ולא רשמית, לא אוכל להזכיר את שמותיהם.

הי"ד י. נבון:

שאלה נוספת לחברי הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, האם נכון שהמעשה גונה בחריפות גם בעתון הערבי החדש "אל-קודס"?

שר המשטרה א. ששון:

גונה, אבל לא אוכל לומר — בחריפות.

5-8. הגדרת תפקידיו של שליח או"ם

לביקור מצב האוכלוסין באזור

הסכסוך במזרח התיכון

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החוץ ביום י"ג בתמוז תשכ"ח (9 ביולי 1968):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם השיב מזכיר או"ם על פנייתו של מדינת ישראל, שהשלח המיוחד, המוצע לסקור את מצב האוכלוסיה באזורים המוחזקים, יסקור גם את המצב של הקהילות היהודיות במצרים, סוריה, עיראק?

2. אם כן — האם תשובתו היתה חיובית, בכללה או בחלקה?

3. אם לא — היורשה השליח לבקר בישראל בטרם תתקבל תשובה מניחה את הדעת ממזכיר או"ם?

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

בתכנית "היום הזה" ב"קול ישראל", ביום 4 באוגוסט 1968, מסר יועצו המדיני של שר החוץ, מר מיכאל קומי, כי לא זכור לו אם ישראל העמידה את מזכיר או"ם, כבר בשלב בראשיתי, על תביעתה להדיחות בבחינת מצב הערבים והיהודים בישראל ובמדינות ערב, כתוצאה ממלחמת ששת הימים.

לשאלה 2 — היו כמה פניות לצלב האדום ללא תוצאות. הירדנים טענו כל הזמן, כי אדם בשם צגיתן להם אינו ברשותם.

לשאלה 3 — חקירות המשטרה לא העלו כל אינפורמציה מיוחדת ונוספת שיש בה כדי לסייע במציאת האיש או עקבותיו.

לשאלה 4 — לא נמצא, לא ביומן משטרת אילת ולא ביומני תחנות משטרה אחרות, רישום כלשהו, כי האיש נעצר לחקירה.

לשאלה 5 — עד כמה שחקרה המשטרה לא נמצא האיש בידי רשויות ישראליות כלשהן.

לשאלה 6 — עד כמה שבדקתי את העניין, לא מצאתי שמישהו מאנשי המשטרה מסר לבנו של האיש הודעה כזאת.

לשאלות 7 ו-8 — המשטרה ממשיכה לעמוד בקשר עם הצלב האדום, אשר הפנה בינתיים את חיפושיו גם בכיוון מצרים. המצרים לא נתנו עד כה תשובות שליליות.

הי"ד י. נבון:

שאלה נוספת לחברי הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כיוון שלפי תשובת כבוד השר יש טענה שהאיש עלה על סירה לכיוון עקבה, — האם נעשים בירורים דרך צד שלישי, כגון הצלב האדום הבין-לאומי, אם האיש לא פנה לעבר ערב הסעודית או לא הופנה או לא נלקח לשם?

שר המשטרה א. ששון:

אני מוכן להביא זאת לתשומת-לבם של העוקבים אחרי העניין. אבל אני יכול אחר כך למסור לך משהו. שאינו רוצה למסור אותו כאן, ושיכול להניח את דעתך.

3. העברת המטה הארצי של המשטרה

לירושלים

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר המשטרה ביום י"ג בכסלו תשכ"ט (3 בדצמבר 1968):

בניגוד להדעות קודמות בדבר העברת המטה הארצי של המשטרה לירושלים, טרם נעשה הדבר.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מתי תקויים ההודעה בדבר העברת מטה המשטרה הארצית לירושלים?

2. מה היו הסיבות להשהיה בביצוע עד כה?

שר המשטרה א. ששון:

לשאלה 1: אני מקווה כי העברת המטה הארצי של המשטרה תבוצע במעדים שנקבעו מראש, ללא השהיה: חלק במאוס-אפריל 1969 וחלק כעבור שנה-חצי-שנתיים מהתאריך הזה.

לשאלה 2: עבודת הבנייה מתנהלת כסדרה לפי התכנית, המסגרות והתנאים שנקבעו לה, ולא היו עד כה השהיות כלשהן, על אף כמה וכמה קשיים, בלתי-תלויים בתקציב ובכוח-אדם, שנעזרנו על דרכה, כגון ביוב, קביעת כבישים, הנחת כבלים לחשמל ולטלפונים הקשורים בתיכון השטח הכללי ולא בתיכון הבניין של המטה בלבד.

בקפדנות את העקרונות ההומניטריים החלים על הטי" פול בשבוי מלחמה והגנת אזרחים בשעת מלחמה, אלה הכלולים באמנת ז'נבה מ-12 באוגוסט 1949;

ג. מבקשת את המזכיר הכללי לעקוב אחרי ביצועה של החלטה זו ולדווח למועצת הבטחון.

העצרת הכללית של א"ם, בהחלטה מיום 4 ביולי 1967, קיבלה את החלטת מועצת הבטחון הג'ל בשבי-עות-רצון רבה.

2. ב-6 ביולי 1967 מינה המזכיר הכללי את מר נילס-גורן גוסינג כנציגו האישי כדי לדווח לו על המצב בנושאים הכלולים בהחלטה הג'ל של מועצת הבטחון.

בדין-וחשבון שהוגש על-ידי המזכיר הכללי על שליחות זו ביום 15 בספטמבר 1967 נאמר בין השאר (סעיף 212):

מאז פרוץ פעולות האיבה האחרונות הביעה ישראל דאגה בעניין הטיפול במיעוטים יהודיים, במיוחד במדינות ערביות מסוימות. כשהגיע השליח המיוחד פגשה אלו ממשלת ישראל בנושא זה. השליח המיוחד, שלא היה בטוח אם יש לחקור בעיה אנושית זו במסגרת הגדרת שליחותו, גועץ במזכיר הכללי. המזכיר הכללי הודיעו שניתן לפרש כהלכה את סעיפי החלטת מועצת הבטחון הנוגעת כישימים לטיפול בערבים ויהודים, בעת המלחמה האחרונה וכתוצאה ממנה, במדינות הנוגעות בדבר במישרין בגלל השתתפותן באותה מלחמה.

נוכח עמדתן של מדינות ערב הנוגעות בדבר נכשל למעשה גוסינג במשימתו לבדוק מצב היהודים בארצות ערב.

3. ב-27 בפברואר 1968 הגיש המזכיר הכללי של א"ם לראש משלחתו ולנציגי ירדן, סוריה ומצרים איגרת, בה ציין כי מאז הגשת הד"ח של גוסינג אין בידי המזכיר הכללי אינפורמציה נוספת ממקור ראשון בנדון. אי לכך סבור המזכיר הכללי, כי יהיה זה רצוי לא"ם, לטובת הצדדים הנוגעים בדבר, כי תתאפשר עריכת דו"ח מעודכן, ולכן הוא בדעה שרצוי לשגר שוב נציג לאזור.

בתשובתו מיום 18 באפריל הבהירו כי אנו רואים בשליחות המשך משימת גוסינג, שנגעה כזכור למצבם של הפליטים ושל יהודי ערב. בחודשים הבאים נמשכו המגעים וחלופי האגרות בין המזכיר הכללי של א"ם לבין הממשלות הנוגעות בדבר.

עמדת המזכיר הכללי של א"ם באה לידי ביטוי באי-גרתו אלינו מ-27 ביוני 1968, בה ציין שלא יוכל לדחות דיווחו למועצת הבטחון בדיון וביקש בין היתר לדעת אם אנו מציגים את בדיקת מצב קהילות יהודי ערב כתנאי לקבלת השליח, וכן התבטא שלדעתו אין החלטות העצרת ומועצת הבטחון, שלפיהן צריך השליח לפעול, מתייחסות למיעוטים באזור.

במסגרת המגעים עם המזכיר הכללי בנושא זה כתבתי אליו ב-29 ביולי 1968 והבאתי לפניו טיעונו נגד הניתוח המשפטי שהעלה לפנינו וששלל יישום השליחות למיעוטים באזור.

ב-31 ביולי 1968 פירסם המזכיר הכללי של א"ם דו"ח על שיגור שליח מיוחד לבדיקת מצב האוכלוסיה באזור במסגרת ההחלטות ההומניטריות של מועצת

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהו הנוסח המדויק של החלטת מועצת הבטחון בעניין השליח לעניינים הומאניים למזרח התיכון?
2. מתי הגיבה ישראל לראשונה על ההחלטה?
3. מה היה נוסח תגובתה של ישראל?
4. האם הסכים המזכיר הכללי עם תביעת ישראל דאז?
5. מה הן הטענות הנוכחיות של מזכיר א"ם כלפי ישראל בעניין זה?
6. מה היתה תשובת משרד החוץ לטענות אלו?

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

מזכיר א"ם הגיש דו"ח לעצרת א"ם ולמועצת הבטחון, שאין באפשרותו לשלוח משלחת למזרח התיכון לשם בחינת היחס ההומניטרי לאוכלוסיה ביהודה, שומרון וסיני. בדו"ח משתמעת הטלת אחריות על ישראל לאי-ביצוע החלטה זו. ישראל התנתה פעילות המשלחת בשטחים, שבהם התחוללו הקרבות, בחקירת מצב היהודים במדינות שלחמו בישראל ורדפום קשות. בקשר לדו"ח זה יואיל נא השר להשיבני:

1. מה היו תנאי ישראל לביקור המשלחת לחקור מצב האוכלוסין בנ"ל?
2. אילו מדינות ערביות סירבו לחקירת מצב היהודים בקרבן?
3. מה ידוע לממשלת ישראל על מצב יהודי סוריה, לבנון, מצרים ועיראק?

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונות הידיעות שמוכיר א"ם מבקש מישראל לקבל את שליח א"ם לבדיקת מצב האוכלוסיה בשטחים המוחזקים ללא תנאים, ואינו מוכן להיענות לתביעת ישראל כי על השליח לבקר גם במדינות ערב כדי לבדוק את מצב היהודים שם?
2. מה היתה תשובת ישראל למזכיר א"ם?

שר החוץ א. אבן:

1. ביום 14 ביוני 1967 קיבלה מועצת הבטחון ההחלטה הבאה (מס' 237, 1967):

מועצת הבטחון, בתתה את דעתה לצורך הדחוף למנוע סבל נוסף מהאוכלוסיות האזרחיות ומשבוי המלחמה באזור הסכסוך במזרח התיכון;

בתתה את דעתה לכך שיש לכבד אף בנסיבות של מלחמה זכויות אנוש יסודיות שאינן ניתנות לעידוד; בתתה את דעתה שעל הצדדים המעורבים בכך- סוף למלא כל ההתחייבויות של אמנת ז'נבה מיום 12 באוגוסט 1949 ביחס לטיפול בשבויי מלחמה—

- א. קוראת לממשלת ישראל להבטיח את שלומם, טובתם ובטחונם של תושבי השטחים שבהם אירעו פעולות צבאיות ולאפשר שובם של אותם התושבים שברחו מהשטחים מאז פרוץ מעשי האיבה;
- ב. ממליצה שהממשלות הנוגעות בדבר תכבדנה

ערב נוקטות בשיטות דיכוי חמורות נגד היהודים, מחרי-
מות את רכושם, מונעות מהם פרנסה ומסיתות את העתו-
נות והרדיו נגדם. עזה שאיפתם של היהודים לעזוב את
מדינות ערב.

7. נוכח הנ"ל נשאלת ללא שינוי עמדת ישראל
לגבי הגדרת תפקידה של השליחות הנדונה, כפי
שבוטאה בהודעותינו למוכיר הכללי.

9. דברי שר החוץ על חופש השיט בתעלת סואץ

חבר הכנסת א. אבנר שאל את שר החוץ ביום ט"ז
בתמוז תשכ"ח (12 ביולי 1968):

בדיעה שנתפרסמה ב"הארץ" של יום 8 ביולי
1968 נאמר כלהלן: "ישראל לא תסכים לשום נסיגה
מן הגדה המזרחית של תעלת סואץ, אפילו תמורת
פתיחת התעלה בפני אניות נוסאות דגל ישראל" —
דברים ברוח זו אמר אמש שר החוץ מן אבא אבן,
בראיון ששודר במגזין של "קול ישראל".

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

האם הציטוט דלעיל משקף את תוכן דבריו של
שר החוץ בנושא התעלה?

שר החוץ א. אבן:

אינני אחראי לכתבות המופיעות בעתון זה או
בעתונים אחרים.

אנו גורסים כי תעלת סואץ חייבת להיות פתוחה
בפני אניות כל המדינות לרבות ישראל. שאלת השיט
החפשי בתעלה אינה קשורה לבעיית הגבול שלנו עם
מצרים. עמדתנו היא שקו הפסקת האש יוחלף על-ידי
גבול השלום המוסכם. אין פתיחת התעלה לשיט מחייבת
שינויים בקווי הפסקת האש. לרגל עמדת מצרים אין
לצפות לפתיחת התעלה אלא כחלק מהסדר לכינון השלום.
ישראל לא תסכים להסדר שלום המושתת על הפליה
נגדה בכל הנוגע לזכויות השיט.

אני מוסיף ומודיע, כי לפי כל מה שהגיע אלי בכל
הצינורות הרשמיים, עמדתה של מצרים היא שהתעלה
תיפתח לכל המדינות פרט לישראל. זוהי אחת העמ-
דות המפגיות התנגדות העקרונית והממשית של
מצרים לכינון השלום.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני שר החוץ, האם לאחרונה היתה פנייה, בצורה
כלשהי, מצד גורמים בארצות-הברית, מצד הממשלה
הנוכחית או מצד זו המתכוננת להיכנס לתפקידה בקרוב,
— פנייה שהכילה תכנית בת שבעה סעיפים וביניהם
נסיגת ישראל מתעלת סואץ תמורת חופש השיט לא-
ניות ישראליות, והאם היתה מצד ממשלת ישראל תגו-
בה על כך?

שר החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, אני מציע שהשואל הנכבד
ינסח שאלתה, כי הסוגיה הזאת רחבה יותר מזו הנדונה.

הבטחון ועצרת החירום. הדו"ח סוקר את המגעים
שקיים עם הממשלות הנוגעות בדבר וקובע שבנסיבות
הקיימות אין שיגור השליח בר-ביצוע. המוכיר הכללי
אינו מקבל את עמדתנו כי השליחות צריכה לכלול
גם את בדיקת מצב יהודי ערב.

בעקבות דו"ח המוכיר הכללי מ-31 ביולי 1968
הנ"ל פנו פקיסטאן וסנגאל במחצית ספטמבר וביקשו
קיום ישיבה דחופה של מועצת הבטחון בקשר לשיגור
נציג המוכיר הכללי לבדיקת המצב בשטחים. המועצה
התכנסה ב-19 בספטמבר 1968.

4. ב-27 בספטמבר 1968 קיבלה מועצת הבטחון
את ההחלטה הבאה (מס' 259, 1968):

מועצת הבטחון, בהיותה דואגת לשלומם, טובתם
ובטחונם של תושבי השטחים הערביים שתחת כיבוש
צבאי של ישראל מאז מעשי האיבה של 5 ביוני 1967;

בהתייחסה להחלטתה מס' 237, מיום 14 ביוני
1967, בתתה דעתה לדו"ח המוכיר הכללי במסמך או"ם
5/8699 ובהעריכה את מאמציו בהקשר זה, בהביעה
צורה העמוק על הדחייה בביצוע ההחלטה מס' 237
(1967) בגלל התנאים שעדיין מוצגים על-ידי ישראל
לקבלת נציג מיוחד של המוכיר הכללי—

(1) מבקשת מהמוכיר הכללי לשגר בדחיפות
נציג מיוחד לשטחים הערביים שתחת כיבוש צבאי של
ישראל בעקבות מעשי האיבה של 5 ביוני 1967, לדווח
על ביצוע ההחלטה מס' 237 (1967);

(2) מבקשת מממשלת ישראל לקבל את הנציג
המיוחד של המוכיר הכללי, לשותף פעולה עמו ולאפשר
את עבודתו;

(3) ממליצה שיינתן כל שיתוף הפעולה למוכיר
הכללי במאמציו להביא לידי ביצוע ההחלטה הנוכחית
והחלטה מס' 237 (1967).

ראויה לציון העובדה, שארצות-הברית, קנדה ודניה
לא תמכו בהחלטה זו ונמנעו בהצבעה עליה.

5. לאחר ההחלטה הבהירו למוכיר הכללי שוב,
ב-4 באוקטובר 1968, כי ממשלת ישראל מוכנה
לקבל את השליח ולשותף פעולה עמו על אותו בסיס
שנקבע לשליחות של מר גוסינג. הודענו למוכיר הכללי,
כי כאשר תתקבלה הבטחות מקבילות ממשלותיהן של
ארצות ערב שהשתתפו במלחמה, כי לשליח המיוחד
יינתנו גישה ושיתוף פעולה הדרושים למילוי שליחותו
בעניין המיעוטים היהודים בארצותיהן, נעמוד לרשותו
לדון בסידורים בקשר לשליחותו.

על כך השיב המוכיר הכללי ב-7 באוקטובר
1968, כי לצערו הוא נאלץ להסיק כי תשובתנו אינה
נותנת לו בסיס לשגר שליח מיוחד, וכי יהיה חייב לבחון
לדווח למועצת הבטחון, וכך אמנם עשה ביום 14 באוק-
טובר 1968.

6. לפי הידיעות שבידינו נתונים יהודי ארצות
ערב למסע דיכוי ורדיפות בדרגות שונות של אינטנסי-
ביות, והוא מנוהל במישרין על-ידי השלטונות בארצות
הנדונות. ממשלות ערב מונעות את יציאתם של היהודים
מתחומיהן ומטילות עליהם איסורים לנוע בחפשות
בתוך תחומי המדינות. מאז יוני 1967 מוחזקים במעצר
יהודים על לא עוול בכפם. אשמתם היא יהדותם. ממשלות

זה אחד הגילויים של תופעה שנדרשת לה בנאומי, שאו"ם ממלא תפקיד שולי יותר ויותר בבעיות בין-לאומיות מרכזיות.

12. תגובת ישראל על איומי מצרים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968):

זה כמה שבועות שאישים בממשלת מצרים ובראשם נשיא מצרים מודיעים על "פתרון לסכסוך הישראלי-ערבי באמצעות מלחמה".

אתמול איים דובר הרשמי של ממשלת מצרים, מר חסן אל-זיאת, בעת מסיבת עיתונאים בקהיר, כי "מצרים תחדש את מעשה האיבה נגד ישראל אם לא יימצא פתרון מדיני משביע רצון למצרים".

בקשר לנ"ל אבקש את כבודו להשיבני:

מהי תגובת ישראל לאיומי המלחמה החוזרים ונשנים שמשמיעים נשיא מצרים ועוזריו?

שר-החוץ א. אבן:

תגובתנו היא הגברת עצמתנו הבטחונית במגמה להרתיע את מצרים מלפתוח במלחמה נגדנו. עם זאת, מוסיפה ותוסיף ישראל לשקוד על כל אפשרות לקידום שלום מוסכם ויציב.

13. דברי שר החוץ המצרי על מדיניות ישראל

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968):

ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968) נקלטה מעל מסכי הטלוויזיה בישראל תכנית ראיון פומבי של שר החוץ המצרי, מר מחמוד ריאד, אשר ייתס את הסיפור הבא לכבודו: "שר החוץ במדינה ממערב-אירופה סיפר לי, שבפגישתו האחרונה עם מר אבא אבן שוכנע על-ידי עמיתו הישראלי, שאכן ישראל אינה אקספנסיוניסטית ולכן ביקש ממנו שיסכם טיעונו בכתב כדי שהוא — שר החוץ ממערב-אירופה — ישכנע את עמיתו במדינות ערב בכוונותיה הכנות של ישראל. אכן, שר החוץ הישראלי חזר לארצו, אך לא שיגר לו כל מכתב שהוא. כנראה אין ממשלת ישראל מזדהה עם שר החוץ שלה בעניין זה."

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. הנתן שר החוץ דעתו לשידור הנ"ל?
2. האם הסיפור הנ"ל נכון הוא?
3. האם יגיב כבוד השר על השידור הנ"ל?

שר-החוץ א. אבן:

אינני סבור שעלי להתייחס לכל גאון, מאמר או ראיון טלוויזיה של מנהיגי מדינות ערב, שכן אילו כך נהגתי, לא היתה נותרת אפשרות כלשהי למלא את תפקידי.

לפי מיטב נסיוני, דבקו של שר החוץ המצרי בכללי האמת והדיוק אינה מגיעה לממדים מרשימים.

הי"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת כהן-צידון.

10. מנייה לארצות ערב לחיסול חוקפנותן כלפי ישראל

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (22 ביולי 1968):

בעתון "הארץ" מיום 12 ביולי 1968 נמסר, כי "שליח או"ם ד"ר ג. יארינג נתבקש באחרונה על-ידי גורמים ישראליים מוסמכים להעביר לממשלות ערב את השאלה, אם הן מוכנות לחיסול חוקפנותן משנת 1948".

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה, במלואה או בחלקה?
2. אם כן — האם נתקבלה באמצעות ד"ר יארינג תשובה בנידון מאת ממשלות ערב?

שר-החוץ א. אבן:

1. כן. זהו אחד הנושאים שעליהם ביקשתי באמצעות הד"ר יארינג את הבהרתן של ממשלות ערביות. כוונתי היתה לחיסול הלוחמה, הטרור, החרם ושאר גילויי חוקפנות, לרבות איומים על בטחון ישראל.
2. שום ממשלה ערבית לא ענתה על שאלה זו.

11. תגובת ישראל על הפלישה הרוסית לצ'כוסלובקיה

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר החוץ ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (22 ביולי 1968):

בעתוני העולם התפרסמו ידיעות שלפיהן מעודדת ברית-המועצות את הכוחות האנטי-ליברליים בצ'כוסלובקיה לפעולות נגד הממשלה הנוכחית בצ'כוסלובקיה. כן יש חשש להתערבות צבאית סובייטית.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם נקט משרד החוץ הישראלי בפעולות כלשהן בזירה הבין-לאומית ובאירגונים אשר ישראל חברה בהם, בכללם אירגון האומות המאוחדות, למניעת התערבות סובייטית או של חברות ברית וארשה בצ'כוסלובקיה?

2. אם נעשו פעולות כלשהן — מה הפעולות?

שר-החוץ א. אבן:

כידוע חלה התפתחות טראגית בנושא השאלתה. ממשלת ישראל הבהירה את עמדתה בקשר להתפתחות זאת בהודעתה מ-22 באוגוסט 1968. בעצרת או"ם תבעתי גיוסה של ביקורת בין-לאומית מירבית על פלישת צבאות ברית-המועצות ומדינות אחרות לצ'כוסלובקיה.

הי"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):
האם יזמה ישראל, בעצמה או בשיתוף עם אחרים, החלטת גינוי על הפלישה הסובייטית לצ'כיה?

שר-החוץ א. אבן:

כפי שהערתי בנאומי בוויכוח הכללי, כלל לא נרשם בסדר-יומה של עצרת או"ם סעיף על התערבות צבאות ברית-המועצות ומדינות אחרות לצ'כוסלובקיה.

שלמה כהן-צידון:

הנכון הדבר ששר החוץ המצרי הודיע שהוא מתנה פתיחת תעלת סואץ לאגיות ישראליות במתרון בעיית הפליטים?

הי"ר י. נבון:

זו איננה שאלה נוספת. זו שאלתה חדשה.

14. ידיעה על משא-ומתן בלתי-ישיר**בין ישראל למדינות ערב**

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968):

בגליון מיום ט' בתמוז תשכ"ח (5 ביולי 1968) של הדו"שבועון "זאת הארץ" מתפרסמת ידיעה מפורטת, אשר תמציתה היא, כי "המשא-ומתן הבלתי-ישיר בין ישראל לממשלות ערב התחיל למעשה, וכי משא-ומתן זה נועד להגשים את תכנית קוסיגין, אשר שלכה הראשון הוא נסיגת כוחות ישראל מקירבת תעלת סואץ".

כבוד השר מתבקש להשיבני:

האם יש משחו מן האמת בידיעה זו?

שר-החוץ א. אבן:

אחוז האמת שבאותה כתבה בדו"שבועון "זאת הארץ" הוא פחות מאפס.

לדעתי, כרבות כזו המוזכרת בשאלתה נופלות מכל רמה שתזכה אותן אפילו לבליו חצי דקה מזמנה היקר של הכנסת.

15-18. הפסקת שידורי ב.בי.סי. בשפה העברית

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר החוץ ביום ה' באב תשכ"ח (30 ביולי 1968):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהי המשמעות הנודעת ליחסי ישראל — בריטניה מהודעת משרד החוץ הבריטי בדבר הפסקת התכנית העברית ב-בי.בי.סי., שפעלה מאז אוקטובר 1949?

2. מה הם הצעדים הדיפלומטיים שנקט או ינקוט משרד החוץ כדי להעמיד את ממשלת בריטניה על משמעותה של עובדה מצערות זו?

חבר-הכנסת י. תמיד שאל את שר החוץ ביום י"ב באב תשכ"ח (6 באוגוסט 1968):

ויאל נא השר להשיבני:

1. האם פנתה ישראל למשרד החוץ בקשר להחלטה להפסיק את השידור העברי ב-בי.בי.סי. לונדון?

2. מהו רקע הפסקת השידור העברי הנ"ל?

3. האם הגיעה תשובה מבריטניה, ואם כן — מהי?

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את שר החוץ ביום י"ב באב תשכ"ח (6 באוגוסט 1968):

בעתונות פורסמה ידיעה, כי ביזמת משרד החוץ הבריטי נמסרה הודעה בפרלמנט הבריטי על-ידי מר מוריס פולי, תת-מזכיר פרלמנטרי במיניסטריון החוץ,

לפיה יופסק שידור התכנית העברית ב-בי.בי.סי. מ-27 באוקטובר השנה.

שאלותי הן:

1. האם פעל משרד החוץ להמשך השידורים האלה?

2. כיצד הגיב משרד החוץ על החלטה זו של משרד החוץ הבריטי, שיש בה משום זלוזל במאוזנים העבריים ופגיעה בקשרי הידידות בין ישראל ובריטניה?

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר החוץ ביום י"ט באב תשכ"ח (13 באוגוסט 1968):

בעקבות ההחלטה להפסיק את שידורי השעה העברית ב-בי.בי.סי., החלטה שנזמקה בנימוקים תקציביים ושלדעת משקיפים היתה עילתה מדינית — אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם קוימו מגעים בין נציגי ישראל לבין נציגי שירות השידור או משרד החוץ הבריטי, לבידור הנימוקים של הפסקת שידורי השעה העברית ב-בי.בי.סי.?

2. האם קוימו נציגי ישראל שיחות במגמה להשפיע על מניעת ההפסקה, ובדיעבד — חידוש השידורים הללו?

3. האם נתנו מגעים אלה תקווה ממשית סבירה להנחה, כי השידורים יחדשו בעתיד הקרוב?

4. האם יש בידי משרד החוץ מידע משוער על מספר המאזינים לשעה העברית, היושבים מאחורי מסך-הברזל?

שר-החוץ א. אבן:

לפני ארבע שאלות הדנות בנושא אחד והוא — הפסקת השידורים של ה-בי.בי.סי. בשפה העברית. בפרשנותם אישי על ארבע השאלות בעת ובעונה אחת.

השאלות מתייחסות: (1) לרקע ומשמעות ההחלטה על הפסקת השידורים; (2) לפעולות משרדי בעקבותיה; (3) לתוצאותיה.

ל-1: בהודעה בפרלמנט בלונדון מטעם משרד החוץ הבריטי ב-26 ביולי וכן בהודעה נוספת ב-14 באוקטובר 1968, על החלטה להפסיק את השידורים העבריים של ה-בי.בי.סי., הוטעם כי הסיבה להחלטה היתה תקציבית ולא מדינית. סקרי ה-בי.בי.סי. העלו, כי מספר המאזינים בישראל לשידורים אלה היה זעום, ולעומת זאת רב מספר המאזינים לשידורים בשפה האנגלית. מכאן הגיע משרד החוץ הבריטי למסקנה כי הקשרים עם ישראל יקוימו ביתר יעילות על-ידי ניצול התקציב להרחבת פעולות תרבות בישראל והתקציב למטרה זו יוגדל.

אין לי סיבה להטיל ספק באמיתות הסברים אלה ואיני סבור כי להפסקת השידורים השפעה ניכרת על היחסים בין שתי המדינות. אציין כאן כי שתי המדינות מקוות לחתום בקרוב על הסכם תרבות.

ל-2: מאז ה-26 ביולי קוימו מגעים תכופים בין משרד החוץ ושגרירותנו בלונדון מזה לבין משרד החוץ הבריטי והנהלת ה-בי.בי.סי. מזה. המגעים השוטפים של משרדי עם "קול ישראל" העלו, כי שירות השידור הבריטי, באמצעות הצוות העברי שלו, סיפק שירותים חשובים ל"קול ישראל", הן על-ידי משלוח

3. בעקבות החלטת הסיכום שנחקבלה על-ידי הכנסת בשאלת ביאפרה — מה הן הפעולות שנקטו על-ידי משרד החוץ?

שר-החוץ א. אבן:

לשאלה 1: נוסח החלטת הכנסת נשלח ישירות על-ידי יושב-ראש הכנסת לנציגויות ישראל בחוץ-לארץ וגמסר על-ידן ליושבי-ראש הפרלמנטים.

לשאלה 2: על השואל הגנבד להפנות שאלתו ליושב-ראש הכנסת.

לשאלה 3: משרדי הורה לנציגויו לפעול לפירסומה ולהסברתה של החלטת הכנסת.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני שר החוץ, נוכח הידיעות המדאיגות ביותר המגיעות מביאפרה, דווקא בשבוע האחרון, על הסכנה הנשקפת למיליוני אנשים למות מרעב בעוד חודש-חודשיים, — האם סביר הוא שיש אפשרות של פעולה נוספת מטעם משרד החוץ באו"ם או במקומות אחרים?

שר-החוץ א. אבן:

שוב, כפי שהסברתי בוויכוח הכללי בעצרת או"ם, גם שאלת ביאפרה אינה עומדת על סדר-יומה של העצרת. תופעה משונה ומעציבה היא, שבעיות מרכזיות של הדור אינן נדונות במושב זה של העצרת. כל מה שאוכל לעשות הוא, לעיין באפשרות להפיץ שוב החלטת הכנסת בין מערכות העתונים והממשלות, תוך ציון העובדה שגושא זה מוסיף להדאיגנו.

21. פעולות למניעת רצח עם בדרום-סודאן

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' באב תשכ"ח (31 ביולי 1968):

1. האם נקט משרד החוץ בפעולות כלשהן בזירה הבין-לאומית ובמוסדות בין-לאומיים שבהם חברה ישראל, למניעת רצח עם בסודאן הדרומית?

2. אם נקטו המשרד או הממשלה בפעולות כלשהן — מה הן הפעולות?

שר-החוץ א. אבן:

ממשלת ישראל מתנגדת לכל פעולה של רצח עם בכל מקום שהוא. נתתי לכך ביטוי בנאומי בכנסת ובהתבטאויות אחרות. אם תועלה שאלת דרום-סודאן בפורום בין-לאומי כלשהו, נפעל כמובן לפי עקרונות אלו, וכפי שכבר פעלנו בדיוני הוועדה הרביעית של או"ם בעצרת הקדומת.

22. אימתן רשות למר יוסף חסון לשהות

בניגריה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום ו' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

כפי שהתפרסם בעתון "הארץ" מיום 29 ביולי 1968, אילצו בלשונות ניגריה את סגן המנהל הכללי של חברת "ורד" בארצם, מר יוסף חסון, לעזוב את ניגריה.

אי לזאת הניג לשאלות את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?

תכניות מוקלטות לשידור על-ידי "קול ישראל" והן על-ידי שידורים "חיים" טלפוניים של ידיעות ופרשנות על ענייני דיומא.

ל-3: בבירורים בין הגורמים הישראליים והבריטיים הובד, כי אין סיכוי סביר לחידוש השידורים העבריים של ה"בי.בי.סי. בעתיד הקרוב. העלינו איפוא, בתיאום עם ראשי שירות השידור של "קול-ישראל", הצעה שהיה בה כדי לקדם את פעולות התרבות ובעת ובעונה אחת לשמור על המשך קיום צוות עברי ב"בי.בי.סי. הצעתנו נתקבלה וכתוצאה מכך ממשיך ה"בי.בי.סי. להעסיק צוות המספק ל"קול ישראל" את השידורים שהוכרחו לעיל.

לסעיף 4 בשאלתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר: אין בידינו מידע על מספר המאזינים לשעה העברית של ה"בי.בי.סי. מאחורי מסך-הברזל. נסיונות שנעשו לבדוק זאת, גם על-ידי אישים בריטיים הערים לגורל היהודים באותן ארצות, נכשלו.

19. מסלול הסיור של שר החוץ ההולנדי

בעת ביקורו בארץ

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום ה' באב תשכ"ח (30 ביולי 1968):

במברק שהגיע אמש לארץ מאמסטרדם גמסר, ששר החוץ של הולנד, מר יוסף לונץ, אמר בשבוע למולדתו מביקור בישראל, שהוא "גלקח בניגוד לרצונו לרמת-הגולן" וכי הוא "הצטדק על ביקורו בירושלים המזרחית". בקשר להודעות אלו של שר החוץ בממשלת הולנד אבקש להשיבני:

1. האם הידיעה הג'ל נכונה?

2. אם כן — מהו ההסבר לה?

שר-החוץ א. אבן:

1. הידיעה אינה מדויקת.

2. א. אשר לביקור ברמת-הגולן, הרי הוכנס בעת הסיור שינוי קל במסלולו, כדי להשלים התדפסותו של האורח הנכבד מן התנאים הטופוגרפיים המיוחדים של האזור ולהמחישם ביתר בהירות.

ב. אשר לביקור במזרח ירושלים ובבית-לחם, הרי הראשון היה כלול בתכנית מראשית והשני בוצע עם תום הביקור בעיר המזרחית. אם שר החוץ ההולנדי ראה לנכון להודיע מראש על חלק זה של הביקור לממשלת ירדן, הרי זה עניין לממשלתו בלבד. אין לישראל זכות או רצון להתערב במגעים בין ממשלת הולנד לבין ממשלות אחרות.

20. הפצת החלטתה של הכנסת בעניין

ביאפרה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' באב תשכ"ח (31 ביולי 1968):

1. אילו פעולות נקט משרד החוץ להפצת החלטת הכנסת בשאלת ביאפרה, שנתקבלה על-ידי הכנסת ביום 24 ביולי 1968, בין הפרלמנטים ברחבי העולם?

2. האם בנוסח ההחלטה, שנשלח לפרלמנטים ברחבי העולם, נכללה גם ההקדמה להצעת הסיכום שנתקבלה?

2. אם כן —

א. מה הסיבה שמר חסון נאלץ לעזוב את ניגריה?

ב. מה פעל משרד החוץ בנדון?

שר-החוץ א. אבן:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלה 2: א) מר חסון לא נאלץ לעזוב את ניגריה אלא הוכרז כ- Prohibited Immigrant בעת ששהה בישראל בחופשה; ב) כיוון שהחברה "ורד" השלימה עם אי-החזרתו של מר חסון לניגריה, לא היה מקום לפעולה כלשהי על-ידי משרד החוץ.

עמדתי היא, כי אין ישראל מנסה לכפות על שום מדינה מתפתחת מפעלים או ביקורים שאינם לפי רצון נה של אותה מדינה.

23. סידור של שר החוץ ההולנדי ברמת-הגולן

חבר-הכנסת מ. סורקיס שאל את שר החוץ ביום ז' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

במספר עתונים פורסם שהד"ר לונץ, שר החוץ ההולנדי, הגיב, בתשובה לשאלה, שהוא נלקח לסידור ברמת-הגולן בניגוד לרצונו.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

האם נכון הוא שהשר נלקח לסידור בניגוד לרצונו?

שר-החוץ א. אבן:

הנני מפנה תשומת לבו של חבר-הכנסת סורקיס לסעיף הראשון בתשובתי, שגיתנה היום, לשאלתה של חבר-הכנסת יוסף תמיר בעניין זה.

24. מגעים לשם שיחרור מטוס "אל-על"

משביו באלג'יר

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

בעקבות חטיפת מטוס "אל-על" ועיכובו, על נוסעיו וצוותו, באלג'יריה, אבקש את כבודו להשיבני:

1. עם אילו ממשלות בא משרד החוץ במגעים לשם שיחרור מטוס "אל-על" משביו באלג'יר?
2. עם אילו איגודי תובלה ועובדים בא משרד החוץ במגעים לשם שיחרור מטוס "אל-על"?
3. עם אילו אירגונים בין-לאומיים אחרים בא משרד החוץ במגע לאותה תכלית?

שר-החוץ א. אבן:

לשאלה 1: משרד החוץ בא במגע, לשם שיחרור מטוס "אל-על" על צוותו ונוסעיו משביו באלג'יר, בעיקר עם מדינות שיש להן אינטרסים תעופתיים מובהקים, כגון: איטליה, אנגליה, ארצות-הברית, דניה, שוודיה, נורבגיה, בלגיה, הולנד, שווייץ, קנדה, רומניה, צרפת, יאפן, גאנה, אוסטרליה; או מדינות שיש להן השפעה מוסרית או מדינית באלג'יריה.

לשאלה 2: איגודי התובלה והעובדים נתבקשו לפעול למען שיחרור המטוס, צוותו ונוסעיו, על-ידי ההסתדרות בתיאום עם משרדי התחבורה והחוץ. טייסי "אל-על" הפעילו את פדרציית הטייסים הבין-לאומית

(IFALPA), שתבעה שיחרור הצוות תוך איום באפ-שרות הטלת חרם על הטיסות לאלג'יריה. כמו כן הופעל הסינדיקט האמריקני המאוחד A.F.L.—C.I.O., שהריץ מברק לפדרציה הבין-לאומית של פועלי התעופה (I.T.F.), שקיבלה החלטה התובעת שיחרור המטוס. בנוסף לכך הבריקה ההסתדרות בערך לשלושים איגודים לאומיים במדינות שונות לצרף את מחאתם על תפיסת המטוס ולפעול לשיחרורו.

לשאלה 3: שלושה אירגונים בין-לאומיים נתבקשו להפעיל את השפעתם על ממשלת אלג'יריה לשיחרור המטוס: א) או"ם, ובמיוחד המזכיר הכללי; ב) האיר-גון הבין-לאומי לתעופה אזרחית (I.C.A.O.); נתבקש על-ידי מינהל התעופה האזרחית, בתיאום עם משרד החוץ, מיד לאחר שהגיעה ההודעה על תפיסת המטוס, לפעול לשיחרורו; ג) האיגוד הבין-לאומי של חברות התעופה (I.A.T.A.) נתבקש על-ידי מנהל "אל-על" לצרף מאמציו למאמץ הכללי לשיחרור המטוס.

פעולות אלו הצטרפו לתוצאה שהממשלה והעם בישראל הגיבו עליה בסיפוק.

25. שיחרור מספר ערבים הכלואים בישראל

לאחר שיחרור מטוס "אל-על",

צוותו ונוסעיו, מאלג'יר

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ט באב תשכ"ח (13 באוגוסט 1968):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 9 באוגוסט 1968 נמסר, כי קיימת כאילו אפשרות שלאחר שיחרור מטוס "אל-על" החטוף, צוותו ונוסעיו, על-ידי אלג'יריה, תעשה ישראל מחווה ותשלח לחפשי מספר חבלי אויב הכלואים בישראל.

אבקש את כבודו להשיבני:

האם הסכים נציג ישראלי כלשהו לאיזה הסדר שהוא, לפיו יישלחו לחפשי חבלנים או חשודים בחבלה, הכול-אים היום בישראל, תמורת שיחרור האזרחים הישרא-ליים שנחטפו ומוחזקים במעצר בלתי-חוקי באלג'יר, וזאת באופן מקביל או לאחר שיחרור הישראליים?

שר-החוץ א. אבן:

התשובה שלילית.

ממשלת ישראל הודיעה לממשלת איטליה, שכמחווה הומניטרית למאמציה היעילים לשיחרור מטוס "אל-על", צוותו ונוסעיו, מאלג'יר, היא תשקול — לאחר שהעניין יוסדר לשביעות רצונה של ישראל — לשחרר מספר ער-בים פלשתינאים או אחרים שנדונו על עבירות הסתג-נות ומדיעין. מספרם המדויק של המשוחררים ובחירתם האישית נתונים להחלטתה הבלעדית של ממשלת ישראל.

26. תנאי שיחרור מטוס "אל-על" מאלג'יר

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ה באלול תשכ"ח (18 בספטמבר 1968):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 12 באוגוסט 1968, הדן מהגעים סביב שיחרור מטוס "אל-על" העצור באלג'יר, נמסר כי מנכ"ל משרד החוץ "מר רפאל הבהיר לגורמים הללו (גורמים בין-לאומיים שונים ובראשם האיטלקים — ש. ת.), כי אין מקום לכל עסקה מצד

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה נכון ומה אינו נכון באמור לעיל?
2. הנעשתה פנייה או הנעשו גישושים כדי לדעת באיזו מידה אפשר להשיג עזרה מנאט"ו מול הנוכחות הסובייטית באזור ומול העזרה הצבאית הסובייטית הפעילה למצרים ולסוריה?
3. אם נעשו גישושים כאלה — היכול כבוד השר לגלות את התוצאות, ואם כן, מה הן תוצאות אלה?
4. האם גידונו בנאט"ו בעיות הרכש לישראל?
5. מהי השפעת הדו"ח, שמדובר עליו בשאלתני זו, על החשת משלוח מטוסי "פאנטום" לישראל?
6. האם קיבלה ישראל כל הודעת איום שהיא מט-עם הסובייטים, ואם כן — מה טיבה, אימתי ובאיזו צורה?
7. אם התשובה לשאלה 6 היא חיובית — מה היתה תגובת ישראל לאיומים הנ"ל?
8. האם נדונה אפשרות פנייה ישראלית לעמי העולם ואל אומ"ם אודות הסכנה האורבת לישראל כתוצאה מנוכחות סובייטית באזור ובבסיסים מצריים וסוריים, שמהם מתחילות פעולות צבאיות נגד ישראל?
9. אם התשובה לשאלה 8 היא חיובית — אימתי נעשה הדבר ובאיזו צורה?

שר-החוץ א. אבן:

משרד החוץ התעניין בדו"ח זה, והסתבר שאינו קיים כלל.

על השאלות שהעלה חבר-הכנסת כהן-צידון דגתי בממשלה ובועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ואין ביכולתי לדון בהן במליאת הכנסת.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון:

האם העניין שהוזכר בשאלתני היה נושא לחילופי אינפורמציה בין כבוד השר לבין נציגו של ניקסון השווה כעת בארץ, כלומר, יחסי ישראל — נאט"ו?

שר-החוץ א. אבן:

ההסכם הראשון ביני לבין נציגו של הנשיא הנבחר היה לראות את שיחותינו לא כשיחות לפירסום.

29. תנאי ישראל להסדר עם מצרים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968):

ב"מעריב" של יום 8 בנובמבר 1968 נתפרסמה ידיעה בה נאמר, כי לפני צאתו של שר החוץ, מר אבן, להמשך המגעים עם הד"ר יארינג, קיבלה הממשלה החלטה שלפיה "תתבע ישראל להישאר בשארם א-שייך וכל 'נוכחות פיזית' אחרת בסיני, אשר תידרש לשם הגנה על חופש השיט". כן נאמר בהמשך הידיעה, כי סוכם להביא החלטה זו לידיעת הד"ר יארינג.

הגני מבקש לדעת:

האם הידיעה הנ"ל נכונה?

ישראל כתנאי לשיחרור המטוס. הוא אמר להם, בין השאר, כי כל עוד לא יוחזר המטוס — אין לדבר כלל על מחווה מצד ישראל".

אבקש את כבודו להשיבני:

האם מסר משרד החוץ הישראלי לאיזה גורם חוץ שהוא, במפורש או במרומז, כי לאחר שיחרור המטוס החטוף ייעשה מצד ישראל מעשה כל שהוא שיש בו משום מחווה או תמורה לשיחרור המטוס?

שר-החוץ א. אבן:

הגני מפנה את השואל לתשובתי, שניתנה זה עתה, לשאלתה שלו בעניין זה.

27. המשא-ומתן לרכישת מטוסי "פאנטום" בארצות-הברית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ח' בחשוון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968):

בידיעות שנתפרסמו בעתוני ישראל (ראה למשל "הארץ" מיום 25 באוקטובר 1968) נמסר, כי ארצות-הברית לא תיכנס עם ישראל למשא-ומתן טכני בנושא מכירת מטוסי "פאנטום" בטרם יסוכם השלב המדיני של השיחות.

הגני מבקש איפוא לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. מה הן הדרישות המדיניות שמעלה ממשלת ארצות-הברית (אם בכלל) במשא-ומתן המדיני ובטרם יסופקו מטוסי "פאנטום" לישראל?

שר-החוץ א. אבן:

ל-1: הידיעות אינן נכונות.

ל-2: דו"שיח מדיני מתמיד ומגוון מתנהל תדיר בין ישראל וארצות-הברית — הן לפני המשא-ומתן על הפאנטומים, הן בזמן המשא-ומתן הזה, ובוודאי יימשך גם אחרי השלמתו של משא-ומתן זה. יש מקום להניח כי החווה המתנסח בנושא זה יגע בנושאים המקובלים לגבי עסקות דומות בעבר.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כות חדש):

כבוד השר, האם יש סיכוי שהמשא-ומתן הזה יושלם לפני צאתו של הנשיא לידון ג'ונסון מתפקידו?

שר-החוץ א. אבן:

התשובה חיובית. הסיכוי קיים.

28. אמצעים לחיזוק כוחה הצבאי של ישראל

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום י"ד בחשוון תשכ"ט (5 בנובמבר 1968):

העתונות מוסרת מפאריס: "דו"ח, שהוכן על-ידי מומחים פוליטיים ואסטרטגיים רמי-דרגה של נאט"ו והמויעד להגשה לוועידת שרי הברית הצפון-אטלנטית, המתכנסת בבריסל ב-14 לנובמבר שנה זו, כולל קרי-אה לחיזוק הכוחות המזוינים של בעלות ברית ומדינות ידידותיות במזרח התיכון".

שר-החץ א. אבן :

לא. שום החלטה מסוג זה לא הובאה לידיעת הד"ר יארינג, בתשובתי, שניתנה ביום 27 בנובמבר 1968, על שאילתות של חברי הכנסת נתן פלד ושל חברי הכנסת ראובן ארזי, הבאתי את הנוסח המדויק שהעברתי לשר החץ המצרי באמצעות הד"ר יארינג.

עלי לציין, כי במשך השנה שחלפה מאז התחיל הד"ר יארינג את פעולתו, לא הועברה אלי שום הסכמה מצרית לראות את מצרי טיראן כנתיב מים בין לאומי או להסכים להסדרי קבע כלשהם לאיבטוח השיט הישראלי. לפי מיטב הבנתי מתנגדת מצרים לכל הסדר קבע להבטחת השיט במצרי טיראן. זהו אחד המכשולים שמיצרים מעמידה בדבר השלום. הדבר אינו מפתיע, כאשר מניעת כינון שלום בין ישראל ומצרים היא מגמה מרכזית במדיניות המצרית.

היו"ר י. נבון :

שאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
האם נקבע, כבוד השר, איזה גבול של זמן לשליחותו חסרת התוצאות של הד"ר יארינג?

שר-החץ א. אבן :

הבנתי מתוך דברי השגריר יארינג בפגישתנו האחרונה, כי בדעתו להמשיך ולעמוד לרשותם של הצדדים הנוגעים בדבר ללא הגבלת זמן, ולדעתי זו החלטה נכונה, כי החתירה לשלום צריכה להיות מתמדת. אם נוצר קפאון, יש לחדש בירורים, בדיקות ויוזמות מדי זמן בזמן.

30. בירור סיכויי שלום בין ישראל לבין**מדינות ערב**

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החץ ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968) :

בעתון "דבר", המבטא בדרך כלל את דעת הרוב בממשלה, בגיליון מיום 12 באוקטובר 1968, נאמר כי "נראה כי ישראל תסכים להיכנס לבירור עם ירדן, באמצעות יארינג, על מושגי מפת השלום".

אבקש את כבודו להשיבני :

1. האם הסכימה ממשלת ישראל להיכנס לבירור עם ירדן באמצעות יארינג על מושגי מפת השלום?
2. האם עומדת עדיין ישראל על עקרון קיום המשא-ומתן הישיר עם מדינות ערב כתנאי בל יעבור להשגת הסכם בין ישראל לבין מדינה ערבית כלשהי?
3. האם יש נושאים שלגביהם תסכים ממשלת ישראל לדו-שיח בלתי-ישיר, באמצעות איש-ביניים, בינה לבין מדינה ערבית כלשהי?

4. האם הביע השגריר יארינג באוזני נציג ישראלי כלשהו תביעה לוותר על עקרון המשא-ומתן הישיר?
5. האם הביעו תביעה כזו גורמים מוסמכים בממשלת ארצות-הברית, ואם כן — אילו גורמים?

שר-החץ א. אבן :

- 1-ל: התשובה שלילית. ההבהרות שונעשו ונעשו באמצעות הד"ר יארינג אינן כוללות דיונים במפות.
- 2-ל: התשובה חיובית. עם זאת, אין אנו פוס-

לים שלב מוקדם של הבהרת מושגים באמצעות הד"ר יארינג. מדיניות הממשלה בעניין זה מוגדרת בנאומו בעצרת אר"ם מ-8 באוקטובר.

ל-3: לכשתועלה הצעה קונקרטית, תדון בה הממשלה. לאישים העוברים וישיבים בין ישראל ומדינות ערב אנו מסבירים את עמדתנו העקרונית. יש להניח כי אישים אלה מסבירים עמדתנו בבירור ערביות, כפי שאנו שומעים מהם הסברת העמדות הערביות. מדיניותנו אינה מבוססת על קפאון מחושב, כי אם על ניצול כל הזדמנות לקדם בירור סיכויי השלום. זאת בהתאם להחלטות הכנסת והממשלה הקובעות את השלום כמטרה לאומית בעלת חשיבות מרכזית.

ל-4: התשובה שלילית. השגריר יארינג עושה מאמצים להביא הצדדים לדיונים משותפים.

ל-5: העמדה שהביעה לנו ממשלת ארצות-הברית היא, שממשלת ארצות-הברית דוגלת במשא-ומתן בין ישראל ומדינות ערב, אך מיעצת למדינות האזור, עד לקיומו של משא-ומתן, לנצל כל אפשרות וכל גוהל לקיום מנוע ולהבהיר עקרונות השלום. לשון אחרת: ממשלת ארצות-הברית לא יעצה לנו מעולם לוותר על עקרון המשא-ומתן הישיר, אך מסבירה שהיא דוגלת בגיוון רחב של גוהלים.

היו"ר י. נבון :

שאלה נוספת לחברי הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

בתשובתו הוזכר כבוד השר שלבים מוקדמים שייתכנו עד למשא-ומתן עצמו. שאלתי היא איפוא: מה הוא תחום השלב המוקדם מבחינת מהות הגושים?

שר-החץ א. אבן :

הממשלה לא קבעה סייגים מוקדמים בעניין. עד כה ניסינו להחליף דעות עם ממשלת מצרים על בעיות מהות השלום מבחינה מדינית ומשפטית. מהותו של הסכם המתבקש לפי דעתנו צריכה להיות הסכם חוץ. משמעות העקרון של חופש שיט, שלדעתנו תחולתו על השיט הישראלי בסואץ, צריכה להיות מיידית. לאמור, מיד בהיפתח התעלה היא צריכה להיות נפתחת לשיט הישראלי. כן משמעות המושג הכרה הדדית בריבונות ובעצמאות של מדינות וביטול הלוחמה, ולדעתנו העקרון הזה אינו מליצה בעלמא, אלא יש לו לעקרון זה משמעויות מעשיות מהותיות. על רקע זה הגדרנו את עמדותיה של ממשלת ישראל באותן נקודות, אך כידוע לכנסת, ממשלת מצרים סירבה להתייחס לעמדות שהגדרנו.

31. מרטים על "תכנית אלון"

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החץ ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968) :

ב"דבר", שהוא למעשה בטאון הרוב בממשלת ישראל, נאמר בגיליון מיום 12 באוקטובר 1968, כי: "ישראל תחזור ותציג (בפני ירדן — ש.ת.) את העקרון נות הכללים שעליהם מושתתת 'תכנית אלון'".

אבקש לדעת :

1. מהי התכנית הידועה כ"תכנית אלון"?

33. הבהרת עקרונות ישראל לשלום עם ירדן

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

ב"דבר", שהוא למעשה הבטאון של מפלגת הרוב בממשלה, בגיליון מיום 12 באוקטובר 1968, נאמר כי "נוכח הנכונות הירדנית לדון בהסדר שלום תסכים ישראל להבהיר את עקרונות מפת השלום".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם כבר הבהיר נציג ישראלי רשמי לירדן את עקרונות מפת השלום, כפי שממשלת ישראל רואה אותה, במישורין או על-ידי צד שלישי?

2. האם הבהיר נציג ישראלי רשמי לממשלה זרה, או לגורם זר שאינו ערבי, את עקרונות מפת השלום כפי שממשלת ישראל רואה אותם?

3. אם כן — מה היו עיקרי עקרונות אלה של מפת השלום, כפי שרואה אותם ממשלת ישראל?

4. באיזו דרך הובאו עקרונות אלה לידיעת ממשלת ירדן?

שר החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל לתשובתי, שניתנה היום, לשאלתה שלו בעניין זה.

הי"ד י. נבון:

שאלה נוספת לחבר הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

השאלות היו רחוקות מאוד מלהיות חופפות. שאלתי, הנובעת מתשובת השר, היא: בכל זאת, האם קיבלה ממשלת ירדן מישוראל, באמצעות גורם כלשהו, תמונה כלשהי לגבי מפת השלום, המוצעת על-ידכם?

שר החוץ א. אבן:

הבנתי את השאלה. כפי שצינתי בתשובתי הקודמת, לא הגישה ישראל לירדן בשום מקום שהוא מפה או הצעת מפה.

34. עמדת ישראל לגבי תפקידו של

שליח או"ם הד"ר יארינג

חבר הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

שגריר מצרים באו"ם קרא לשליח מוזכר או"ם, הד"ר גונאר יארינג, להעלות את הצעותיו לביצוע החלטות מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 ולגלות מצדו יזמה לפתרון המשבר.

הריני מתכבד לשאול:

האם הגיב משרד החוץ הישראלי על ההצעה, ואם כן — מה התגובה?

שר החוץ א. אבן:

בתשובה על שאלתי הבהיר לי הד"ר יארינג, כי הוא רואה את תפקידו כמוגדר בהחלטת מועצת הבטחון — לאמור, לקיים מגע עם ממשלות האזור ולקדם הסכם על הסדר שלום. אין בדעתו להציע הצעות בלי הסכמתם של הצדדים הנוגעים בדבר. אנו תההנו, כי אנו גורסים דבקות להגדרת תפקידו ולהגשתו, כפי שהוגדר והוגש עד כה.

2. האם משקפת תכנית זו את דעת משרד החוץ על מפת השלום העתידה של ישראל?

3. האם הוצגו עיקרי תכנית זו על-ידי נציג רשמי של ישראל בפני גורמים מוסמכים של ממשלה ערבית כלשהי, במישורין או באמצעות צד שלישי?

4. האם הוצגו לצד שלישי?

שר החוץ א. אבן:

לשאלה 1: התכנית מבוססת על העקרון, שנהר הירדן יהיה גבולה הבטחוני של ישראל, לשם הקניית מירב הבטחון לישראל, ובלי צירופם של שטחים מאוכססים שאינם נחוצים לישראל, לפי דעת בעל התכנית, לבטחוננו.

לשאלה 2: משרד החוץ פועל אך ורק על סמך החלטות הממשלה, ולפי שעה אין החלטה לאמץ שום תכנית ושום מפה.

לשאלות 3—4: כפי שהודיע סגן ראש הממשלה, לא הוצגה תכניתו רשמית לשום גורם זר, אם כי לאחר שפורסמה היא משמשת נושא לדיון פומבי ולשיחות במדינות רבות.

32. המשך שליחותו של הד"ר יארינג

חבר הכנסת ר. ארזי שאל את שר החוץ ביום ו' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

לאור הפירסומים השונים על התנהגותם של נציגי ערב באו"ם, ובפרט עויבתם של שרי החוץ של מצרים וירדן את עצרת או"ם ושיבתם לארצותיהם, העלולה לגרום להפסקת שליחותו של נציג מוזכר או"ם באזורנו, הד"ר גונאר יארינג — אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהו המצב לאזורנו?

2. מה הם הצעדים שנוקטת ישראל כדי לפעול להמשך שליחותו של הד"ר יארינג ולהצלחתה?

שר החוץ א. אבן:

לשאלה 1 — כפי שודאי ידוע לשואל הנכבד, מאז עזבו נציגי מצרים וירדן את ניו-יורק הגיע לאזור השגריר יארינג במגמה לחדש מגעיו עם שרי החוץ של שלוש המדינות. משיחתי עמו בניקוסיה ב-2 בדצמבר התרשמתי, כי השגריר יארינג אינו שוקל סיום שליחותו בתקופה הקרובה, וכי בדעתו להמשיך בתפקיד לפחות גם בחודשים הקרובים.

לשאלה 2 — ישראל עושה את כל המאמצים כדי לסייע לשגריר יארינג במילוי שליחותו, והיא גילתה בעבר (כשם שהיא מגלה גם כיום) נכונות לשתף פעולה עם שליח המוזכר הכללי של או"ם, כדי לקדם משימתו להביא לידי משא-ומתן והסכם בין הצדדים להסדר בעיות האזור. השגריר יארינג ידע, כי אנו מוכנים להיפגש עם נציגי כל מדינה ערבית בחסותו, במגמה לדון עמם על כל הבעיות הכרוכות בכינון השלום.

אמרתי לד"ר יארינג בניקוסיה, כי אהיה מוכן לבוא לסיכוב חדש של שיחות, עליו הודיע המוזכר הכללי של או"ם — וזאת בכל מועד מתאים ובכל מדינה שבה מיוצגת מדינת ישראל.

בינתיים קיים השגריר יארינג שיחות עם שרי החוץ של ירדן ומצרים. לפי הידיעות אשר הגיעו אלי, טרם החליטה שום ממשלה ערבית לקדם הסכם עם ישראל על כינון השלום. לפני בואו של השגריר יארינג לקהיר השמיע הנשיא עבדול נאצר נאום המהווה למעשה ביטול הסכמות מצרים להחלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1968. הנשיא נאצר הבהיר, כי אין בדעתו להפעיל כלפי ישראל את עקרונות השלום והדו-קיום המוזכרים באותה החלטה.

אינני מאמין כי שליחותו של השגריר יארינג תוכל להתקדם במסגרת המדיניות הנוכחית של ממשלת מצרים. השאלה היא, אם תחול תמורה במדיניות קהיר עד לסיבוב הבא של שיחות.

37. סיוע לסטודנטים עולים

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

בחבורת "זכויות העולה", שהוצאה על-ידי הסוכנות היהודית באפריל 1968, הוגדרו בפרק "זכויות בחינוך" בין היתר תפקידיו של מינהל הסטודנטים: א. ייעוץ והכוונה; ב. הכנה לקראת הלימודים האקדמיים בישראל על-ידי אולפן לעברית ומכירות ללימודים אקדמיים; ג. הבטחת דיור זול; ד. שיחזור מתשלום שכר לימוד; ה. מילגות לקיום; ו. פעולות הדרכה ותרבות. אודה לכבוד השר אם ישיב לשאלותי הבאות:

1. בכמה סטודנטים מכל הסוגים הנ"ל מטפל המינהל?
2. כמה מהם לומדים בבתי-הספר הגבוהים השונים ובאילוז?
3. כמה מהם נהנים מדיוור זול ומשיחורר מתשלום שכר לימוד, וכמה מהם מקבלים מילגות לקיום?
4. האם ניתנות ההקלות השונות (דיוור זול, שיחזור משכר לימוד ומילגות לקיום) על פי קריטריונים סוציאליים כלשהם ולאחר בדיקת מצבם הכלכלי ומצב הוריהם?
5. האם מותנות ההקלות הנ"ל בהתחייבות כלשהי מצד הסטודנטים לשרת את הארץ, ובאיזו התחייבות?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

ראשית, אני מצטער על העיכוב שחל במתן התשובה, ומיד אסביר את העיכוב.

ב-18 בנובמבר 1968 כתבנו לחבר-הכנסת שלמה רוזן מכתב, בו ציינו שהמענה על השאלתה כרוך באיסוף ועיבוד נתונים סטטיסטיים רבים שנתקבלו רק עם תחילת שנת הלימודים האוניברסיטאית. התשובות דלהלן מבוססות על בדיקות שאולניהם של 3234 סטודנטים (יהודיים כמובן) שסיימו כל תהליכי הרישום והמיון. לכן נתונים אלה נכונים לתחילת חודש דצמבר. אנו מניחים שעוד כ-500 סטודנטים נמצאים בטיפול מינהל הסטודנטים, ושמשפר הסטודנטים מחוץ-לארץ הלומדים בארץ עולה על 4500, ולכן המספר 3234 עלול לתת תמונה לא-מדויקת, העלולה לפגוע במוסד זה או אחד (וזה נוסף לכ-1500 בחורי ישיבה. כלומר: בסך הכל אנו עוסקים בערך ב-6,000 סטודנטים יהודיים מהגולה).

35. צעדים להסדר במזרח התיכון

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

דובר מצרי רשמי קרא לכינוס של ועידת ארבע המעצמות הגדולות "למציאת הסדר צודק ובדרכי שלום למשבר במזרח התיכון".

הריני מתכבד לשאול:

האם הגיב משרד החוץ הישראלי על הצעה זו, ואם כן — מה התגובה?

שר-החוץ א. אבן:

כן, אנו הבהרנו כי הסדר צודק ובדרכי שלום למשבר במזרח התיכון ייתכן אך ורק על-ידי משא-ומתן והסכם בין מדינות האזור, ולא על-ידי הכתבת הסדר כלשהו על-ידי המעצמות.

לפי ידיעותי אין הסכמה בין ארבע המעצמות על כינוס ועידה כזו המוצעת על-ידי מצרים.

36. פגישה בקפריסין בין שר החוץ ושליו

או"ם למזרח התיכון

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

בעתונות נמסר, כי שר החוץ עומד לצאת בראשית חודש דצמבר לאירופה, או לקפריסין, כדי לשוב ולהיפגש עם שליו האו"ם, הד"ר יארינג.

אבקש את כבוד השר להשיבי:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם נעשית הפגישה ביזמת השר, או על-פי הזמנת השגריר?
3. האם הפגישה היא תולדה של שינוי במצב הדברים מאז הפגישה האחרונה?
4. היש לשר החוץ הישראלי הצעות חדשות למסר לד"ר יארינג?
5. אם כן — האם החידוש הוא במדיניות, או בטקטיקה, או בשתייהן כאחת?
6. היש לד"ר יארינג הודעות חדשות לישראל?
7. האם סמוך לאותה פגישה תיערך פגישה מקבילה בין הד"ר יארינג לשרי החוץ הערביים?

שר-החוץ א. אבן:

כן. נתקיימה פגישה ביני לבין הד"ר יארינג בניקו-סיה על-פי הזמנתו. הפגישה היתה תולדה של החלטת השגריר יארינג להמשיך בשליחותו למען קידום הסכם בין ממשלות אזורנו על כינון שלום צודק ובר-קיימא. אנו ביכלתי למסור לשואל תשובות על שאלות 3, 4, 5, הנוגעות לתכנה של שיחתי עם השגריר יארינג, וזאת בגלל היות שיחות אלו בלתי-מיועדות לפירסום ושמורות לידיעת הממשלה בלבד. אך ביכלתי לומר, כי המגע האחרון היה מועיל מהבחינות הבאות: הוא שימש הפגנה נוספת לרצון ישראל לקדם את השלום על-ידי בירור מפורט וענייני של הבעיות הכרוכות בכינונו, ובמהלך השיחה שמעתי על כוונת השגריר יארינג, שפורסמה לאחר מכן בשם המוזכר הכללי, להזמין את הממשלות של ישראל, ירדן ומצרים לסיבוב נוסף של שיחות בתאריך מאוחר יותר.

הגני לשאול את כבודו כישוב-ראש ועדת התיאום בין הממשלה והסוכנות היהודית:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה, במלואה או בחלקה?
2. אם כן —
- א. מה סכום הכסף שנאסף באוסטרליה ובכל מקום אחר למטרת שיקום הריסות תל-קציר?
- ב. האם סכום זה יועבר במלואו לרשות הקיבוץ?
3. האם יש מקרים נוספים של עריכת מגביות לצורך ישוב זה או אחר ללא ידיעת אותו ישוב?
4. האם הוא מוכן לעשות שלא ייערכו מגביות כאלה ללא ידיעתם והסכמתם של הישובים הנוגעים בדבר?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

פניתי לנציגי המגבית בארץ ולהלן התשובה שקיבלתי לשאלות 1-4:

האינפורמציה שעליה מתבססת השאלתה אינה נכונה.

מזכיר קיבוץ תל-קציר כתב למערכת "דבר" מיום 9 ביולי 1968 מכתב האומד בין היתר: "ברור כי כתבכם, אשר מאמרו על תל-קציר פורסם בעתונכם מיום 8 ביולי 1968, הוטעה מבחינה אינפורמטיבית". המגבית המאוחדת לישראל אינה אוספת כספים למטרות "שיקום הריסות מלחמה". שיקום הריסות מלחמה הוא בתחום טיפולה של ממשלת ישראל.

39. תפקידי המשרד לקליטת העלייה

חבר-הכנסת א. אבגרי שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ט"ז בתמוז תשכ"ח (12 ביולי 1968):

1. מהו התקציב אשר הועמד לרשות כבוד השר ופעולות משרדו החדש?
2. מאילו סעיפי תקציב הועמדו הכספים?
3. האם הוקם צוות לעזרת השר במשרדו החדש?
- אם כן — כמה אנשים מונה צוות זה ומהי חלוקת התפקידים בין אנשי הצוות?
4. האם קבע לעצמו המשרד תכנית פעולה? אם כן — מהי התכנית?
5. האם יש למשרד תחזיות לגבי מספר העולים הצפוי בשנת הכספים הנוכחית?
6. אם קיימות תחזיות כנ"ל — מהו מספר העולים הצפוי?

7. האם יעסוק המשרד בקליטה ישירה של העולים או שפעולות הקליטה תבוצענה באמצעות המשרדים האחרים, ומשרד הקליטה יתאם בין המשרדים?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

1-2: הצעת התקציב לשנת הכספים הבאה נמצאת עדיין בדיון עם משרד האוצר. לגבי תקציב שנה זו אנו פועלים במסגרת התקציב אשר אושר לסוכנות היהודית למטרות קליטה.

3: משרד הקליטה קיבל על עצמו את האחריות בנושאי הקליטה החל מ-1 בנובמבר 1968. המשרד כולל: (1) לשכת השר ולשכת סגן השר; (2) מינהל ואירגון; (3) אגף לשירותי קליטה; (4) אגף לתיכנון;

לשאלה 1: לפי הערכתנו, בלמעלה מ-3500 סטודנטים. בידינו מספרים בדוקים של 3234, המתחלקים כלהלן: 1339 עולים; 66 תושבים חוזרים; 1306 תושבים ארעיים; 523 סטודנטים מבקרים שבאו לתכנית שנתית מיוחדת.

לשאלה 2: באוניברסיטה העברית בירושלים — 1688 (כולל המכינה, שעכשיו היא בנצרת); בטכניון — 374 (לא כולל מכינה); בבית-ספר להנדסאים, הקשור לטכניון — 62; באוניברסיטת תל-אביב — 452; באוניברסיטת בר-אילן — 245 (כולל רק חלק מהמכינה); במכון האוניברסיטאי בחיפה — 169 (לא כולל המכינה); במכון האוניברסיטאי בבאר-שבע — 41; במכון וייצמן — 2; בבצלאל — 24; באקדמיה למוסיקה — 10; בבית-ספר למדירות — 8; במכינה הצרפתית שבנחניה — 94; לבורגנים — 14; במכון וינגייט וריפוי בעיסוק — 16; בבתי-מדרש למורים — 35.

לשאלה 3: משחרור משכר לימוד נהנו כולם. מדיוור זול נהנו כלהלן:

1853 גרים במעונות מינהל הסטודנטים או במעונות סטודנטים; אנו מעריכים שכ-800 יקבלו סיוע לשכר דירה עד לשיעור של 50 לירות. סיוע זה מותנה בבקשה ובהוכחת שיעור שכר הדירה שמשלם הסטודנט, ולכן טרם הסתכמו המספרים.

3060 סטודנטים נהנים ממילגות לקיום, הנעות מ-1000 עד ל-2095 לירות לשנה, לפי הפירוט הבא: מילגה א' — 2095 לירות ל-880 סטודנטים; מילגה ב' — 1600 לירות ל-1306 סטודנטים; מילגה ג' — 550 לירות ל-362 סטודנטים; מילגה ד' (מילגה מיוחדת לקבוצה של שוחרי האוניברסיטה, בשיעור של 10 × 150 לירות לחודש) — 428 סטודנטים; מילגה ה' (מילגה מיוחדת לקבוצה של שוחרי האוניברסיטה, בשיעור של 10 × 100 לירות לחודש) — 84 סטודנטים.

לשאלה 4: קריטריונים אלה הובאו בחשבון במתן ההקלות. ועדה מיוחדת, שנתמנתה על-ידי סגן ראש הממשלה והשר לקליטת העלייה, הציעה קריטריונים המתחשבים במצבו הכלכלי והאזרחי של התלמיד וכן כמשך הלימודים שלו בארץ. המלצות הוועדה נמצאות בדיון ולאחר שתתקבלנה תחייבנה את מינהל הסטודנטים.

לשאלה 5: הסטודנטים העולים שהם אזרחי המדינה נושאים בכל החובות והטולות על אזרחי מדינת ישראל. מהאחרים ומהם נדרשות התעמקות והצלחה בלימודים.

38. שיקום הריסות מלחמה בישובים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ט"ז בתמוז תשכ"ח (12 ביולי 1968):

בעתון "דבר" מיום 8 ביולי 1968 נמסר, כי המגבית היהודית מאוסטרליה אספה סכום כסף נכבד, אחרי מלחמת ששת הימים, לצורך "שיקום הריסות תל-קציר". ממזכירות הקיבוץ נמסר לכתב "דבר", כי מנהלי המגבית בישראל לא ביקשו את הסכמת הקיבוץ לעריכת מגבית זו, והדבר גרע לחברי הקיבוץ מפי תיירים מאוסטרליה שביקרו בישובים והשואלים "מה עשיתם בכסף שתרגמו לשיקום הקיבוץ?"

הביטוח הלאומי מיד עם בואו ארצה. בנוסף לזאת מסייע גם משרד הסעד במסגרת הקריטריונים שלו. ד. מלבד זאת פועל משרד הקליטה גם למתן דירה בגודל מתאים ומציאת תעסוקה לבני המשפחה הכשירים לעבודה.

ה. אשר למשפחת שמעון כחלון—משפחה זו עלתה ארצה ב-3 באוגוסט 1967 והשתכנה באו"ר יהודה בשתי יחידות דיוור שקיבלה ממשרד הקליטה. המשפחה מונה 13 נפשות. הבן יליד 1921 הסתדר בעבודה בבית-חרושת לסריגה "לנה" ולפי תלוש משכורתו הוא מקבל למעלה מ-200 לירות לחודש. אבי המשפחה מר כחלון נקלט בעבודה, הפסיק בגלל מחלה והחל שוב לעבוד מיוני 1968; משכורתו נטו — 261 לירות.

מלשכת הסעד באו"ר יהודה הוא מקבל 310 לירות לכלכלה. מהמוסד לביטוח לאומי הוא מקבל כ-120 לירות לחודש בעד הילדים. אמו של מר כחלון, שגרה עמו, מקבלת מהמוסד לביטוח לאומי 44 לירות לחודש. בסך-הכל הכנסתה של המשפחה — 935 לירות.

נוסף לכך משלמת בעדו לשכת הסעד שכר דירה בעד שתי יחידות הדיוור. בתקופה שלא עבד היה לו ביטוח רפואי חינם.

כמו כן ניתנה לו עזרה לחגים ועזרה ביתית, כגון מכונת-כביסה, דוד-חשמל וכו'.

אינני בא לטעון שזה הרבה, ואינני טוען שזה מספיק. אני רק מביא את העובדות כפי שקיבלתי אותן מהאנשים המטפלים במשפחה זו באו"ר יהודה.

הי"ר נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרדכי בן-פורת (מפלגת העבודה הישראלית):

אני מודה על התשובה המקיפה. הבאתי את המקרה הזה כדוגמה למצב השורר כיום בקרב כל העולים החדשים בעלי המשפחות הגדולות. אי-אפשר בשום פנים ואופן להמשיך בקו המינימלי הזה של תשלום משרד הסעד, הנע בין 25 לירות ל-75 לירות לנפש שאלתי היא: מה יזום משרד הקליטה לשינוי המודוס הקיים היום לגבי משפחות מרובות ילדים, מתי נחרג מהמסגרת הקיימת?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

הכסף הזה בסך 935 לירות הוא כסף של ממשלת ישראל על משרדיה השונים. אמרתי בתשובה לשאלתך, כי אנו מציעים תיקון לחוק הביטוח הלאומי, לפיו יוכל עולה בעל משפחה מרובת ילדים ליהנות ממענקי הביטוח הלאומי מיד עם בואו ארצה. כאשר הכנסת תאשר זאת, תהיה בכך הקלה. אני חוזר ואומר: אינני חושב שזה מספיק. המשרד הוא בן חודש ימים. זוהי הצעה ראשונה שאנו מציעים להקלת המצב.

אינני מסכים לדברך, כי כל המשפחות מרובות הילדים הן במצב כזה. במקרה זה יש בן אחד שעובד, אילו היו במשפחה זו שניים-שלושה בנים בגיל העבודה, המצב היה שונה לגמרי.

אינני מסתתר מאחורי הסכום של 900 הלירות ואומר שהכל שפיר. אני אומר שצריך להביא עוד הצעות. הצעה אחת אנוחנו כבר מביאים כדי לשפר מצבן של משפחות כאלו.

(5) יחידה למידע ופירסומים; (6) יחידה לתפקידים מיו-חדים, שתטפל בין היתר בקליטה בהתיישבות, מוסדות דתיים, איתור המגיעים לירידה מהארץ ומגיעותה, קליטה חברתית ופרויקטים אחרים; (7) מינהל הסטודנטים והתלמידים.

המשרד פועל בשטח באמצעות ארבעה מחוזות: (1) מחוז ירושלים והדרום; (2) מחוז חיפה והצפון; (3) מחוז תל-אביב והמרכז; (4) מחוז באר-שבע והנגב. הצעתנו לכוח-אדם, שעדיין לא אושרה סופית, כוללת כ-410 איש, — רובם מאנשי הסוכנות היהודית שעסקו בקליטה והנמצאים בשלבי העברה למשרד הקליטה כעובדי מדינה.

4. על המדיניות ותכנית הפעולה של המשרד יורחב הדיבור בנאום התקציב.

5. לפי הנתונים הקיימים היום התחזית היא — כ-30,000 עולים.

6. תחזית העלייה לשנה הבאה היא — כ-30,000 עולים.

7. המשרד יעסוק בקליטתם הישירה של העולים מרגע הגיעם ארצה. הפעולה תבוצע בתיאום ובסיוע המשרדים הנוגעים בדבר ובהתאם להחלטות הממשלה.

40. סיוע למשפחות עולים מרובות ילדים

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"א בתמוז תשכ"ח (17 ביולי 1968):

הגני מצרף בזה שמותיהם של בני משפחה אחת, על אחד-עשר ילדיה, שעלתה לארץ בשנת 1967 ועברה תלאות ועתה נתונה במצוקה כלכלית קשה. אבי המשפחה חולה ואינו עובד. הכנסות המשפחה מכל המקורות הן: 310 ל"י מתמיכת הסעד ובהתאם להוראות משרד הסעד; 120 ל"י מהמוסד לביטוח לאומי. בסך-הכל 430 ל"י. בן אחד עובד כנער בבית-חרושת ומשתכר 220 ל"י, וחלק משכרו מפרש למשפחה.

דוגמה זו היא הקלה מני רבות של משפחות מרובות ילדים הנאנקות תחת עול הפרנסה ואין להן פתרון. בהיות המקרה חורג, לדעתי, מטיפולם השגרתי של משרד הסעד או משרד העבודה, והמדובר בעולים חדשים, מצאתי לנכון להעלותה ולשאל את כבוד השר: מה עושה הממשלה לסייע למשפחות ברוכות ילדים המגיעות ארצה ואינן מסוגלות למצוא את לחמן בכוחות עצמן?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

משפחות מרובות ילדים, אשר ראש המשפחה אינו מסוגל לפרנסן, מקבלות ממשרד הקליטה את הסיוע הבא:

א. מענק חודשי עד 200 לירות לתקופה עד שישה חודשים.

ב. הלוואה בערבות עצמית — עד סכום של 500 לירות.

ג. הלוואה עומדת נוספת — עד סכום של 1,000 לירות. במקרה של צורך מיוחד מעניקים הלוואות נוספות. על שולחן הכנסת תונח בשבועות הקרובים הצעת תיקון מס' 15 לחוק הביטוח הלאומי, שלפיו יוכל עולה בעל משפחה מרובת ילדים ליהנות ממענקי

3. אם נבדקו התלונות — מה הן התוצאות?
4. מה הוא ההרכב המקצועי של ראשי המשפחות המתלוננות?
5. האם נעשתה פעולה לקליטת העולים במקצוע עותיהם?
6. האם קיימת דאגה להבטחת קיומם של העולים החדשים עד לקבלת משכורתם הראשונה?
7. אם כן — איזה מוסד דואג לכך?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

1. הפירסום אינו תואם את המציאות. אין בשום משפחה מן המשפחות המתלוננות מספר הילדים כפי שפורסם. באחת המשפחות יש 5 ילדים, ביתר המשפחות יש 3-4 ילדים.
2. כל התלונות נבדקו במקום ובאופן אינדיבידואלי על-ידי עובדי משרד הקליטה. נכון הוא ששכר העבודה לפועל פשוט לפי מדיניות השכר הנוכחית הוא בשיעור המוזכר בשאלתה.
3. התשובות נכללות בסעיפים הבאים.
4. ההרכב המקצועי של ראשי המשפחות הוא: סוכן מכירות, שרברב, עובד בפוליוטורה, שני חשמלאים, מחסנאי אחד, ארבעה חסרי מקצוע.
5. כן, כולם קיבלו הצעות עבודה. בעלי המקצוע שביניהם עובדים על פי רוב במקצועם.
6. כן, כל משפחה דוגמת המשפחות הנזכרות לעיל יכולה לקבל הלוואה דחויה — בערבות עצמית — כדי שתוכל להתקיים, עד קבלת המשכורת הראשונה. למשפחות מרובות ילדים ניתנים גם מענקים לקיום.
7. משרד הקליטה בסיוע משרד העבודה — בענייני תעסוקה.

43. אמצעים למניעת ירידה מן הארץ

חבר הכנסת מ. ירד שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג בחשוון תשכ"ט (4 בנובמבר 1968):

בעתון "הארץ" מיום 10 באוקטובר 1968 התפרסמה ידיעה תחת הכותרת: "משפחות עולים מרובות ילדים באשדוד מוכרות רכושן בכוונה לעזוב את הארץ". הידיעה מוסרת: כמה משפחות עולים מרובות ילדים, שהגיעו לאשדוד לפני כחודש וחצי, התחילו בימים האחרונים בחיפוש רכושן באשדוד רכושן בכוונה לעזוב את הארץ. בכמה מן המשפחות המתכוננות לירידה יש יותר מעשרה ילדים. העולים מסבירים את דבר ירידתם בקשיים כלכליים ובחוסר אפשרות לכלכל את ילדיהם. כן הם טוענים שהמוסדות נטשו אותם לנפשם לאחר שהכניסו אותם לדירותיהם.

אודה לכבודי אם ישיבני:

1. האם הידיעה היא נכונה?
2. מה עושה משרדך כדי למנוע מצבים דומים?
3. מה מספר היורדים מן הארץ במחצית הראשונה של שנת 1968, וכמה מהם עולים חדשים שזה מקרוב עלוז?
4. האם ישנו תיאום בין המשרדים השונים בעניין קליטת העולים במישור התעסוקה, הדיוור וכ"ז?

41. קליטת עולים בעיירות פיתוח

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ט באב תשכ"ח (13 באוגוסט 1968):

מר מייבסקי, ראש המועצה המקומית באופקים, התאונן באוני כתב "הדי-הדרום", בטאון ערי הפיתוח וישובי הדרום, על כך שהממשלה והסוכנות מוציאות כ-70,000 לירות על קליטת משפחת עולים מארצות הרווחה בעוד שאין השקעה מוקדשת לקליטת משפחה בעיר פיתוח.

כבודו מתבקש להשיבני:

1. הנתונים העובדות הנ"ל?
2. מה נעשה ומה מושקע כדי לקלוט משפחות בעיירות הפיתוח?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

1. ההבחנה בין קליטת עולים מארצות רווחה לבין עולים מארצות מצוקה אינה קיימת. על כל פנים, היא איננה קיימת במשרד הקליטה. הקריטריונים העיקריים, המנחים אותנו בטיפולנו בעולים, הם מציאת תעסוקה לפי החלוקה המקצועית של העולים ומציאת דיור.

הפעולות נעשות בשיתוף משרד האוצר, השיכון והעבודה.

2. בתכנית הדו-שנתית שמשרדי הקליטה, העבודה והשיכון מכינים, יוקצו לעיירות הפיתוח כ-35% מכל יחידות הדיור.

42. בירור תלונות של עולים

חבר הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את השר לקליטת העלייה ביום א' בחשוון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

בעתונות מתאריך 10 באוקטובר 1968 פורסם: כמה משפחות עולים מרובות ילדים, שהגיעו לאשדוד לפני כחודש וחצי, התחילו בימים האחרונים בחיפוש רכושן, בכוונה לעזוב את הארץ. בכמה מהמשפחות המתכוננות לירידה יש יותר מעשרה ילדים. העולים טוענים, שהם עובדים כפועלים פשוטים המשתכרים בקושי 300 - 400 ל"י, סכום שאינו מאפשר להם לפרנס את ילדיהם. כמין כן הם טוענים, שהמוסדות נטשו אותם לנפשם לאחר שהכניסו אותם לדירותיהם. לדבריהם הובטחה להם עוד בהיותם בחוץ-לארץ תעסוקה במקצוע עותיהם, ואילו כאן אין מי שיקיים את ההבטחה. כמו כן פורסם, שמספר משפחות של עולים עברו את החג בתנאים קשים ביותר לאחר שמעבידיהם לא דאגו לשלם להם מקדמות על חשבון שכר עבודתם.

בהתחשב בתלונות העולים ובכוונתם לעזוב את הארץ, דבר העלול לגרום לשיבוש הפעולות הנעשות על-ידי הממשלה והסוכנות היהודית להרחבת העלייה לישראל — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום תואם את המציאות, בכללו או בחלקו?
2. האם בירר משרד הקליטה את התלונות הנ"ל, ואם לא — המוכן כבוד השר להורות לברר באופן דחוף את התלונות?

בפועל בודאי שלא. אך גם לא בכוח. יש בעיות ויש צרות, וצריך לטפל בהן, אבל הידיעה האמורה אינה נכונה. אין אפילו רגל אחת לעמוד עליה.

45. שיפור האמצעים לקליטת עולים

חברת-הכנסת ט. סנהדראי שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ"ג בחשוון תשכ"ט (14 בנובמבר 1968):
במאמר מקיף על הנושא "מה מציק לעולי הרווחה", שהתפרסם ב"מעריב" מיום 8 בנובמבר 1968, חושף סופר "מעריב" שורה של ליקויים בקליטת עלייה, החל מהטיפול בגולה וכלה בטיפול בארץ. הוא מצטט מכתב למערכת, בו נאמר כי "פקדי הסוכנות בניו-יורק וגם בארץ משקרים במצח נחושה" בכל הקשור בטיפול ואינפורמציה.

כמו כן טוען סופר העתון, שעולי הרווחה נתקלים בקשיים בעבודות ובאולפן, ורבים מהם מתחילים להרהר מדוע היה עליהם לעלות.

אודה לשר אם ישיבני:

- א. הנהגות העובדות המובאות בכתבה הנ"ל?
- ב. אם כן — אילו צעדים נקט משרדו מאז הקמת המשרד כדי לשנות את פני הדברים?
- ג. מה הן תוצאות הטיפול?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

א-ב. (1) קשה לי להתייחס לפיסקה האומרת כי "פקדי הסוכנות בניו-יורק וגם בארץ משקרים במצח נחושה". ברור לכולנו שכל המוסדות העוסקים בעלייה ובקליטה חייבים בשיפור שיטות עבודתם ואמצעי התקשורת עם העולים-בפועל והעולים-בכוח. בכלל, כל כך קל להגיד שמשקרים במצח נחושה. ישבתי עם פקדי הסוכנות, גם בארץ וגם בחוץ-לארץ, וראיתי אותם בעבודתם. אין דבר יותר קל מאשר לטפול עליהם השמצות. על כל פנים, אין שום הצדקה להשמצות מסוג זה, שאומרים שמשקרים במצח נחושה. זה לא אומר שאין מקום לשיפור ולהטבה בשיטות, אבל מכאן ועד ל"משקרים במצח נחושה" — המרחק רב. אלה אנשים שעושים את יום עבודתם הקשה — גם בארץ וגם בחוץ-לארץ.

(2) במקצועות מסוימים יש קשיים למצוא עבודה. אנשי משרד הקליטה, בשיתוף עם אנשי משרד העבודה ומשרד האוצר, משקיעים מאמצים גדולים מאוד לפתור את בעיות התנסוקה של העולים. צריך להביא בחשבון שכמה מהעולים יצטרכו לעשות מאמץ ולהחליף את מקצועותיהם שבהם עסקו בחוץ-לארץ. ידוע לנו שזה תהליך הקשור בקשיים לא מעטים ואולי אף בסבל לעולים, ואנו נשקיע את כל המאמצים כדי להקל על העולים את קליטתם בארץ.

זה לא יהיה קל. זה לא היה קל ולא יהיה קל. לא בעלייה שבאה היום ולא בעלייה שתבוא מחר ושנאחזו מחכים לה. העם היהודי אינו ערוך בדיוק לפי צרכי המשק הישראלי, ולהתאים את העולים לצרכים של המשק הישראלי והחברת הישראלית — זה דבר מאוד קשה ומסובך. אנשי משרד הקליטה נמצאים בעיצומו של מאבק לסידורים הדרושים לתעסוקתם של העולים. אבל קל זה לא יהיה.

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

1, 2, 4. עניתי על חלק זה של השאלתה בתשובתי, שניתנה זה עתה, לשאלתה של חברת-הכנסת שושנה ארבלי-אלמזלנו.

3. יש קושי רב בקביעת מספר היורדים, משום שלא כולם מצהירים שהם יורדים. חלקם מצהירים שהם נוסעים למטרות נופש, השתלמות, פיצויים וכיוצא באלה.

מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נמסר לנו, שמש"פ היורדים המצהירים, במחצית הראשונה של שנת 1968, הוא: 1002 איש, מהם 869 יהודים, 133 לא-יהודים.

בתקופה המקבילה בשנת 1967 היה מספר היורדים 1469, מהם 1320 יהודים, 149 לא-יהודים, — דהיינו, חלה ירידה של 467 איש, המהווים שליש מכלל היורדים. זאת אומרת, המספר קטן בשליש, לשמחתנו הרבה.

44. מניעת ירידתם של רופאים מן הארץ

חברת-הכנסת מ. ידיד שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968):

במפגש פנימי בתל-אביב עם הוועד הארצי של איגוד הרופאים שליד ההסתדרות עם מנהל מחלקת הקליטה, מר עוזי גרקיס, הודיע יושב-ראש האיגוד, הד"ר י. קורן, כי 200 רופאים מתכוונים לעזוב את הארץ ורובם "כבר יושבים על המזוודות". כך מוסר מר סאמט, סופר עתון "הארץ", ביום 7 בנובמבר 1968.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידועה למשרדו ידיעה זו?
2. אם היא נכונה — מה עושה משרד הקליטה כדי למנוע את הדבר?
3. האם במחצית השנה הראשונה של שנת 1968/69 ירדו רופאים מישראל, ואם כן — כמה ירדו?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

לשאלה 1 — הידיעה שעליה מסתמך השואל אינה נכונה. הד"ר קורן, יושב-ראש האיגוד הארצי של הרופאים שליד ההסתדרות הכללית, כתב לעתון "הארץ" ביום 7 בנובמבר 1968 מכתב האומר בין היתר: "דברי בישיבה זו נתפרסמו בצורה מקוטעת".

לשאלה 2 — באנו בדברים עם האיגוד הארצי של הרופאים במגמה לאתר את המקרים ולטפל בהם טיפול אינדיבידואלי וזאת כדי למנוע את ירידת הרופאים, אך עדיין לא קיבלנו מהאיגוד הארצי כל רשימה של יורדים-בכוח.

לשאלה 3 — אין לאיגוד הארצי של הרופאים ואף לא ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה נתונים על ירידת רופאים בשנת 1968/69.

זה לא אומר שלא יהיו יורדים, אבל אני רוצה לומר לך, בנוסף לזה, שהידיעה הזאת היתה מאוד מקוטעת, כפי שאומר היושב-ראש הנכבד, הד"ר קורן. לפי דעתי ולפי מיטב אמונתי אין 200 רופאים יורדים.

46. הפניית עולים לעירייה שלומי

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את השר לקליטת העלייה
ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. לאן מכוונים את העולים לארץ בשנה זו מארצות הרווחה?
2. האם העירייה שלומי נכללת בין עיירות הפיתוח הקולטות עליה מארצות הרווחה?
3. אם לא — מדוע?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

לשאלות 1—2. אינני יודע למה מתכוון חבר-הכנסת דניאל לוי במונח "ארצות הרווחה". הקריטריונים העיקריים המנחים אותנו בהכוונת העולים הם — אפשרויות התעסוקה והדיור, וזאת במגמה לאכלס את כל חלקי הארץ.

משרדי השיכון, העבודה והקליטה מציעים דיור ומקומות תעסוקה במקומות שונים, מקריית-שמונה בצפון ועד אילת בדרום.

כאן רצוני להוסיף מלה. אמרתי שאינני יודע למה מתכוון חבר-הכנסת דניאל לוי במונח "ארצות הרווחה". אמרתי זאת קצת לתפארת המליצה. לא שאינני יודע; אינני רוצה לדעת. החלוקה של ארצות רווחה וארצות שאינן ארצות רווחה איננה קלה, לדידי, על-כל-פנים לא לפי מה שאני קורא בעתונים. מצד אחד אפשר לומר שארצות המערב הן ארצות רווחה וארצות המזרח אינן ארצות רווחה, אבל יכולה להיות חלוקה אחרת: ארצות פתוחות ליציאה וארצות סגורות ליציאה; כמו-כן יכולה להיות חלוקה לפי ריבוד חברתי-מקצועי.

לשאלה 3: התפתחות העירייה שלומי תלויה בפיתוח מקורות התעסוקה והרחבת האפשרויות הקיימות. ועדה בין-משרדית לתיכנון הבנייה בשנתיים הקרובות בוחנת את הצרכים והאפשרויות של כלל עיירות הפיתוח לקלוט עולים. ועדה זו תביא בוודאי בחשבון את צרכיה של העירייה שלומי.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת דניאל לוי.

דניאל לוי (מפד"ל):

האם מדיניות המשרד תואמת את מדיניות גידול האוכלוסיה ובעיקר את המדיניות לכיסוס עיירות הפיתוח בקשר להגדלת האוכלוסיה שלהן?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

אני רוצה שתבדוק הכנסת יזכר, שהתחלנו בעבודתנו במשרד הקליטה לאחר שנות מיתון קשות שהיו לפני מלחמת ששת הימים. גם בעיירות הפיתוח היה המצב בשפל. היתה לי אז הזכות לעבוד בעיירות הפיתוח. היה מצב קשה מאוד. באותן שנים היה חוסר עבודה גם בעיירות הפיתוח. כיום אנחנו רוצים להגיע למצב של מקסימום קליטה באזורי הפיתוח, לא רק בערי הפיתוח, אלא בהתיישבות באזורי הפיתוח בכלל. לפי התכנית הדר-שנתית של ההתיישבות, שהכינו ביחד עם משרדי העבודה והשיכון, נבנה כ-35% מיחידות הדיור באזורי הפיתוח. אם כוללים במסגרת זו גם

למשל, למצוא עבודה לאנשים שהיו במשך 20—30 שנה עתונאים הכותבים אידיש, או עתונאים הכותבים רק פולנית בייחוד, כשהם בגיל 50—60, זה לא פשוט. להחליף את מקצועם — גם כן לא פשוט. צריך לבנות את חייהם מחדש. בין השאר, באים לכאן אנשים שהיו דיפלומטים בדרג גבוה בארצותיהם. אנחנו, אנשי המשרד, עורנו לאיש אחד להתחיל חייו בארץ כארכיבאי באחד הבנקים, מפני שזהו מה שהוא יכול לעשות — דיפלומט בדרג גבוה. כמובן, לא כולם בעלי מקצועות כאלה. באים אנשים בעלי מקצוע שהמשק סופג אותם בככורה בטרם קיץ, אבל יש אנשים שקשה מאוד לסדר אותם ודרושה גם עזרתנו וגם עזרתם כדי לבנות את חייהם מחדש.

3. המשרד לקליטת העלייה מקים יחידת מידע ופירסום, במגמה לפרסם ולהפיץ בין העולים בכוח ובפועל מידע מוסמך, שיעמוד לרשות העולים בכוח עוד בארצות מוצאם.

4. בשיתוף עם משרד העבודה ובסיוע משרד האוצר מחפש המשרד לקליטת העלייה תשובות למתקשים במציאת מקומות עבודה.

ג. אלפי עולים נקלטים, וכאמור נתקלים כמה מהם בקשיים גדולים.

היו"ר י. נבון:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת סנהדראי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

מה הן דרכי התקשורת לייעול אפשרויות של קליטה אקטואלית היום?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

אמרתי שאנחנו מקיימים יחידה — או חלק מן המשרד — בבניין הסמוך לכנסת, בבניין שאנחנו מתמקדים בו עכשיו בירושלים. ביחידה הזאת יישבו אנשים שלנו, של משרד העבודה ושל משרדי ממשלה אחרים, יחד עם האנשים של הסוכנות היהודית, המטפלים בנושאי העלייה. הם יישבו יחד אתנו כמעט באותם חדרים, על כל פנים באותו בניין, כדי שאיש ששואל בני-יורק או ברויידה-ז'ניירו או בטהרן — בארצות שמותר לו לשאול, כי יש מקומות שבהם איננו יכול לשאול שאלות — שאלות על תעסוקה, יקבל תשובות מאותו בניין. תשובות שתהינה מוסמכות ועל דעת ממשלת ישראל. שוב — זה לא יהיה תמיד מאה אחוז, אבל נרכז את מידב האינפורמציה שנוכל לשאוב מהמשק הישראלי, נרכז אותה בבניין אחד, ועל ידי טלקסים נעביר את התשובות לחוץ-לארץ. כמובן, תמיד תהיינה שאלות נוספות, כפי שיש שאלות נוספות לתשובות על שאלות, ועולה הרוצה ללכת את חייו פה ישאל שאלות ועוד שאלות, ולא תמיד תהיינה התשובות מתאימות בדיוק. לפעמים מקצוע העולה הוא כמעט מתאים. נניח — כדי להדגים זאת — שיש לו מקצוע שצורתו מרובע ויש כאן אותה פתח בארץ שצורתו עגולה, וצריך לעבוד קצת כדי שהמרובע יכנס לתוך העיגול הזה. זה גם כן לא פשוט. מה שאנחנו רוצים לעשות הוא: לרכז את כל האינפורמציה בבניין אחד. אני חסיד גדול של ישיבה תחת גג אחד של כל אלה אשר צריכים לעסוק בנושא אחד, וזאת אנחנו מתכוונים לעשות בבניין הסמוך.

1. לשכת השר ולשכת סגן השר; 2. מינהל האירגון; 3. אגף לתיכנון; 4. יחידה למידע ופירסומים; 5. יחידה לתפקידים מיוחדים, שתתפלל בין היתר בקליטה בהתיישבות, מוסדות דתיים, קליטה חברתית, איתור המגיעים לירידה מהארץ ומגיעה, ופרויקטים אחרים; 6. אגף לשירותי קליטה; 7. מינהל הסטודנטים והתלמידים.

המשרד יפעל באמצעות ארבעה מחוזות: 1. מחוז ירושלים והדרום; 2. מחוז חיפה והצפון; 3. מחוז תל-אביב והמרכז; 4. מחוז באר-שבע והנגב.

4. בכוונתנו לארגן מרכז פעילות ותקשורת, שתפקידו יהיה: ריכוז אינפורמציה מהארץ ומהתפוצות על נתוני עלייה ועל אפשרויות קליטה, לרבות הבעיות הנובעות מפעילויות אלו, במגמה לעצב תכנית קליטה, שלפיה יפעל המשרד ואשר ממנה תשאב אינפורמציה גם המחלקה לעלייה ולקליטה של הסוכנות.

5. באגף לתיכנון קיימת מחלקה לחקר העם היהודי.

6. מינהל הסטודנטים והתלמידים, — המחלקה לישיבות.

7. למשרד הקליטה יועברו מהסוכנות כ-300 עובדים. המשאיומתן בעניין העברתם נמצא בשלבי הסופיים.

8. העניין נמצא עדיין בשלבי דיון עם האוצר, והצעתנו כוללת כ-410 איש.

9. בשלב זה לא צפוי גידול.

10. כידוע לחברי הכנסת הנכבדים, החל המשרד בפעולתו ב-1 בנובמבר 1968. המשרד יפעל עד גמר שנת התקציב הנוכחית במסגרת תקציב הקליטה של הסוכנות. פרט למשכורתם של העובדים.

47. פרטים על מבנהו ופעולותיו של

המשרד לקליטת העלייה

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. מהו המבנה של משרד הקליטה?
2. מה הם המחוזות שבהם יפעל המשרד?
3. אילו צוותות יהיו במשרד המרכזי, באגפים ובמחוזות ובסניפים האזוריים?
4. מה התפקידים של מרכז פעולות ותקשורת?
5. היש מדור לחקר יהדות התפוצות?
6. מי יהיה אחראי לטיפול באברכי הישיבות הבאים ללמוד בארץ יותר משנה אחת?
7. כמה מעובדי מחלקת הקליטה של הסוכנות עברו למשרד הקליטה?
8. מהו המספר הכולל של העובדים במשרד לענייני קליטה על כל אגפיו, מדוריו ושלוחותיו?
9. האם מספר זה הוא סופי או שצפוי גידול במספר זה?
10. מהו סכום ההוצאה שהוצא על-ידי משרד מיום כינונו ועד היום הזה?

סגן השר לקליטת העלייה א. אליאב:

1-3. המבנה של משרד הקליטה הוא כלהלן:

ג. הצעות לסדר-היום

1. ממצאי ועדת החקירה לדליקה שפרצה בשדה התעופה לוד

שהתפארו שידם בעניין. לאשרנו יכלה הוועדה לקבוע, שאין כל יסוד להתפארות זו.

הרושם המתקבל מקריאת הדין-וחשבון על הסיני דורים השונים בנמל-התעופה, הן בתחום האדמיניסטרטיבי והן בתחום הבטיחות על צדדיו השונים — קשה, אם לא אשתמש בביטוי חריף יותר. אצטט כמה פרטים מהדין-וחשבון, במדברים בעדם: בעמ' 5 של הדין-וחשבון נאמר: "יחידת ההחזקה של הנמל, אשר ביצעה את חיתוך הצינורות, לא נקטה באמצעי הזהירות הדרושים למניעת דליקה או לכיבוי המידי, בכך שלא נבדק להיכן מוביל הצינור בתקרה ומה החמרים אשר באים אחריו במגע, וכן בכך שלא נבדק פי הצינור לאחר החיתוך". ועוד נאמר בעמ' 5 של הדין-וחשבון: "עבודת החיתוך לא הובאה לידיעת יחידת הכיבוי של נמל-התעופה לפני ביצועה, וגם ההוראה להורדת הסככה לא הובאה לידיעת מנהל הנמל".

בעמ' 6 אנו קוראים על "סיבות טכניות להתפשטות האש": "(א) תעלת מיזוג האוויר, התלויה

היו"ר נבון:

אנחנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. לפנינו שלוש הצעות באותו נושא. ראשון הדוברים חבר-הכנסת אונא, לנושא: ממצאי ועדת החקירה על הדליקה שפרצה בשדה-התעופה לוד.

משה אונא (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום כ' בחשוון תשכ"ט, 11 בנובמבר 1968, התפרסם דין-וחשבון ועדת החקירה, שהקים שר הפנים לבדיקת עניין הדליקה שפרצה בנמל-האוויר לוד ביום ב' בחשוון תשכ"ט — 24 באוקטובר 1968. הדליקה גרמה הרס רב וגזק של מיליוני לירות. עצם הדליקה במקום רגיש כשדה-תעופה בין-לאומי, וכן הנזק הגדול שנגרם, הצדיקו את הקמת הוועדה, וגם את הציפייה שתסיים את עבודתה בהקדם, כפי שאמנם עשתה.

במאמר מוסגר אוסיף: יש לעניין גם צד פוליטי. על צד זה יכולנו ללמוד מן הידיעות של אירגוני החבלה

מחוסר הגדרת אחריות ברורה ומנוהלי עבודה בלתי-ברורים.

מכל הדברים הללו נתקבל רושם של מצב בלתי-תקין ביותר גם מבחינה מינהלית וגם מבחינת מצב הבטיחות. המעיין בדין-וחשבון מקבל את הרושם, שיש מקום לחשש שבכל רגע עלולה לקרות שם תקלה רצינית נוספת. מאידך גיסא, אינני יכול לומר שזוהי הרושם המתקבל אצל מי שמבקר בשדה-התעופה לוד ורואה את מהלך העניינים שם. כלל וכלל לא מתקבל רושם שיש שם אנדלמוסיה, אלא נראה שהדברים מתנהלים בצורה מסודרת ותקינה למדי.

ואמנם מעורר הדין-וחשבון בכמה נקודות פליאה; ובעקבותיה היריור אם אמנם מיצתה הוועדה את תפקידה, או לפחות אם זוהי התמונה המלאה ממצב הדברים במוסד גדול, חשוב ורגיש זה.

ושוב אני רוצה לצטט מן הדין-וחשבון כמה פרטים כדי לבסס את דברי. הוועדה לא הצליחה להבהיר על מי היתה מוטלת האחריות הישירה לחיתוך הצינור, ובדין-וחשבון נאמר ש"עבודת החיתוך לא הובאה לידיעת יחידת הכיבוי של נמל התעופה...". "לא הצליחה הוועדה להבהיר על מי היתה מוטלת האחריות הישירה לחיתוך הצינור ולדרך שבה נתקבלה ההחלטה על אופן ביצוע העבודה". נראה לי שזוהי אחת הנקודות היסודיות שהוועדה היתה צריכה להבהיר עד תומה.

בעמ' 6 קובעת הוועדה כי בהתקבל האזעקה נש"לחה למרכז התיאום מכונת כיבוי ובה שני כבאים. כבר שמענו שיש צורך בחמישה עד שישה אנשים כדי להפעיל מכונת זו. איננו רואים שהוועדה בדקה מה גרם לכך שנשלחו פחות מדי כבאים, האם היו לכך סיבות מיוחדות, או אם היתה שם איזו הזנחה שצריך לשים לב אליה ושהיא קשורה בבעיה כללית יותר.

אנו קוראים בעמ' 9 של הדין-וחשבון: "נראה שבעקבות המחוסר בכבאים והתפשטות העשן, היה מקום להזעיק תגבורות נוספות משירות הכיבוי, בנוסף על אלה שנקראו עד לשעה 9.10, בשלב מהוקדם יותר לכפי שהדבר נעשה בפועל". מתקבל חרושם שגם עניין זה לא נבדק, לא נבדקה השאלה מדוע היה איחור באזעקת תגבורות. גם נקודה זו צריכה היתה להיבדק ביתר קפדנות.

אני רוצה להצביע על פרט נוסף, שנותן חומר למחשבה. בעמ' 11 נאמר: "הוועדה רואה לנוחץ לציין כי הצעות מפקד יחידת הכיבוי לא בוצעו. כן יצויין כי לדבריו של המהנדס הראשי של מינהל התעופה, שהיה אחראי על העבודות במיתקני הנמל, לא הובא לידיעתו המכתב של מפקד יחידת הכיבוי". מתקבל הרושם שגם בעיה זו, אם נתקע מכתבו של מפקד יחידת הכיבוי באיזה מקום והיכן הוא נתקע, לא נתבררה למעשה עד הסוף. בעמ' 13 נאמר: "על-פי עדותו של המהנדס הראשי של מינהל התעופה, לא היו ידועים לו תקני בטיחות למניעת דליקות במבנים בשדות-תעופה". כלומר, לא נחקר על מה הסתמכו תקני הבטיחות בלוד.

בעמ' 14 נאמר: "הוועדה בחקירותיה לא הצליחה לעקוב אחר תהליך הורדת ההוראה לחיתוך הסככה". נראה לי שקשה להסתפק בקביעה כזו, שהוועדה לא הצליחה לעקוב אחר תהליך מסירת ההוראה.

רצוני לומר שמן העיון בדין-וחשבון מתקבל הרושם

מהתקרה הקונסטרוקטיבית של קומת הקרקע, עטופה בלוחות פוליסטירן מוקצף ("קל - קר"), שהוא חומר דליק ביותר. הלהבה התפשטה לאורך התעלה והעלתה עשן רב וכבד. (ב) הלוחות האקוסטיים-דקורטיביים, שהיוו את התקרה האקוסטית (העשויים "ספן"), כולל מיתקן מעץ שהחזיק אותם וכן ארגוני "ספן" שהושארו בין הצלעות (או הקסטות) ברצפת קומה א', העשויה בטון, תרמו גם הם להעברת השריפה אם כי לא בצורה גלויה.

בעמ' 8 אנו קוראים: "מתוך העדויות הובהר שלפחות במשך השעה הראשונה מרגע פרוץ הדליקה לא נראתה אש בכלל אלא עשן סמיך בלבד... לעומת זאת לא התנהלה שום פעולה מאורגנת מהצד הדרומי של הבניין מכיוון הכניסה הראשית", כלומר, הפעולה לא נעשתה בצורה שלמה, בשעה שכבר פעלו בכיבוי.

באותו עמוד (עמ' 8) כתוב: "ניתן לקבוע שמספר מכונות הכיבוי, שהופעלו לחיסול הדליקה, ענה בהחלט על הצרכים. לעומת זאת גרם מספרם הקטן של הכבאים שהגיעו (בממוצע 2 לכל מכונת, במקום 5-6 הדרושים להפעלתה היעילה) לניצול חלקי בלבד של האמצעים שרוכזו. ומספר קטן זה של כבאים הקשה עד שעה 11.00 לערך על ביצוע פעולות נוספות כגון איתור מוקדי האש, פריצת התקרות".

בעמ' 10 אנו קוראים: "לממלא מקום מפקד יחידת הכיבוי היו ידועות היטב הסכנות הנשקפות לבניין המרכזי, והוא אף הזהיר עליהן בתחילת שנה זו את מינהלת הנמל בעקבות ביקורו של קצין מגיפת שריפות ארצי במקום. עובדות אלו חייבו נקיטת פעולה כזו מצדו".

בעמ' 11 נאמר: "מלבד אנשי יחידת הכיבוי של נמל-התעופה לא עברו עובדים נוספים של הנמל קורסים או השתלמויות במניעת דליקות ואף לא תדרכו בנושא זה. לא היה כל גוהל מינהלי או אחר שעל-פיו ניתן היה להטיל על עובדים אחרים של נמל-התעופה פעולות כיבוי. חומר הסברה בנושא מניעת דליקות, אשר הופץ על-ידי קצין מגיפת דליקות בלשכת מפקח כבאות ראשי, לא הובא לידיעת עובדי הנמל ובמיוחד לידיעת עובדי מחלקת ההנדסה".

להלן נאמר: "לא הועסק יועץ בטיחות...".

להלן מדגישה הוועדה שהיא "רואה לנוחץ לציין כי הצעות מפקד יחידת הכיבוי לא בוצעו. כן יצויין כי לדבריו של המהנדס הראשי של מינהל התעופה, שהיה אחראי על העבודות במיתקני הנמל, לא הובא לידיעתו המכתב של מפקד יחידת הכיבוי".

בעמ' 13 של הדין-וחשבון מדובר על הרמה המקצועית של עובדי האחזקה בנמל-התעופה לוד, שאיננה מספקת. נאמר כי "בביצוע העבודות בנמל-התעופה לוד לא ננקטו אמצעי בטיחות למניעת דליקות, הנחיות בטיחות לא הורדו מהדרגים הגבוהים של מינהל הנמל כלפי מטה. עובדי הנמל לא היו ערניים לנושא הבטיחות".

בעמ' 14 מדובר על "חוסר תיאום בולט בין מנהל נמל-התעופה לבין המהנדס הראשי של מינהל התעופה האזרחית". להלן דנה הוועדה בעניין הורדת ההוראות והיא אומרת ש"תופעות אלה נובעות במידה רבה

לתרום תרומה חשובה להוצאת המסקנות הנכונות והמלאות, שימנעו אסונות כאלה בעתיד.

גם לגבי אותם הדברים שבהם סיכמה הוועדה את דעתה, וגם לגבי אותם העניינים שלא הבהירה די הצורך, יהא רצוי שהכנסת תתן דעתה עליהם. עם כל האשראי שאנו מוכנים לתת לשר התחבורה, שיפעל במרץ וביעור לות לתיקון הפגמים שנתגלו, — ושמענו על הצעדים שהחלו לנקוט — נראה לנו שיהיה זה מן המועיל ויחזק את אמון הציבור לסדרי הממשל אם תזדקק הכנסת לעניין לגופו ותמליץ את המלצותיה.

2. מסקנות הוועדה לבדיקת נסיבות הדליקה בנמל התעופה לוד

ביניהן שתי תקלות בשנת 1962, וכי קשר קרקע-אוויר ומכשירי הניווט לא תמיד פעלו כסדרם.

רבותי חברי הכנסת, נמל-התעופה לוד מוכר לנו לא רק בשל היותו השער היחיד בדרך האוויר לישראל, אלא לצערנו גם בגלל מה שאירע בעבר בליל העלטה, ומתוך דינים-וחשבונות שנתיים אחדים של מבקר המדינה החושפים שורה ארוכה של ליקויים.

נמל-תעופה בישראל, החרדה כל-כך לשמה הטוב, המעוניינת בתיירים רבים, מן הדיון היה שיהא ערוך בצורה האופטימלית לעבודה תקינה בימים רגילים, ועל אחת כמה וכמה לפעולה מיידית בימי חירום. מן הדיון היה שלאחר כל מה שאירע בעבר, לאחר מסקנות של ועדות מוועדות שונות, יתקן הכל ויבוצע הלכה למעשה, כי אחרת מה טעם בוועדות ומה בצע בכל המסקנות.

והנה, לאחר כל זאת מופיע הדיון-וחשבון הזה וחושף שוב מחדלים חמורים ביותר. בדיון-וחשבון של ועדת אלוף-משנה יצחק יעקב אנו מוצאים שלושה נושאים עיקריים: האחד — לגבי מה שמתרחש בצל בתחום המינהלי. במקום רגיש כזה, קובע יושב-ראש הוועדה, לא הצליחה הוועדה להגות מי מוסמך להוציא הוראות בנמל-התעופה ומי אחראי לביצוען. במאוס השנה שלח מפקד יחידת הכיבוי של הנמל מכתב אל מנהל הנמל, ובו דרש לקבוע נוהלים וסידורים שונים לבטיחות ולמינוע דליקות. המכתב הזה נכתב משום שב-5 במאוס וב-9 בו כבר פרצו שתי דליקות כתוצאה מעבודה רשלנית של הקבלן. באותו מכתב התריע מפקד יחידת הכיבוי כי בהעדר פיקוח על עבודות הקבלנים, ובהתחשב בחמרי הבנייה הדליקים בבית-הנתיבות, עלולה להישנות פרשת הדליקה בבית "צים" בתל-אביב. מתברר שהשקעות של מיליונים בבניין מחוסרות פיקוח הן. מה עלה בגורל מכתב חמור כזה? אומר יושב-ראש הוועדה: "לא הצלחנו לברר מה קרה עם מכתבו של מפקד יחידת הכיבוי. המהנדס הראשי, שהיה אחראי על העבודות במיתקני הנמל, פוטר את עצמו בטענה שהמכתב לא הובא לידיעתו". הכיצד? בנמל-תעופה שבע תקלות כה חמורות בשנים שעברו, עכשיו, ב-1968, אי-אפשר לדעת מי אחראי למה?

שר התחבורה הודיע שהוא מבקש עכשיו חוות-דעת מנציבות שירות המדינה אם יש להעמיד מישור מן האחר-ראים בפקידות לדיון משמעותי. האם זוהי הבעיה? האם את זה ניתן ללמוד מכל הדינים-וחשבונות? האם זוהי בכלל חדשה או הפתעה שנמל זה פועל כפי שהוא פועל?

שנשאר כאן הרבה דברים סתומים. הנקודות שהזכרתי הן חשובות, והן כנראה לא הובהרו בדיון הוועדה. אלה הן נקודות רלבנטיות ביותר, ואם נרצה להגיע לידי סיכום מלא של מה שקרה ואיך קרה וגם להגיע לכלל הסקת מסקנות נכונות, נצטרך לשים לב לנקודות הללו, שנשארו בלי בירור, לפחות בלי בירור מספיק.

ייתכן שהזמן שעמד לרשות הוועדה לא הספיק, והיא סברה — ולא בלי צדק — שעליה לגמור בהקדם את עבודתה. אולם אין פירושו של דבר שמותר להשאיר את כל הדברים הללו סתומים. הבהרתם עשויה, כאמור,

היו"ר י. נבון:

באותו נושא הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת גולן: מסקנות הוועדה לבדיקת נסיבות הדליקה בנמל-התעופה לוד. רשות הדיבור לחברי-הכנסת גולן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום 24 באוקטובר פרצה בנמל-התעופה לוד דליקה עצומה, אשר פגעה במבנים של הנמל, גרמה נזקים חמורים המסתכמים במיליונים רבים, ורק בדרך נס לא היו גם קרבות בנפש. ועתה מונח לפנינו הדיון-וחשבון של ועדת החקירה שנתמנתה על-ידי הממשלה מיד אחרי השריפה, ועדה שבראשה עמד אלוף-משנה יצחק יעקב. דיון-וחשבון זה מוצע במימצאיו החמורים על המחדלים, לא רק בסידורי כיבוי שריפות, כי אם גם, ואולי בעיקר, בתחומי המינהל והתחזוקה.

אולם לפני שאומר משהו על המימצאים והמסקנות של דיון-וחשבון זה, רצוני לציין שהבעיה הזאת אינה חדשה כלל, היא מוכרת לנו ממקרים חמורים קודמים. עוד לפני למעלה מחמש שנים, בפברואר 1963, זועזע הציבור מליל העלטה בנמל-התעופה לוד, מקרה חמור ביותר, אשר רק בנס לא גרם אסון גדול וקרבות בנפש.

חמישה חדשים לאחר מכן, באוגוסט 1963, נתפר-סמו מסקנותיה של ועדת הכלכלה של הכנסת אשר דנה בנושא, וכך נאמר, בין השאר, במסקנות הללו: "(א) העובדה, כי בישראל קיים נמל-תעופה בין-לאומי יחיד, מחייבת לקיים בו תנאי בטיחות העולים על אלה הנהוגים בנמלי-תעופה אחרים בעולם; על כן יש להבטיח בו מכשירים וציוד משוכללים ביותר. (ב) יש לקיים שדה-תעופה אלטרנטיבי ולשמור על קשר סדיר אתו. (ג) להגדיל מיד את התקן המקצועי, בשל המחסור החמור בכוחות אלה. (ד) חוסר הגדרת תפקידים מפורטים במחלקת ההנדסה וחוסר דיווח ענייני גרמו לתקלות בביצוע העבודות הדרושות בתחום האחר-זקה. (ה) המהנדס של נמל-התעופה צריך להתפנות יותר לפיקוח על האחזקה של המיתקנים. (ו) לא היו בידי מינהלת שדה-התעופה בלוד הוראות קבע כיצד לנהוג בשעת תקלה בנמל".

ב-14 בינואר 1964, כשנה לאחר ליל העלטה, מפרסם מבקר המדינה בדיון-וחשבון השנתי שלו פרק על נמל-התעופה לוד. בקטע אחד של הפרק הזה מגלה המבקר כי לפני ליל העלטה, בשנים קודמות, אירעו תקלות בהפסקת זרם החשמל למיתקנים החיוניים,

חברי הכנסת, משרד התחבורה ממונה על שדה התעופה מאז הקמתו. אולם נראה לי כי המשרד, למרות כל מה שקרה — השריפות והעלטה — ולמרות מימצאי מבקר המדינה והמלצות ועדות החקירה, לא למד דיו את הלקח הדרוש. עובדה היא שלא הצליח עד כה להשתלט על ענייני נמל-התעופה. ייתכן שהנושא הוא כזה שבצורה זו גם אין הדבר ניתן. מאידך גיסא, זהו תחום רגיש מכדי להשאירו כפי שהיה.

אדוני השר, אולי רצוי לשנות את המבנה האירגוני מיסודו. ייתכן שהגיעה השעה להקים רשות נמלי-תעופה בישראל דוגמת רשות הנמלים; או, אלטרנטיבית, ייכללו נמלי-התעופה ברשות הנמלים הקיימת. תהיה איפוא רשות נמלים אחת שתחלוש גם על נמלי-התעופה, דוגמת ניו-יורק. כי מדובר על היקף גדול למדי: לוח, אילת, ראש-פינה ולבסוף — ירושלים. אני רוצה לתבוע את עלבונה ואת עלבונה של שדה-התעופה המחכה זה זמן רב להרחבה. אני יודע שבכל ההמלצות מדובר על כך שהכרחי שדה-תעופה אלטרנטיבי. לא ייתכן שמדינת ישראל במקום רגיש כזה, מקום שיש בו שדה-תעופה בין-לאומי, לא יהיה לה שדה-תעופה אלטרנטיבי. אצלנו אין אפילו מגדל פיקוח אלטרנטיבי. מדוע לא נהפוך את שדה-התעופה בירושלים לשדה-התעופה האלטרנטיבי, כאשר אפשר לעשות זאת על-ידי הרחבת המסלול שלו על 2,400 מטרים? והדבר מחכה זמן כה רב. אם יעשו זאת, אפשר יהיה להטיס מכאן אווירונים עד לפאריס ולונדון. הדבר הזה נחוץ מכל מיני בחינות, שלא אעמוד עליהן במסגרת הצעה זו. עובדה היא, וזה הוכח כפי שנאמר לי, ששדה-התעופה בירושלים מאוד מתאים לשדה אלטרנטיבי גם מבחינה אקלימית, כי בימים שמשתרר ערפל בלוד, אין ערפל בירושלים. בימי ערפל בלוד נוהגים המטוסים שלנו לנחות בקפריסין ובשדות-תעופה אחרים, דבר אשר עולה כסף רב. אילו חסכנו הוצאה זו, הרי אפשר היה להרחיב את שדה התעופה בירושלים.

אדוני היושב-ראש, אני מעלה את הרעיון הזה, אף כי לא בדקתי כל צרכו. ברור לי כי הנושא הוא חיוני ביותר ומן הראוי שיידון בכנסת.

הרי הדין-וחשבון של ועדת אלוף-משנה יצחק יעקב חוזר וקובע כי הסמכויות הנרחבות שניתנו למהנדס הראשי של מנהלת התעופה האזרחית, אשר אינו צריך להיות אחראי במישרים להפעלת העובדים בנמל, הן אשר אינן מאפשרות לו להתרכז ברמה המקצועית, בעבודות התיכנון, כגון הבטיחות. ובדין-וחשבון מבקר המדינה שוב חוזר דבר זה שחור על גבי לבן, שמהנדס זה צריך להתפנות יותר לפיקוח על התחזוקה של המיתקנים ועל העובדים במחלקתו. אבל מהנדס הנמל מוסיף לטפל בעבודות בנייה ופיתוח, ובזמן האחרון הוטלו עליו תפקידים נוספים.

ובכן, המבקר ממליץ שהמהנדס יצטמצם בחלק העשוי לסייע לבטיחות; ובמקום זאת ממלכתו עוד מוגדלת. ועכשיו קובעת ועדת החקירה כי סמכויות נרחבות אלה הן מוגרמי חוסר התיאום בין יחידת האחזקה של הנמל לבין יחידת הכיבוי, וכי סמכויות אלה אינן מאפשרות לו להתרכז ברמה המקצועית הנאותה בעבודות תיכנון.

חברי הכנסת, בדין-וחשבון נאמר עוד שחברי הוועדה התרשמו, במסגרת מגיעה, שהרמה המקצועית של עובדי האחזקה והמהנדס בנמל-התעופה בנושא הבטיחות היא נמוכה מאוד. נשאלת השאלה כיצד מתקבלים עובדים, האם יש מעקב אחרי טיב העובדים, האם צריך לקרות עוד איזה אסון או צריכה להתמנות עוד איזו ועדה כדי שנעקוב אחר העובדים ואחרי טיב עבודתם?

הוא הדין בתחום נוסף הנוגע לענייני הכיבוי. גם שם מתברר שאין כל חדש. מסתבר כי למרות השריפות, שהיו בנמל במארס, לא הובאה עבודת החיתוך לידיעת יחידת הכיבוי בנמל. כאשר שאלתי בשאלתה את שר התחבורה אם התפטר מר שלמון בשל חילוקי-דעות, קיבלתי לפני כמה ימים תשובה בת מלה אחת: לא. והנה מגלה הדין-וחשבון של הוועדה, כי מר שלמון, מנהל הקדם של הנמל, התלונן מרה על חילוקי-דעות, והתאונן כי ניתנו הוראות שלא להעביר אליו אינפורמציה. גם עכשיו אופן מסירת ההוראה לחיתוך הסככה לא עבר דרך מנהל הנמל, ולא היה ידוע לעובדי מרכז התיאום.

3. מסקנות ועדת החקירה לבדיקת סיבת השריפה בנמל התעופה לוד ומשמעותן

וחשבונות מבקר המדינה ואם ממסקנות הוועדות השונות שהוקמו בעקבות השריפות הגדולות שקרו אצלנו, כמו ב"צים", "ספן", "קלט" — בכל הנוגע לבטיחות מפני שריפות של מבנים ציבוריים וכל הנוגע למצב שירותי הכבאות אצלנו.

אולם מעל לכל זאת חשובה לנו משמעותן של מסקנות אלו. נראה לי כי המשמעות העיקרית המדימה, המדקרת מהן, היא חוסר תודעה או חוסר רגישות מוחלט — אם לא אשתמש במלה: זלזול — לסכנת השריפות ולכל בעיית הבטיחות מפני סיכוני-אש. מתוך כך נובע כמובן חוסר כוונות מספקת למצבי חירום אלה אצל האחראים לנעשה בנמל-התעופה וגם אצל

היו"ר י. גבון:

הצעה לסדר-היום בנושא דומה — מסקנות ועדת החקירה לבדיקת סיבת השריפה בנמל-התעופה לוד ומשמעותן — לחברת-הכנסת צברי.

רחל צברי (מפלגת העבודה הישראלית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההצעה, שאני באה לדבר עליה, מתרכזת יותר במשמעותן של מסקנות הוועדה, ולא כל-כך בעובדות. מסקנות ועדת החקירה לבדיקת הדליקה בנמל-התעופה לוד מדברות בעדן. הן חושפות לפנינו תקלות מניהלות, אירגוניות, טכניות, ועוד, בכל הנוגע לבטיחות מפני אש ואולי גם יותר מזה. הן מחזקות את אשר ידענו מכבר — אם מתוך דינים-

ולא השלטון המרכזי, אינם מראים ערנות מספקת לנושא זה והיערכות מתאימה לסכנות הצפויות. אשר לציבור, בדירות המגורים שלנו אין ציוד נגד שריפה, ואין כל הדרכה לעקרונות הבית כיצד לנהוג במקרים כאלה. מה שמפליא הוא, שכיום מכניסים אנשים לדירותיהם מכשירי חימום המופעלים על-ידי סולר או גז, ואת מיתקן הגז המכיל כ-500 ליטר נוזל דליק מעמידים מתחת לתקרת רעפים, או בתוך האינטרסול שבמרפסת, או במסדרון, ללא כל תוספת מיתקן בטיחות לשעת חירום, וגפוש שקטה ושלווה. הדרך הרגילה שאורח פוטר עצמו כיום מבעיית הבטיחות היא — ביטוח זירתו. וכאן הקוץ שבאליה. גם חברות הביטוח מזוללות בענייני בטיחות. מדינתנו היא גן-עדן לחברות ביטוח. נדמה לי שקיימות במדינה 60 חברות ביטוח. כל חברה מבטחת ללא כל תנאים — כי יש בין החברות התחרות פרועה, וכן משום שמצב השריפות לא הגיע למצב מאיים — בשעה שבעולם הגדול דורשת חברת ביטוח, לפני שהיא מסכימה לבטח, קיום תנאים הנוגעים לבטיחות המבנה. אילו היו חברות הביטוח אצלו עומדות יותר על תנאי הבטיחות, היו עוזרות לחיזוק תודעת הבטיחות, והיו מונעות סכנה לרכוש ולגפש, ואילו היו חברות אלה תורמות לצרכי מחקר בתחום הבטיחות — והרי הן גורפות הון רב — היו מקדמות את רמת הבטיחות במדינה, והן עצמן לא היו יוצאות מופסדות.

ועתה לשלטון המקומי. המצב כיום, בדרך כלל, שאין קשר הדוק בין המחלקה להגדסה של הרשות המקומית ושירותי הכבאות המקומי. אין כל חובה על מהנדס הרשות המקומית להראות את תכנית הבנייה למפקד יחידת הכיבוי, ולבקש ממנו הערות בכל הנוגע לבטיחות מפני סיכונים אש; ואין פיקוח מספיק על חמרי הבנייה מן הבחינה האמורה. כתוצאה ממחדל זה קיימות תקלות. הנה מקרה רחובות: בעיר זו הקים "המשביר המרכזי" סופרמרקט, בלי שטרם כנראה להביא את תכניתו למחלקת הכיבוי במקום לבדיקה ולהעריכות. והנה, משעמד הבניין על תילו, ביום הראשון לפתיחת הסופרמרקט פוצה שריפה וכל הבניין עלה באש.

ומדוע נרחיק לכת? הנה הבניין שלנו, בניין הכנסת. עץ, שטיחים ועוד. חמרים דליקים רבים הושקעו בו. אין לי ודאות שבית זה נבנה לפי החוקים והכללים של הבטיחות מפני אש. האם משערים אנו לעצמנו באיזו מלכודת עלולים אנו, חס וחלילה, להימצא במקרה של דליקה?

מן החיובי איפוא לחייב על-ידי חוק את העברת תכנית הבנייה לשירותי הכבאות, כדי שאלה יחוו דעה על הבטיחות בכל הנוגע לאמצעי הבטיחות. וכן, שהיא פיקוח על חמרי הבנייה ובטיחותם מפני אש. אמנם במציאות מעבירה לשכת מפקח הכבאות הראשי, שב-משרד הפנים, הנחיות לרשויות המקומיות בכל הנוגע לעניינים האמורים. אולם אלו הן רק הנחיות. השלטון המקומי יכול יהיה להוציא חוקי-עזר, לפי הנחיות אלו, כי הרי חוק שירותי הכבאות נותן לו סמכות לכך. אולם למרבה האכזבה אין הוא משתמש בסמכותו זו.

ומכאן — לשלטון המרכזי, למשרד הפנים. אין ספק שהגורם הראשי והעיקרי, החייב להיות פעיל בקידום הבטיחות מסיכונים אש, והחייב להיערך באופן מתמיד נוכח צרכי הבטיחות המסתבכים והמתרחבים בחינוך — חייב היה להיות משרד הפנים. אמנם קיימת

העובדים שם. אחרת אין אפשר להבין את העובדות המובאות בדיווח-השבועי הנה דוגמות: האחראים על הנמל ידעו על החמרים הדליקים המצויים בבית-הנתיבות; ידעו על סיכונים האש הצפויים לו. גם מכתבו של מפקד יחידת הכיבוי בנמל התרע על כך. במצב זה היו חייבים האחראים על הנמל — ואני מצטטת — "להיות ערוכים מוחשבתית ואירגונית לאפשרות של דליקה בבניין, והיה עליהם לקבוע מראש סדרים ושיטות לפעולה במקרים כגון אלו". ולא כן היה.

שנית, מסקנות הוועדה של "יום העלטה" וגם מסקנות הוועדה שחקרה סיבות הדליקה ב"צים" הצ-ביעו על הסכנות הנשקפות למבנים ציבוריים ועל הצורך בערנות מוגברת לענייני הבטיחות מפני אש. אבל, כנראה, גם מסקנות אלה לא העלו את סף הערנות הבטיחותית של האחראים בנמל-התעופה. יתירה מזו, הדליקות שאירעו ב-5 במארס 1968 וב-9 במארס 1968 במבנה נמל-התעופה, כתוצאה מעבודת הלחמה — כל אחת מדליקות אלה היתה חייבת לשמש אות אזהרה לאחראים על תפעולו של הנמל. אך גם דליקות אלה לא חידדו את הערנות הבטיחותית לסיכונים אש.

שלישית, העניין של מפקד יחידת הכבאים. עד היום טרם מונה מפקד בעל סמכות על יחידת הכיבוי בנמל-התעופה. היחידה הזאת דורשת מפקד בדרגה גבוהה — אולי סגן אלוף — הרגיל באירגון ובהחלטה מהירה, שיוכל לראות את שני שירותי הכבאות — גם בבית-הנתיבות וגם במטוסים — ולקבוע ולהחליט על דרכי הפעולה שיש לנקוט בכלל, ובכל מקרה חירום בפרט. מובן שמינוי אישיות כזאת מחייב מעמד מכובד שדירוגו יהיה ראוי לדרגתו ולמעמד שסמכותו דורשת. אבל אותו דירוג של 34 נקודות, הניתן כיום למפקד יחידת הכיבוי בנמל-התעופה לוד, הוא מגוחך. הוא לא ימשוך שום בעל יכולת לקבל תפקיד זה, והוא אות גוסף לחוסר ההערכה שלנו לחיוניות הבטיחות מפני סיכונים אש.

האמת היא, חברי הכנסת, חוסר התודעה לסיכונים אש הוא לא רק נחלתם של האחראים בנמל-התעופה. לכן. מה שיש בפרט זה מעיד בעצם על הכלל כולו. זוהי מציאות כללית בתוכנו — בציבור הרחב, בקרב האחראים בשלטון המקומי והאחראים בשלטון המרכזי. תודעת הבטיחות עדיין חלשה מאד אצל כולנו. אנו מצויים עתה בראשית העידן הטכנולוגי. התעשייה במדינה, ובתוכה התעשייה הכימית, מתפתחת והולכת, והשימוש בחמרים דליקים במכוונה, בייצור, ברוחב ובבטיחות גובר והולך. עם אלה גדלה והולכת סכנת השריפות.

נאמר לי כי מראשית שנה זו היו נזקי השריפות גדולים פי שלושה מאשר בכל שנה מן השנים הקודמות. האם במצבו הנוכחי יכולים אנו להרשות לעצמנו את ההפסדים הכספיים העצומים הללו? עלינו לברך על כך שעד היום היו נזקי הגנפש מעטים יחסית. אך האם מתארים אנו מה יכול לקרות אם תפרוץ שריפה באולם ההמתנה של הנוסעים בעונה הבוערת, או בבניין נים רבי-הקומות של משרדים ושל מגורים המצויים כיום בערינו?

עלינו לשאול איפוא את עצמנו: האם נערכים אנו, האם נערכת חברתנו כולה — ובייחוד האחראים לשי-רותים לציבור — לקראת הסכנות הנוצרות והמתחדשות? נאמר גלויות: לא הציבור, לא השלטון המקומי

תאפשר התארגנות שירותי הכבאות במתכונתה של המשטרה, היינו חלוקה למחוזות, תיאום וקשר ביניהם, פיקוד מרכזי ומחוזי — דבר שיכניס סדר בעבודת שירותי הכבאות. שנית, האווירה המשטרית תדרבן את עבודת הכבאות, תשנה את אופי תפקידו של הכבאי, ותעמיד אותו על בסיס של ערבות וכוננות. שלישית, מעמדו של הכבאי יעלה גם מבחינה כלכלית וגם מבחינת היוקרה בעיני הציבור. רביעית, הבעיה של שימוש בכוח-אדם, בזמנים שאין שריפות, תמצא את תיקונה. הכבאי ימלא גם תפקידי שיטור בזמנים שאין צורך בשירותו ככבאי. חמישית, קיימת במשטרה מחלקת מחקר גדולה ויעילה, הראויה לכבוד רב. במחלקה זו יוכל להתפתח מחקר כבאות במהירות.

עלי לציין שמצב זה, שילוב הכבאות במשטרה, קיים בארצות שונות: שווייצריה, גרמניה, ובערים שונות באמריקה.

למציעים שילוב שירות זה בהג"א או הקמתו כיח"דה נפרדת, רצוני לומר, שהג"א איננו המקום המתאים לשירות זה, כי אף הוא שירות חירום ומצויים בו רבים מן החסרונות הקיימים בשירות הכבאות. כן איני סוברת כי יש מקום למסגרת נפרדת, כי לא יוכל שירות זה — בגלל ממדיו המצומצמים — להחזיק מעמד בצורה הרצויה.

חברי הכנסת, נראה לי כי השעה בשלה לאירגון מחדש של שירותי הכבאות. אני מאמינה כי משרד המשטרה יהיה מוכן לקבל עליי גם תפקיד חדש זה. אני מקווה שגם משרד הפנים יראה את הצורך בכך, ויסיים ששירות זה, שבמהותו הוא שירות חירום הדורש פיקוד מרכזי, מעין צבאי — מקומו איננו במשרד הפנים. אני מציעה איפוא לקיים דיון במליאה בנושא זה. ואם הצעה זו לא תתקבל, אני מציעה להעביר את העניין לטיפול בוועדת הפנים.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

שר-התחבורה מ. כרמל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום 24 באוקטובר 1968, בשעה 08.50 לערך, גילו עובדי מרכז התיאום בגמל-התעופה לוד עשן הפורץ מתקרת המבנה. מיד הוזעקו למקום חמש מכונות כיבוי, שהחלו בפעולות כיבוי בכיוון מוקד האש המשוער. בשעה 09.08 הוזעקו מכונות כיבוי מתחנות כיבוי נוספות מאזורים סמוכים, שנכנסו לפעולה במקום. בשעה 11.00 היו במקום 46 מכונות כיבוי, אף שלא כולן היו מאוישות במספר כבאים מספיק.

אף שהפעלת מיווג האוויר הופסקה מיד עם גילוי העשן, התפשטה האש באופן סמוי דרך תעלות מיווג האוויר, בין התקרות ובתוך תעלות שונות אל עבר כל חלקי בית-הגניבות, מבלי שאותו מוקדי האש על-ידי הכבאים, עד שהיא פרצה ושרפה חלק בקומת הקרקע — את אולם מס' 1, האולם הציבורי על המיתקנים שבה וחלק מאולם מס' 2. המשרדים שבשתי הקומות העליונות כמעט לא ניווקו.

כן לא ניווק מגדל הפיקוח, אף שהאש אחזה בצגרת הכבלים, וזאת מבלי שהמכשירים נפגעו.

בו לשכת מפקח כבאות ראשי, אולם מה דמות קבע המשרד ללשכה זו? שני אנשים, המפקח ועוזרו, וזהו כל הלשכה. האם כוח-אדם זה יכול להספיק לצרכים הרבים שבתחום לשכה זו, כגון הכשרת כבאים, הנחיות לבטיחות, פיקוח מתמיד על ציוד הכיבוי, מחקר בבעיות דליקות של חמרים דרכי כיבוי, חסינותם של מבנים מפני אש, ניסויים בבעיות אלו. ועוד ועוד? יש לציין שדין-וחשבון מבקר המדינה התריע פעמים מספר על מצבה של לשכה זו. הוא הציע להגדילה ולשלב בה מהנדס כיבוי, ולהקים בה מחלקה למחקר. גם דין-וחשבון הוועדה בעניין השריפה ב"צים" הציע זאת. אולם כל ההצעות החיוניות הללו נשארו על גבי הגנייר.

הדין-וחשבון של ועדת השריפה בלוד הצביע על מיעוט הכבאים שבאו במכונות הכיבוי. תיאור זה יש בו כדי להאיר את המצב בכלל שירותי הכבאות. מקובל בעולם תקן של כבאי אחד ל-1,000 אורחים. לפי זה היו צריכים להיות אצלנו כ-2,500 כבאים. במציאות יש כ-430 כבאים, כלומר כ-17% מן הדרוש. ואף מאלה יש החולים או המצויים בחופשה. והמצבה בעצם קטנה מן המספר הנקוב. מובן שכוח מצומצם זה אינו מסוגל להיערך מול סיכויי האש המתרבים. ויש להתפלא שבכל זאת מצליח שירות זה להתגבר על שריפות ולהציל רכוש.

גם על הצורך בשיפור שירותי הכיבוי מצביע דין-וחשבון הוועדה לעניין השריפה בלוד. ושוב מה שמצוי בפרט — מעיד על הכלל. ואכן, עוד לפני שבע שנים דרש מפקח הכבאות הראשי להקים בית-ספר לכבאות אלמנה-טריה, ורק בזמן האחרון אושרה הצעה זו. השאלה עתה היא, מתי יוחל בביצוע ההצעה? האם גם לכך נצטרך לחכות שבע שנים?

והנה התחיקה המרכזית. בעיה זו כבר הועלתה גם בדיון על התיקון לחוק הכבאות, שקריאתו הראשונה נסתיימה בשבוע שעבר. אין ספק שתקון זה חשוב מאד. גם התיקון לחוק הכבאות, העוסק במניעת התפשטות שריפות, ועומד להגיע לכנסת לקריאה שנייה ושלישית — חשוב אף הוא. אולם אין לחשוב שאלה גורמים תשובה לכל החסר בתחיקה. לי נראה שמן הראוי היה, שמשרד הפנים יעשה עתה בדק-בית בכל הנוגע לתחיקה בתחום הכבאות והבטיחות, ויביא תחיקה מתקנת ומקיפה בשטחים האמורים, בהתאם לצרכים החדשים.

ולבסוף, בעיית מעמדו של שירות חיוני זה, שירות הכבאות. כיום נמצא שירות זה בתחום משרד הפנים, בלשכת מפקח כבאות ארצי. אמנם לפי זה קיים פיקוח ארצי על שירותי הכבאות. אולם למעשה כל רשות מקומית נוהגת בפני עצמה, ואין תיאום בין הרשויות המקומיות בדברים יסודיים כמו ציוד לכיבוי. ציגור כיבוי של מכונות של רשות מקומית אחת, לעתים אינו מתאים לברז המים של רשות מקומית שנייה. והתוצאה היא, שאין באפשרותה של הרשות הראשונה לסייע בידי השנייה בכיבוי שריפות. היו מקרים כאלה.

מכל האמור ברור כי המצב בשירותי הכבאות רחוק מלהניח את הדעת, ואין השירותים ערוכים לתפ"קידיהם המתרבים והולכים. נדמה לי כי שירות הכבאות זקוק לאירגון מחדש ובמסגרת אחרת. לי נראה כי המסגרת הראויה ביותר לשירות זה היא — משרד המשטרה. והטעמים לכך רבים: ראשית, מסגרת זו

ייתקנו מיתקני התראה נגד שריפות. ייעשו סידורים לחסימת תעלות מיוזג האוויר במקרה תקלה. נקבע מהגדס אחראי לענייני הבטיחות בגמל-התעופה. מכינים נוהלי עבודה לגבי עבודת האחזקה והפיתוח בכל הנוגע לאפשרות של התלקחות, ואלה יובאו בכתב לכל הנוגעים בדבר בהתאם לתפקידם.

בקביעת סדרי הבטיחות יובאו בחשבון הנסיון והסטנדרטים המקובלים בעולם.

עלי להדגיש, כי קיים עיקוב מתמיד אחד דרכי ההפעלה של גמל התעופה, תוך הצעת שיפורים הנראים מתחייבים מן התנאים המשתנים והתנועה הגוברת. לפני שנתיים בערך הוקם מינהל התעופה כדי להגדיר את התיאום, ההכונה והפיקוח על כל הגורמים המפעילים והמשרתים את התעופה בישראל, הבין-לאומית והפנים-ארצית.

זמן ניכר לפני השריפה כבר באתי לכלל מסקנה, כי יהיה זה מן הנכון שמנהל גמל-התעופה יהיה מופקד על ניהול כל ענייני הגמל — התיפעול, האחזקה, הבינוי והפיתוח, וישא באחריות לכל אלה. ביצוע הדבר חייב תחילה שינויים פרסונליים, שנתאפשרו לאחרונה. כן סבור אני, כי מן הראוי שלמנהל גמל-התעופה לוד תהיה עצמאות גדולה יותר בתחומי תקציב וכוח-אדם, ומשרדי נמצא במגע עם גורמים נוספים בממשלה כדי להבטיח זאת להבא.

חברי-הכנסת גולן התלונן על גמל-התעופה לוד. אבל אולי היה מייטיב לעשות אילו היה בודק את אופן תיפעולו של גמל-התעופה לוד במשך עשרים השנים האחרונות לעומת גמל-התעופה אחרים בעולם במשך עשרים השנים שעברו, ואז אולי היה מוצא כי גמל-התעופה שלנו — אפילו אחר ליל העלטה ואחר הש-ריפה שקרתה (ושני הדברים מצערני ומכאיבים מאד), למרות זה — איננו מן הגרועים בעולם.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :
זאת קשה להוכיח.

שר-התחבורה מ. כרמל :

אשר לבעיית שדה-תעופה אלטרנטיבי — אני רוצה קודם כל לומר שאמנם קיים שדה-תעופה אלטרנטיבי. במקרה שאי-אפשר להנחית מטוס בשדה-התעופה לוד — יש שדה להנחית אותו בתחומי הארץ. כמובן, עומדת הבעיה של ירושלים, ואפשר להתקין את גמל ירושלים כגמל שיקלוט גם מטוסים גדולים מסוג אלה שנוחתים בלוד. אלא שהדבר ידרוש השקעה של כמה עשרות מיליוני לירות, ומומחי התעופה — מתוך אספקט של צרכי תעופה וענייני תעופה — אינם ממליצים על כך הואיל והמרחק בין ירושלים ולוד איננו גדול כל-כך. ולכשיושלים הכביש המתוכנן שבין ירושלים ולוד — הרי למעשה גמל התעופה לוד נמצא בין תל-אביב וירושלים, ואני אומר: מבחינת ענייני התעופה הוא יכול לשרת כגונה את שתי הערים הללו גם יחד. אולם, יש בעיה אחרת של ירושלים, שאיננה נוגעת אך ורק לאספקט התעופתי הצר, הואיל וכולנו מעוניינים להוסיף יוקרה לירושלים על-ידי נחיתה בירושלים, או על-ידי ירושלים, או בתחומה של ירושלים, ובעת שיימצא הסכום הזה — אני על כל פנים אשמח אם ניגש להתקין

כפי שנתברר לאחר מכן, נגרמה השריפה כתוצאה מחיתוך צינור במכשיר אוטוגן, שגרם להתלקחות חומר הבידוד שבתעלות מיוזג האוויר. הנוק נאמד ב-3.5 מיליון לירות לערך. המבנים היו מבוססים.

עם כל הצער על מה שקרה, הרי עלי לציין בחיוב את התושיה אשר הראו אנשי מרכז התיאום שבגמל-התעופה לוד, אשר מיד עם התגלות העשן חשו לנתק את מערכות החשמל ולהפסיק את מיוזג האוויר, שסכנתו רבה בהעברת האש, ואת הפעולה היעילה של הכבאים באיתור האש ובמיניעת התפשטותה למקומות רגישים שבסמוך למרכז התיאום. רצוני לציין בסיפוק, שבאסון זה נמונה פגיעה באדם, על-ידי שכל הגמלאים בבניין חולצו בעוד מועד.

כן עלי להביע הערכה רבה למינהלת גמל-התעופה ולכל הגורמים הפועלים בו על התושיה, הוריונות והיעי-לות באירגון התיפעול והשירותים, בדרך אימפרוביזציה ובאופן ארעי, מיד לאחר השריפה, באופן שלא נגרמו כל תקלות לתנועת המטוסים הסדירה בלוד ולא נגרם כל קושי רציני לנוסעים הנכנסים והיוצאים דרך הגמל.

ביום 27 באוקטובר 1968 מינה שר הפנים ועדה לחקירת הדליקה, בתוקף סמכותו לפי פקודת ועדות החקירה. הוועדה הגישה את מסקנותיה לשר הפנים ב-21 בנובמבר 1968, ואלה הועברו אלי בו ביום.

מימצאי הוועדה ומסקנותיה מצביעים על כמה ליקויים, אשר משרדי נקט מיד אמצעים לתקנם, תוך הפקת מלוא הלקח מהם.

אשר לחמדי הבנייה, אחר השריפה ב"צים" נתגלה לכל כי בניינים ציבוריים רבים נבנו בחלקם מחמרים דליקים, והשימוש בחמרים אלה היה נפוץ ביותר. ידוע לי, כי משרד הפנים עיבד תקנות מפורטות לגבי השימוש בחמרים דליקים המכונות "תקנות בטיחות מפני אש לבניית בניינים", ואלה תיכנסנה לתקפן בקרוב ותהיינה מחייבות את הכל.

חוק שירותי הכבאות נמצא בשלב מתקדם בוועדה ויובא בקרוב לקריאה שנייה. הוא יסדיר באורח מחייב שורה שלמה של עניינים הנוגעים לכיבוי שריפות בארץ בכל המקומות, וישפר את דרכי הטיפול בנגע זה.

ביגיתיים הוריתי להתקשר עם המוסד לחקר הבנייה בטכניון העברי בחיפה לצורך קביעת הסדרים, שלפיהם יינתן אישור מראש לכל חומר שעומדים להשתמש בו לשם בנייה בגמל-התעופה לוד, וכן להיוועץ במומחי הטכניון לגבי הצורך בהחלפת חמרים קיימים במבנים שבגמל.

מסתבר, כי יחידת הכבאים שבגמל-התעופה לוד היתה ערה וערוכה בעיקר לכיבוי אש במטוסים, ופחות מכך לכיבוי אש במבנים. אי לכך הוצאו הוראות לשלל את הסדורים הנחוצים לטיפול בדליקות במבנים, הן במה שנוגע לאימון מיוחד לכך לאנשי היחידה והן במה שנוגע לרכישת הציוד המתאים לכך, בתיאום עם מפקח הכבאות הארצי.

ניתנו הוראות לעריכת השתלמויות בכבאות לקבוצות עובדים בגמל-התעופה, כדי שיוכלו לסייע בעת הצורך בכיבוי אש, לעזרת יחידת הכבאים.

נבדקת האפשרות להתקין מיתקני כיבוי אוטומטיים.

וכדומה. אולם הנוסעים היוצאים יועתק מקומת הקרקע לקומה א', בשטח של כ-4,000 מ"ר, ובו יתרכזו כל שירותי המשטרה, המכס, חנויות פטורות ממכס, קפטריה וכו'. המסעדות ימוקמו בקומה ב', וכן תוסדר לאורך כל הקומה הזאת (קומה ב'). מרפסת תצפית מקורה על המסלולים; משרדי נמל-התעופה יימצאו בקומות ב' וג'. אם כן, בקיץ הבא יהיו התנאים בנמל-התעופה משופרים מאד וטובים במידה ניכרת מאלה של הקיץ שעבר, ויהלמו את צרכי תנועת הנוסעים המוגברת החזויה לישראל וממנה.

כל שנעשה עתה בשיקום בית-הנתיבות תואם את תכניות הפיתוח וההרחבה של נמל-התעופה לז', שהחליטה עליהן הממשלה, ובהן יושקעו למעלה ממאה מיליון ל"י. עבודות הפיתוח כוללות, כידוע, בניית מסלול נוסף שיאפשר קליטת התנועה האווירית הגדולה, לרבות מטוסי הענק מטיפוס בואינג 747 וכן המטוסים העל-קוליים בעתיד הרחוק יותר. במסגרת התכנית הזאת יוחל בקרוב בתיכנון בית-נתיבות חדש לקליטת התנועה החזויה, שכבר השנה עברה את מיליון הנוסעים, ותלך ותגדל בעתיד. בית-נתיבות זה יושלם כמתוכנן באמצע שנות השבעים.

כבוד היושבת-ראש, אין לי התנגדות, או אני אף ממליץ, שההצעה תועבר לוועדה. בעצם, ועדת הכלכלה כבר הראתה עניין; היא ביקרה במקום, וגם ביקשה ממני להזמין כמה מן האנשים המטפלים בזה כדי לקבל אינפורמציה, ואני מציע שוועדת הכלכלה ...

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
מה תגובתך, אדוני השר, על ההצעה של רשות הנמלים?

שרי-התחבורה מ. כרמל:
אמרתי שאני מטפל בבדיקה של הרחבת העצמאות של מינהלת הנמל. אני ממליץ איפוא להמשיך, או להעביר לוועדה שתמשיך, בטיפול בנושא הזה.

היו"ר א. תלמי:
האם בעלי ההצעות לסדר-היום מקבלים את הצעת שר התחבורה להעביר את הדיון לוועדת הכלכלה?

רחל צברי (מפלגת העבודה הישראלית):
לוועדת הפנים.

היו"ר א. תלמי:
מכיוון שיש שתי הצעות — ועדת הכנסת תכריע בנושא, כרגיל. אני מעמידה איפוא להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדה שתחליט עליה ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדה שתחליט עליה ועדת הכנסת נתקבלה.

את נמל-התעופה של ירושלים לקליטת מטוסים גדולים, בנוסף על המטוסים הבינוניים שהוא מסוגל לקלוט עכשיו, במידה שמיגיעים גם מחוץ-לארץ.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
לפחות תעשה, אדוני השר, מה שירדן עמדה לעשות בשדה זה, אותו הפיתוח.

שרי-התחבורה מ. כרמל:
לירדן היו בעיות אחרות מאשר לנו. נמל-התעופה של ירושלים שימש שדה בין-לאומי בעיקר בשביל קשר עם ארצות ערב השכנות והסמוכות. אילו היה לנו שלום עם ארצות ערב — ואני מקווה שביום מן הימים יקום שלום בינינו ובין ארצות ערב, — בוודאי היה השדה הזה פעיל מאד, אפילו לא היינו מרחיבים אותו, בקשר עם הארצות הסמוכות: לבנון, סוריה, מצרים, ירדן. אבל, לצער, טרם הגענו למצב זה, ואני מקווה שנגיע.

אני רוצה למסור לכנסת מה נעשה בתחום עבודות השיקום, כדי להחזיר את נמל-התעופה לז' אל תנאים טובים ונכונים, ואני מקווה — טובים מאלה שהיו בעבר.

עבודות השיקום בשדה החלו מיד לאחר השריפה, כדי להחזיר את נמל-התעופה למצבו התקין ולהכשירו לבאות. כבר לקראת עונת התיירות של חג המולד יסתיים השלב המוקדם שבתכנית השיקום. יושלם שיפוץ של אולם מס' 2, ששטחו יגיע ל-2,000 מ"ר. כן יעמד במועד זה לרשות הציבור חלק מן האולם הציבורי בשטח של 500 מ"ר. סידור זה יהלום את הצרכים של תנועת הנוסעים בתקופת החורף. כן יושלם עד אותו מועד שיפוץ החזית של בית-הנתיבות בלוד. לקראת עונת התיירות הגדולה של האביב הקרוב יושלם שיפוץ האולם הציבורי המורחב, ששטחו יעמוד על 3,600 מ"ר, לעומת 1,600 מ"ר לפני השריפה. מספר הדלפקים שיעמדו לרשות חב' רות התעופה — משמע: לרשות הציבור — יהיה אז 56, לעומת 26 קודם לכן. שטח משרדי חברות התעופה יגדל במידה ניכרת, ויעמוד על 700 מ"ר לעומת 200 מ"ר קודם לכן. שטחו של אולם היציאה יגיע ל-1,000 מ"ר, לעומת 650 מ"ר בעבר. ובסוף יולי 1969 יעמד לרשות היוצאים אולם בן 4,000 מ"ר. מלבד זאת תיבנה סככה למיון מטען נוסעים, בשטח של 350 מ"ר — סככה שאיננה קיימת עכשיו. כן יושפצו, ישופרו ויושלמו השירותים השונים העומדים לרשות הנוסעים והמלווים. עבודות שלב א' בשיקום נמל-התעופה, שישתיימו כאמור לקראת העונה הקרובה של האביב והקיץ, יעלו כ-7 מיליון ל"י, שהן כמחצית מן הסכום הכולל שיוצא לשיקום הבניין ולהרחבתו, שכן גם אחרי מועד זה נמשיך בהרחבת המקום ושיכלולו.

עם השלמת העבודות בקיץ של השנה הבאה, יעמדו לרשות הקהל בקומת הקרקע 3,500 מ"ר כאולם ציבורי, שיהיו בו רק השירותים ההכרחיים כגון דלפקי חברות התעופה, שירותי בנק להחלפת כספים, עתונים, דואר

ד. חוק איגודי מקרקעין (העברת זכויות מקרקעין), (תשכ"ט-1968) * (קריאה ראשונה)

הי"ד א. תלמי:

נעבור לסעיף ו' בסדר-היום: חוק איגודי מקרקעין (העברת זכויות מקרקעין), תשכ"ט-1968. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חברי הכנסת, אשר קראו את החוברת הכחולה שבה כלולה הצעת החוק, בוודאי שמו לב לשינוי שהכנסנו בהבאת "דברי ההסבר" להצעת החוק. הלכנו בדרך של דברי הסבר כלליים הבאים מיד אחרי הסעיף הקטן הראשון של הסעיף הראשון, ולמטה באותיות קטנות יותר הסברים מלאים ככל האפשר לגבי כל סעיף וסעיף של הצעת החוק. אשמת מאוד אם חברי הכנסת - לא דווקא מעל במת הכנסת, אבל אם ירצו - גם מעל במת הכנסת - יחוו את דעתם אם הסדר זה הוא טוב יותר. הם גם יכולים להציע שיפורים, מפני שאנו שואפים במשרד המשפטים להגיע למקסימום הסבר של הצעת חוק אשר באה לדיון. הדבר חשוב לא רק לגבי חברי הכנסת, שהם בוודאי הכתובת העיקרית, אלא גם לציבור בכלל - לזו אשר קורא הצעת חוק, כדי שיוכל להתמצא בה יותר ולהעיר את הערותיו, אם בעתונות, אם במכתבים לחברי הכנסת ואם לשר המציע.

גברתי היושבת ראש. הצעת החוק הזאת באה לחסל בחייו המשפטיים והכלכליים את הטיפוס של חברת-מגרש, או חברת-בית, שהוא יצור ישראלי טיפוסי. על-פי רוב חברת מגורים - בזמן האחרון, כדי לקמץ באגרה, מקימים חברות מוגבלות בערבות - מוקמת כדי שבעל התברה ירכוש על שמה מגרש ויבנה עליו בית, או יקנה בית קיים, והרכוש, הנכס הבלתי-נייד, המגרש או הבית, יירשם במשרד ספרי האחוזה על שם החברה, ואילו בעל הבית יקיים את בעלותו בזה שהוא מחזיק את כל המניות בחברה או את רובן.

כאמור, זהו יצור ישראלי טיפוסי, אשר ההיסטוריה שלו מתחילה אחרי שנת 1929, לאחר שחוקקו את פקודת החברות.

מה הביא את היצור הזה לעולמו בדרך כלל, הישוב היהודי בארץ בתקופת המנדט ועוד לפני כן, כאשר צריך היה ליצור כלים מכלים שונים, וכמובן לא יכול היה לפנות למחוקק הזר שיסייע בידו להקים את הכלים החדשים, מוכרח היה להיאחז במוקדם לגבי תאגידים שונים אשר נוצרו למטרות אחרות לגמרי, ובלבד שיוכל להכניס את הפעולות והמפעלים במסגרת חוקית או משפטית כלשהי. כך הגענו לידי זה שחוק עותומני ישן - אולי לא כלי-כך ישן, מתחילת המאה - שהוא העתק מן החוק הצרפתי, מה שקוראים חוק האגודות העותומניות, שהוא חוק בשביל קיום קלובים קטנים ואגודות קטנות, - לפי חוק זה קיימת האורגניזציה הגדולה ביותר - ההסתדרות הכללית של העובדים ויתר הסתדרויות העובדים, וכן המפלגות. המפעל הגדול של הקרן הקיימת לישראל של הלאמת הקרקע, מצא את דרכו דרך חברת מגירות מכיוון שהיה זה עוד בתקופת השלטון הטורקי, הוקמה החברה וגרשה באנגליה.

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 799).

למדנו איפוא להשתמש בכלים שאינם מותאמים לעניין ובלבד שנוכל להתגבר על צרכים שנוצרו, באשר לא היה מחוקק שהיה מוכן להאזין, או נכון יותר: לא עלה כלל על הדעת שהמחוקק יאזין לדבר.

עד אשר יבשר לנו חבר-הכנסת אונא, שהוא מביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק המקרקעין, רוב הקרקעות בארץ הן אדמות מירי, ובעיקר במקומות שנוסדו ישובים יהודיים. קרקעות מולק היו רק בחלקים של הערים העתיקות, שבהן הישוב היהודי או שלא היה, או שהיה מצומצם. אדם שהיה לו מגרש, שהיה לו בית שבה על מגרש, שהיה לו פרדס או כרם, לא יכול היה לערוך צוואה לגביו, כי החוק אסר על עשיית צוואה לגבי נכסי מירי, והרי קורה לעתים קרובות שאדם רוצה דווקא לצוות לביתו כדי לתמוך בבן כושל לעומת בן עשיר, או לדאוג יותר לאלמנה מאשר לבניו המבוססים, וכדומה. הדרך הרגילה, שבהגבלות מסוימות קבענו אותה עכשיו בחוק הירושה, לא היתה קיימת. מה עשו אנשים? הם המציאו את הדרך של הקמת חברות אד-הוק, ובשמה של חברה כזאת גרשם הנכס - כמעט תמיד נכס מירי - ובעל הנכס היה מקבל את המניות בחברתו במקום לקבל את הקושאן של הנכס עצמו. מכיוון שכבר היה בעל מניות, היתה לו זכות מלאה, כמעט בלתי-מוגבלת, לערוך צוואה לגבי הנכס שלו על-ידי שהיה עורך את הצוואה לגבי המניות בחברתו שהחזיקה בנכס.

תחילת היצור הזה של "חברת-מגרש", חברת אד-הוק לשם רכישת נכס, היתה בשנות השלושים של המאה הזאת - כדי לעקוף את ההגבלות של חוקי הירושה לגבי נכסי דלא נייד. לאחר הקמת המדינה, בשנת 1949, חוקקה הכנסת את חוק מס שבח מקרקעין, תש"ט-1949, בו הוטל מס על הרווח שמרוויח בעל נכס דלא נייד בעת מכירתו לאחר, מס על הפרש בין המחיר העצמי או מחיר הקנייה לבין מחיר המכירה. אז פשט במידה גדולה מאד היצור הזה של "חברת-מגרש". חברות כאלה הוקמו למאות, אם לא לאלפים, מתוך הנחה נכונה, שאם בעל חברה כזאת ירצה למכור את המגרש, ימכור לא את הקושאן כי אם את המניות ועל המניות אין מס שבח מקרקעין ונמצא שהאיש גם הרוויח וגם פטור מתשלום המס.

מכירת נכסי דלא נייד בדרך זו, בדרך של מכירת מניות, פטרה את המוכר גם מאגרת העברת קרקעות, שהיא, כידוע לכם, כיום 4.5%, אחוז לא בלתי-חשוב. גם הפרוצדורה של המכירה, של העברת מניות, פשוטה הרבה יותר, קלה הרבה יותר, ואיננה מחייבת את המוכר להסדיר את ענייני כל המסים הקשורים בנכס - לא המסים לממשלה ולא המסים לרשויות המקומיות - והעברת נכסי דלא נייד לגבי חברות כאלה היתה דבר קל, נוח ומהיר, וכן היה בכך קיומו במס.

במשך הזמן עמד האוצר על הסדק הזה, שדרכו מונעים גביית מסים ואגרות, והדבר התבטא בכמה וכמה אמצעים שנקט האוצר, כמובן בעזרת הכנסת. עניין העברת מניות, שבדרך כלל, בכל העולם, הוא דבר פשוט וקל המסתדר בלי מסים גבוהים ובלי פורמליות יתירה,

חברים לכל חברה ובו רשום מי הם בעלי המניות, כמה מניות יש לכל אחד ואחד, מיספור המניות, ולכל חבר גותנים תעודת מניות. אם הוא רוצה למכור את מניותיו לאחר, הוא חותם על הסכם שנקרא שטר העברת מניות, מגישים את תעודת המניות הישנה עם שטר ההעברה, מביאים אותם להנהלת החברה, לדיקטוריון החברה המאשר את ההעברה, ואז מוחקים מפנקס החברים את החבר שמכר ורושמים את החבר החדש שקנה, מוציאים לו תעודת מניות חדשה, ושומרים בארכיון החברה על תעודת המניות הישנה. אם אדם אומר שהוא בעל כך וכך מניות בחברה פלונית, ההוכחה שבידו — תעודת המניות. כן אפשר לגשת למשורר הרשום של החברה, אשר צריך להיות פתוח בכל ימות השנה, להוציא שבתות וחגים, ובשעות העבודה הרגילות יכול כל אדם לבוא ולעיין בפנקס החברים.

רבותי, בישראל רשומות במשרד רשם החברות כ־30 אלף חברות. מהן כמחציתן חברות גורמליות במשק מעה המקובל של מלה זו, כלומר חברות שנוצרו לשם הנהלת עסקים במשותף בין אנשים, והמחצית השנייה הן חברות אשר נוצרו לשם החזקת מגרש או בית או פרדס או כרים. אנשים שאין להם מושג כיצד מקיימים חברה, כיצד מנהלים חברה, חותמים על הדוקומנטים שהעורך־דין מכין, ואז הם מוציאים את עצמם פתאום דיקטוריון של חברות. כמובן, כשיש לאדם ולאשתו מגרש או בית — אסיפה כללית איננה מתקיימת לעולם; איש אינו חושב על בחירת מנהל; פנקסים אינם מתנהלים — אבל הם חייבים שיהיה להם רואה־חשבון אשר צריך לקבל איזה תשלום שגוי, שהוא תשלום לא־קטן מנקודת־השקפתו של המשלם, ותשלום בלתי־מספיק מנקודת־השקפתו של רואה־החשבון. הדין־רקטוריון חותם על איזה מאזן שאין לו מושג מה יש בו — כי אין מה לכתוב בפנקס ואין מה לכתוב במאזן. פנקס חברים ברוב החברות אינו קיים, ותעודת מניות ברוב החברות האלה אין מוציאים. הן חייבות להגיש מדי שנה בונה דין־וחשבון לרושם החברות. רבות החברות, ואני יכול למר מתוך ידיעה שרוב החברות אינן מגישות דין־וחשבון, ואז רושם החברות שולח להן התראה. כאשר באים למכור את הבית, המכירה נעשית — באופן הטוב ביותר — במשרדו של עורך־דין, אשר ממלא אילו טפסים, או — באופן הרע ביותר — זה נעשה אפילו על־ידי הדיוטות. אין שום קונטרול על ממשלתית על הדבר. אין שום ערובה ממשלתית על הדבר. אם יש שני מגרשים, אחד על־יד השני, כאשר הבעלים של האחד קנה את מגרשו בדרך הישנה, והוא הלך למשרד ספרי האחוזה וביצע שם את המכירה, את ההעברה, שילם את המס, את האגרה, או־א בספרי האחוזה של המדינה רשום שמגרש פלוני הוא בבעלותו של קונה אלמוני. מלבד זאת מוציאים לו תעודה שנקראת קושאן. אבל מה שחשוב יותר הוא, שבספרים השמורים על־ידי המדינה, ובאחריותה של המדינה, רשומה בעלותו של הקונה. לאחר שביצע את הקנייה, הוא יכול לשמור על הקושאן הזה בדיוק כמו שאשתו שומרת על הכתובה שלה, אין זה חשוב אם הוא ירצה אי־פעם למכור את הנכס וביתיים יאבד את הקושאן, יגש למשרד ספרי האחוזה ויקבל מה שנקרא בלשון המודרנית נסה, שהגויים קוראים לזה בשם "אקסטורקט",

נהפך לעניין קשה למדי. הקושי הגיע לשיאו כאשר בא לעולם חוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ג—1963. בכלל, החוק הזה איננו פאר יצירתו של המחוקק הישראלי. זהו חוק מסובך מאד, בלתי־קריא, וביצועו כרוך בקשיים גדולים. הנסיונות הבהרדים של התחכמות מצד משלם המסים כלפי האוצר עד חקיקת החוק והתחכמותו של המחוקק נגד משלם המסים בחוק מס שבח מקרקעין הפכו את עניין העברת המניות ואת עניין העברת הקרקע לדבר קשה ביותר.

גם חוק הבולים שלנו, אשר לכתחילה הועתק מחוק הבולים האנגלי שהוא שם פשוט למדי וקל למדי, נהפך למשהו אשר קשה להבינו, קשה לפרשו ועוד יותר קשה להשתמש בו.

היתה בעיה של בניית בתים גדולים לדיירים מדי־בית, בתים שאנחנו קוראים להם בתים משותפים. המחוקק המנדטורי לא ידע את המוסד הזה של "בית משותף". כאשר התקבצו האנשים כדי להקים ביחד בית משותף ולאחר מכן, כאשר קבלנים ומוסדות משכנים צריכים היו להקים בית משותף — הם חיפשו כל מיני נוסחות ותחבולות כיצד לתת בכל זאת לבעל הדירה בבית משותף זכות ממשית, זכות רשומה, זכות חוקית, הכל במסגרת החוק הקיים האומר שבית שייך למי שהמגרש שייך לו בשלמותו. גם לצורך הקמת בית משותף הקימו חברה שהיא, כביכול, בעלת הבית והיא משכירה את הדירה לבעלי המניות או לחברים. בינתיים, המחוקק הישראלי הביא לעולם את חוק הבתים המשותפים אשר פתר במידה רבה מאד את כל הבעיה בכך, שאדם יכול לקנות דירה בבית משותף ולקבל במשרד ספרי האחוזה קושאן נפרד על דירתו בצירוף הזכויות על המגרש וחדדי המדרגות. כלומר, אדם מקבל על המדינה תעודה שדירתו היא שלו, והזכות הזאת רשומה בספרי האחוזה ואין עליה עוררין.

השימוש לצורך רכישת קרקעות, לצורך רכישת חלקים בקרקעות, ולצורך רכישת דירה בבית גדול העומד על מגרש — במבונה הזאת של חברה מניות היה שימוש בכלי שלא נוצר כלל, בהיסטוריה שלו ובמהותו, למטרות כאלה.

חברת המניות צמחה מן המושג של שותפות בין אנשים. כאשר התרחבו העסקים, כאשר התרחבה התעשייה ואי־אפשר היה לפתח את הכלכלה בשותפויות רגילות, ורצו ליצור את המושג של אחריות מוגבלת — אדם נכנס לעסק לא עם כל רכושו אלא רק בסכום כסף קטן — קמה חברת המניות בעולם. היא, כמובן, לפי אופיה, פיתחה לעצמה דרכים של קיום, דרכים של ניהול ודרכים של ביקורת המתאימות לחברה מסחרית. החברה נוצרת בזמן שהיא גרשמת. היא ממשיכה את חייה באסיפות כלליות; היא בוחרת לעצמה מינהלה או דיקטוריון; היא — כעסק מסחרי — חייבת לפי החוק לגלה פנקסים נכונים, וכדי להבטיח שהפנקסים יהיו נכונים באמת, היא חייבת להעסיק רואה־חשבון אשר יאשר את החשבונות האלה; היא חייבת לעשות מאזנים שנתיים. כיצד ידעו מי הם בעלי החברה? בלי לדבר על החברות שהמניות אצלן, רובן או כולן, למוכז, ושאלן זה נוגע לעניין, מפני שכיום כמעט אין אפשרות לרושם בארץ חברה עם מניות למוכז? — יש פנקס

שהיה רשום בשמו במשרד ספרי האחוזה, והוא מכר בטאבו לשמעון, והמכירה נעשתה באישורו של מנהל הטאבו ובנוכחותו — הרי לשמעון יש בעלות מוחלטת על הנכס למרות העובדה שיתכן והיו תביעות מתביעות שונות לגבי נכס זה מאנשים שונים כלפי ראובן, שהוא המוכר. יכולה להיות תביעת עיקול, או תביעת שכירות, או כל תביעה אחרת, אבל אם האדם הלך למשרד ספרי האחוזה ושם ביצע את הקנייה, עיני בספרים, ובספרים לא היה רשום כל עיקול או איסור מכירה וכיצא בזה — הרי היתה הקנייה מוחלטת.

כיום, המגרש רשום בשם חברה פלונית בערבון מוגבל. זכותו של בעל המגרש היא בתוקף המניות שהוא מחזיק בהן והרשומות על שמו. אם ימכור את המניות הללו לאחד — לשני, שלישי, רביעי או חמישי, הרי אם יש מישור שיש לו תביעות כלפי אותה חברה פלונית בערבון מוגבל, הקונה השני, השלישי, הרביעי או החמישי אין לו כל הגנה כלפיו. הוא קנה את החברה, ואם קיים פגם כלשהו בבעלותה של החברה על הנכס, לקונה אין כל הגנה כלפיו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אני חושב שבכל חברה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

נכון, בכל חברה זהו אותו דבר, זה בדיוק כך, אבל כאן האיש לא התכונן כלל לקנות מניות, הוא לא עסק במניות, אין זה מעניין אותו. הוא רצה לקנות את המגרש. אילו היה חולך לטאבו לקנות אותו, היה פטור מכל הצרות שקדמו לכך. על-ידי שקנה את המגרש בדרך המיוחדת למדינת ישראל, הדרך שנוצרה, כפי שהסברתי, באופן היסטורי, אמנם שילם האיש במיטב כספו, הוא לא חשב כלל להבריח איהו דבר, לא ידע על קיום תביעה נגד המגרש, ובכל זאת עמד בנעליו של המוכר והצדה שלו היא.

חברי הכנסת הנכבדים, הרשוני נא לספר לכם מעשה שהיה, שנתקלתי בו לפני כמה שנים. היה שטח קרקע מסויים בראשון-לציון, בשטח החולות. שהיה שייך ליהודים שונים. נכתב על כך הרבה בעתונות. והנה, הוגש משפט לחלוקה. במשפט החלוקה הוחלט שהשטח אינו ניתן לחלוקה בין כל השותפים, כי היו שם הרבה מאד שותפים, והוחלט למכור את כל השטח הגדול כיחידה אחת. משרד ההוצאה לפועל ביצע את המכירה, והשטח נמכר. והנה פנה אלי קרוב משפחה רחוק וסיפר לי את הסיפור שלו, שלפני כמה שנים קנה בשטח הזה ארבעה מגרשים, ועכשיו הוא קורא בעתונים שהשטח נמכר על-ידי משרד ההוצאה לפועל. הוא גם הביא לי את העתון. והוא שואל מה הוא יכול לעשות. שואל אני אותו: האם קיבלת הזמנה למשפט החלוקה? למה לא התנגדת? אמר: לא קיבלתי הזמנה. אמרתי לו: אם לא קיבלת הזמנה, אפשר לבטל את פסק-הדין בקלות. ביקשתי מישור מחברי לעבודה שילך לבית-המשפט ויבדוק אם ייחדי זה קיבל הזמנה או לא. מה נתברר? האיש הזה אמר לי שיש לו ארבעה מגרשים. מה שהיה לו, אלה היו מניות בארבע חברות מגרש. כך הוא קנה. חברות המגרש קיבלו את ההזמנות למשפט, אלא כמובן המוכר לא סיפר לו. אינני חושב שהוא לא סיפר לו בגלל רמאות, או אולי כן. בכל אופן,

מתוך ספרי האחוזה, ואין שום פקפוק שהוא יכול למכור את הבית הזה.

אבל השכן שלו, שקנה את הבית או את המגרש בדרך של קניית מניות, בעלותו על המניות אינה רשומה בשום מסמך הנתון לקונטרולה ממשלתית. כפי שאמרתי, ברוב החברות לא נשמר הפנקס הקיים, או שאיננו קיים; מובן שאת הפנקס יכולים לזרוק ולכתוב אחר במקומו. אין לו תועדה שמחייבת את המדינה.

אם עוד היה טעם של חסכון במסים, הרי על-ידי חוק מס שבח מקרקעין וחוק מס בולים, כפי שהוא כיום, הקימוץ במסים הוא אפשרי. למעשה היום לגבי הערים, העיירות והמושבות, משרד רושם החברות הוא במידה רבה גם משרד ספרי האחוזה. אם אתה רוצה לדעת סוף סוף של מי המניות בחברה פלונית שהיא חברת-מגרש, כאשר לאיש אין תעודת מניות ולחברה אין פנקס — אתה חולך לנכר בתיק של החברה השמור במשרד רושם החברות, כדי לדעת לפי הדין-וחשבון השנתי האחרון שמוגש, מי היה בעל המניות.

הצרה של ספרי האחוזה איננה חדשה בארץ. עוד התורכים קבעו שכל נכס דלא נידיי חייב להיות רשום בשם בעליו בספרי האחוזה. אבל התורכים הטילו כמה וכמה הגבלות, הם למשל אסרו על חברות זרות להחזיק בקרקעות, וכן אסרו על אזרחי מדינות זרות להחזיק בקרקעות. עם הקמת הממשל האזרחי בתקופת המנדט, אחת הבעיות הקשות ביותר מבחינה אדמיניסטרטיבית, מבחינת הסדר הטוב ומבחינת הפיתוח של הישוב היהודי, היתה נעוצה בצרה של "שמות מושאלים". בתקופת התורכים היו קונים קרקע בשמות של אנשים נשואי פנים בחברה היהודית, הם היו ה"קונים" של שטחי קרקע גדולים. המנוח דוד ילין ז"ל היה רשום כבעלים של הרבה מאד קרקעות בארץ. הוא הדין לגבי המנוח ענתבי ז"ל ואחרים לא מעטים. בעיית הקרקעות הרשומות על שמות מושאלים היתה אחת הבעיות הקשות שהשלטון המנדטורי היה צריך להיאבק ולהתמודד אתן וכן לטפל בהן. לא זו בלבד שהיתה זו מלאכה אדמיניסטרטיבית קשה ויקרה, אלא שהדבר גם חייב חקיקת חוקים מיוחדים.

צריך לומר שעד שבאה עלינו אותה יצירה ששמה חברת-מגרש, היו ספרי האחוזה פחות או יותר בסדר; הם היו עוד יותר בסדר במקומות שנעשה שם הסדר קרקעות. לפי פקודת הסדר קרקעות, שהיא עדיין בתוקף, היו יוצאים מדי פעם בפעם למקומות שונים, מוזדים את השטחים ומסדירים את הרשום אחת ולתמיד. הקושאן שנתקבל על מגרש או על שטח קרקע, לאחר שנעשה בו הסדר, היה בבחינת תועדה החלטית סופית, והשם של הבעל הרשום בקושאן היה השם הנכון.

עד שבא עלינו אותו יצור שאני קורא לו "חברת-מגרש". אם קיימות 15 אלף חברות כאלה, אתם יכולים לתאר לעצמכם מהו מספר הנכסים הרשומים באופן כזה. לא זו בלבד שהמדינה, או אדם מן הצד, אינם יכולים לברר כיום מי הוא בעל נכס פלוני, אלא שזכות הבעלות נפגמת קשות. בתי-המשפט עוד בתקופת המנדט קבעו את העקרון, שמי שקונה נכס במשרד ספרי האחוזה בתום-לב, אין לבוא בערעור כלשהו על זכות הבעלות שלו. כלומר, אם ראובן היה בעל מגרש

חברות ציבוריות העוסקות בקרקעות - בבקשה, תעסוקנה; לא-ציבוריות, ורוצות להיות סוחר בקרקעות - בבקשה. אבל שום אדם מן הישוב, שאיננו סוחר בקרקעות, לא ירצה לשלם את המסים הגבוהים של מס הכנסה. הוא יעדיף לעשות את האופרציה הזאת באופן חד-פעמי, ולהשתחרר מן העסק הזה של בעל מניות בחברה פלונית שהוא מנהל בה, וכדומה.

משרד המשפטים, שהוא הממונה גם על משרד רושם החברות וגם על משרד ספרי האחוזה, יהיה מוכן להגיש בעניין זה כל עזרה, ולא רק מתוך אלטרואיזם אלא גם מתוך שהוא מעוניין להסדיר את ספרי האחוזה, לבטל את הגירת הגדולה במשרד רושם החברות, להש- תחרר מביטול זמן ומביטול עבודה. משרד זה, הממונה על תעודות הניתנות מטעם המדינה לגבי דבר חשוב כל-כך כנכסי דלא נייד, מעוניין שיהיה זה דבר בר-קיימא, דבר שאפשר לסמוך עליו ולהיות בטוח בו.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר א. תלמי:

חברי הכנסת, הדיון בנושא זה יהיה אישי. ההצעה היא שכל חבר כנסת ידבר 15 עד 20 דקות. ראשון הנאמים - חבר הכנסת בדר, ואחריו - חבר הכנסת הדר.

יוחנן בדר (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעביר חוק זה, לפי מהותו, לוועדת הכספים של הכנסת. לשם כך אתחיל את דברי על החוק מן הסוף דווקא, מאותם שני סעיפים מוזרים שבחוק עונש, או סנקציה, עומדים להפוך חברה שאינה סוחר במקרקעין לסוחר במקרקעין. בסעיפים אלה נאמר שאם חברה לא הציעה להעביר את המקרקעין לבעלי מניות, או לא הצליחה בכך מטעמים התלויים בה בלבד, אז היא הופכת להיות סוחר במקרקעין ביחס לאותם מקרקעין, כפי שכבר אמר שר המשפטים באותו דיוק נמרץ שבו הוא רגיל לדבר.

אבל לא לגבי הכל זה כך. למשל, אותו ספקר שמאד לא אהוב על חלק ניכר של הבית, בעל בית מושכר, אינו כלול כאן. אם הבית שלו רשום על שם חברה, כי אז, מכיוון שיש לו פירות - אם גם דלים מאד - כשכר דירה, ועל זה הוא משלם מס הכנסה, אין הוא נכלל במסגרת הזאת. אבל אני ואבוי למשתכן שהבית שלו בשיכון רשום על שם חברה. כי אנחנו ביטלנו את מס ההכנסה על דירות בשיכונים על דירה שבעליה גר בה. ואם לא יעשה זאת, הוא יהיה סוחר. אני חושב שכמה עשרות פועלים כשרים ייהפכו פתאום לסוחרים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

זה קרה גם בלי החוק הזה.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני השר, אני רוצה שיהיה ברור שאני בעד הרעיון של החוק הזה. אני סובר שזהו חוק טוב בכונתו, אבל הסנקציה הזאת - למהו יש בכך דבר מסוכן יותר. אם חברה נעשתה חברת מקרקעין אחרי שהחוק כבר נכנס לתקפו, אז תהיה גם היא סוחר מקרקעין,

היהודי הזה, ושלא ידע על קיום המשפט, עמד במצב שהנה היתה תביעה שהוא ידע כביכול על קיומה, שהוא הוזמן כביכול להשתתף בה, ושהוא הפסיד כביכול את המשפט.

אילו היה האיש הזה קונה את המגרש או את המגרשים בדרך הרגילה כפי שהיה זה נהוג תמיד, כפי שזה נהוג בכל העולם, במשרד ספרי האחוזה, בארצות שיש שם משרדי ספרי אחוזה - ובאנגליה, שבמשך דורות לא היו משרדי ספרי אחוזה, עלו גם כן על הדרך הזאת-, אז הוא היה נשאר בעל הבית של המגרשים שלו.

מה שאני רוצה לומר הוא שהדבר הבטוח שיש לאדם, של קניית רכוש, שאם הוא קונה אותו בתום לב, כלומר הוא משלם את המחיר הסביר, הוא בדק את ספרי האחוזה ולא מצא בהם שום פגם, שום סידכה - אז הוא ידע שזה רכוש.

אי לזאת, אם נשכנע את הכנסת לקבל את הצעת החוק הזאת, לידי מה יביא חוק זה? קודם כל הוא יביא סדר ברישום קרקעות. בעלי הקרקע יהיו רשומים. לא יהיה עוד המצב הקיים כיום, שבדף של ספרי האחוזה המוקדש לחלקה מס' 23 בגוש מספר זה וזה, יהיה כתוב שזה שייך לחברה ששמה "מגרש מספר 23 בגוש מספר זה וזה בערבון מוגבל". ומי שמעיין לפעמים ברשומות במדור זה, רואה שיש חברות כאלה למאות, שאפילו שמות שוב אין מחפשים להן, אלא נותנים את מספר המגרש כשם החברה. חוק זה יביא לידי כך שכל אחד יוכל לדעת למי שייך נכס פלוני אלמוני. המונח "חברה" יחזור להיות מה שהיה עד כה, ונוכל לחזור למצב שהעברת מניות אינה עניין למכשפים, אלא עניין פשוט, כמו שהדבר נעשה בכל העולם.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

למה מחייבים גם חברות ציבוריות לעשות זאת?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

מיד אעמוד על כך.

משרד רושם החברות יהיה מיוחד לחברות; משרד ספרי האחוזה יעסוק בקרקעות, וכשיאמר מישור שהוא דירקטור של חברה לפי מקצועו, אז איננו עקרת בית או רופא-שיניים או סנדלר שאין לו מושג בזה, אדם שיש לו דירה ועל כך הוא "דירקטור", אלא אדם שעוסק במלאכה, שהוא דירקטור של חברה. וזה בעיקר יחזיר את האינסטיטוט של קונה בתום-לב. לא יהיו עוד 15,000 דינים-וחשבונות של חברות שאינן פועלות, 15,000 רפורטים של רואי-חשבונות. כל המלאכה הבירוקרטית הזאת, שעולה הון ושאינה מביאה תועלת לאיש, כל זה ייפסק.

ועתה הרשוני נא לומר לבית בקצרה שאין אנו רוצים להכריח אנשים שיבטלו את ההעברה משם החברה לשם הבעלים האמיתיים של המניות. בהתאם להצעתנו אנו אומרים לו: או שאתה סוחר בקרקעות, או שאתה בעל קרקעות במובן הפשוט והישן של המלה; ניתן לך את האפשרות להעביר זאת במשך השנה על שמך, ולא תצטרך לשלם שום מסים, אלא אגרה קטנה בלבד; אם לא תשתמש במשך השנה הזאת בזכותך זו, תוכל להישאר, אבל אנו נראה כך סוחר קרקעות, ואם תמכור את הקרקע, יהיה זה מסחר רגיל.

אדם המעוניין בחברה. נניח שאדם התנגד, מה גורל ההתנגדות? הצעת החוק אינה אומרת דבר על כך. אם זה כך, בעצם אין המשך; אם זה כך, כל חברה יכולה להזמין לה בן-דוד שיתנגד. הוא רושם התנגדות. מה הלאה? אדוני השר, ההצעה אינה אומרת על כך ולא כלום. אם היתה התנגדות, לפי מה שכתוב בהצעה, זהו סוף פסוק. אנו יכולים, בכוח הדמיון שלנו, לומר שאולי החברה צריכה להגיש משפט לביטול ההתנגדות; או המתנגד צריך להגיש משפט לביטול ההתנגדות. איזה משפט? — המרצה או לא? כל זה אינו כתוב.

גניח שלא היתה התנגדות. במקרה זה חייב המנהל קודם כל להודיע לחברה, שהוא מוכן להעביר זכויות, אם תשלם את המסים ואם תסלק מניעות אחרות. אם לא סילקה אותן — הבקשה בטלה. ואז נהפכת החברה לסוחר בקרקעות, מפני שיש התנגדות או מפני שלא שילמה מסים או בשל מניעה אחרת.

בחוק נאמר שהמנהל רשאי לרשום חברה אף-על-פי שהיתה מניעה. הדבר נתון לשיקול-דעתו. מוזר מאד שסמכות כזאת ניתנת לרשות אדמיניסטרטיבית. אם זה עניין של זכויות או תביעות בלתי-מבוססות — ולעולם אין אנו יודעים אם אלו הן זכויות או תביעות בלתי-מבוססות של אדם שלישי —, יוכל המנהל להתגבר על כך. לא התגבר על כך, ישלמו את כל המסים וישלמו את האגרה שיקבע השר.

הדבר היחיד שכתוב הוא, שאפשר לבדוק מי הם בעלי המניות. וזהו באמת דבר רצוי, כדי שהזכויות לא יועברו בהזדמנות זו למי שאיננו בעל מניות.

לגבי השאלה, מה יהיה השווי לצורך מס שבת, אמרתי שיש ליקויים בהגדרה.

אדוני השר, מי מן העוזרים שלך כתב בהצעת החוק שהאיגוד חייב להוכיח שלא הוגשה התנגדות? תסתכל בבקשה בסעיף 5. למי מגישים התנגדות? — למנהל. כתוב: "המנהל יהא רשאי לסרב להעברת זכויות כל עוד לא הוכח לו כי לא הוגשה התנגדות". למי מגישים התנגדות? — למנהל. איפה נמצאת ההתנגדות? — בחיקוק של המנהל. כיצד איגוד, שאין לו שום אפשרות לדעת מה נמצא בתיק, מה הגיע או לא הגיע מאדם שלישי — יוכל להוכיח שלא הוגשה התנגדות?

בהצעה זו יש עוד כמה דברים ביורוקרטיים מסוג זה, שבודאי אפשר לתקנם. אבל לגבי הסנקציה, צריך לחפש סנקציה אחרת. מדוע חייבים בעלי המניות לשלם 170% שיעור המס אינו תלוי בעצם ההחזקה. יש בעלי מניות שישלמו 70% מס ויש בעלי מניות שישלמו 30% מס. יהיו בעלי מניות שיאמרו לעצמם: אם אצטרך לשלם 70% מס, לא אמכור את המגרש. ואז לא תהיה שום סנקציה. הוא יכול לעשות דבר אחר, למכור את המניות ולא את המגרש. גם במקרה זה לא תחול הסנקציה. סנקציה זאת קיימת באופן היפותטי למקרה של מכירה. השר רצה, ובצדק, לחסל אותה מעמסה של 15,000 חברות. סנקציה זו מזמינה בעצם את הנצחת הגזירה הזאת. יהיו בארץ רבים שלא ימכרו את המגרש ולא תהיה סנקציה. אדוני דאי יודע את התיאוריה לגבי מס רווחי הון. מדוע מס רווחי הון הוא מופקד? הוא מוכרח להיות נמוך, כדי שמשכ כזה לא יקפידו את מחזור הנכסים. ואילו כאן יש סעיף שפירושו הקפאת מחזור הנכסים.

ופירוש הדבר שהיא חייבת לשלם ממכירת המקרקעין מס הכנסה בסביבות 70% עד 80%. כל חברה הנמצאת בשלב של פירוק, ברגע מסויים אחרי שכבר פירקה אותם נכסים שלפי התיקון לחוק מס שבת מונעים ממנה להיות חברה מקרקעין, והמפעל אינו פועל עוד, ומה שנשאר לה אלה הם מקרקעין בלבד, ואת זאת צריך לפרק בסוף, גם היא נעשית חברה מקרקעין; ובמקום לשלם 25% מס הון, היא תשלם 70% מס הכנסה. מדוע זה כך?

אני חושב, אדוני השר, עם כל הכבוד, שיהיה צורך לדון בזה בוועדת הכספים, ששם מתמצאים קצת בחוקים פיסקליים. לחוק זה, שהוא מפורט למדי, יש אבא. אביו הוא סעיף 117 לחוק מס שבת מקרקעין. שם הכנסנו אותו רעיון לפי הצעת הממשלה, ולא השתמשנו אז בסעיף זה, כי זה היה בשנת 1963, שנה אחת, ואז היה קיים אותו חוק עותומני המונע העברת מירי. כיום שוב אין זה כך. זה בעצם ההבדל העיקרי בין המצב אז למצב של היום. אבל אז נמצא הרעיון הזה בסעיף 1. ולהגנת שר האוצר ושר המשפטים דאז עלי לומר, כי אלה שהביאו סעיף זה חשבו שהם מכניסים בו את כל מה שדרוש, ואמנם הכניסו בו שני דברים שאינם נמצאים בהצעה שלפנינו. אופייני הדבר שמבחינה פיסקלית הצעה זו לקויה. הכוונה לפטור מתוספת מוניציפליה, שמשום-מה לא נכנס כאן; שנית, מכיוון שידעו מה זה מס שבת מקרקעין, הסעיף אומר בפירוש שאם המקרקעין השייכים לאיגוד הועברו לאיגוד על-ידי בעל מניות, תאריך הרכישה הוא תאריך הרכישה על-ידי בעל מניות. ואילו כאן זה מסורבל וגם מכניס קשיים לחוק מס שבת ולכוונותיו. אבל אלה הם, בדרך כלל, ליקויים קטנים שאפשר לתקנם.

אשר לסנקציה, אני מסכים שתהיה סנקציה, אבל לא המוצעת.

אשר לפרוצדורה, הרי היא מתחילה בכך שצריך לפנות למנהל מרשם המקרקעין. לפני כך, אדוני השר, צריך לפנות למנהל מס שבת מקרקעין. כי לפי החוק, רק מנהל מס שבת מקרקעין יכול להחליט אם חברה מסויימת היא חברה מקרקעין או לא. דבר זה הוא בסמכותו בהתאם לתיקון שנתקבל ב-1965 ואשר שינה הגדרת חברה מקרקעין. מנהל מס שבת מקרקעין חייב להחליט, אם הנכסים של החברה הם ממין כזה שהם הופכים אותה לחברה מקרקעין.

לאחר הפניה אל שני המנהלים הללו, צריך להגיש טופס בקשה. יחד עם זאת צריך להגיש הצהרה לגבי החובות, חובות שהחברה צריכה לשלם תוך שנים עשר חודש. ומה קורה אם על נכס של חברה יש משכנתה לעשרים שנה או לחמש שנים? על שום מה ההגבלה של פרעון החובות תוך שנים-עשר חודש? החברה יכולה למכור מקרקעין לבעל מניות או למישהו אחר, ללא שום בדיקה אם בכוחה לשלם חובות או לא. מדוע איפוא דרושה הצהרה זו? מכיוון שלצורך ההצהרה דרושה חתימת רוב המנהלים, זוהי דרך לסחיי-טה. ואני יודע מה נעשה בחברות בעניינים אלה.

לאחר שהוגש טופס הבקשה, מפרסמים את דבר הבקשה ומחכים להתנגדות. מי יכול להתנגד? נושה. כל אדם בישראל הוא נושה של חברו. אינו מוכרח להודיע שהוא נושה. אבל המתנגד יכול גם להיות

אני רוצה לשאול, מדוע פתאום בשנת 1968 - ואני שמח שהחקיקה במדינה מתקדמת ועוסקת גם בדברים שאינם קשורים במצב - מדוע פתאום מעסיק אותנו הדבר הזה עכשיו? האם זהו הדבר שאנחנו זקוקים לו עכשיו, האם זהו התחום שאנחנו זקוקים לשינויים בו?

חבר הכנסת בדר היה טרוד ברוב נאומו לחפש סנקציות אחרות, מאשר הסנקציה המוצעת בחוק. אינני חושב שנחוצה סנקציה בכלל. למה לא תהייה חבורה על מגרש מספר כך וכך, או על בית מספר כך וכך? מה אינו כשורה בכך? מה לא-חוקי בזה? על חנות נעליים מותר שתהיה חברה, בעוד שהיא שווה פחות ממגרש בכיכר המדינה בתל-אביב? על קיוסק מותר שתהיה חברה, בבעלות בעל ואשתו אם זה נחוץ להם, אם יש להם סיבה ונימוק לעשות זאת? אין שום דבר בחוק החברות שאוסר זאת.

נכסים המהווים חלק חשוב מן הרכוש של הארץ, נכסי דלא גידי של המדינה, דווקא ביחס אליהם אסור שתהיה חברה? אנשים שנמצאים בחוץ-לארץ מבכרים להשקיע את כספם בנכסים כאלה, כי הם רחוקים ואינם יכולים להשיג תמיד על הנכסים, או משום שעל נכסים כאלה ההשגחה קלה יותר. יש גם נכסים שנמצאים בשם מושאל, מכל מיני סיבות שגם החוק לא התעלם מהן. יש אנשים שמחזיקים מניות בחברות בשביל מישוהו אחר שנמצא בארץ מסוימת, ששם לא כל-כך פשוט לגלות שיש לו מניות על שמו. מדוע נמנע את הדברים האלה? אנחנו צריכים לעודד את הדברים האלה.

לאחר ששמעתי את נאומי של שר המשפטים וקראתי את דברי ההסבר, מתברר ש-15 אלף חברות מתוך 30 אלף החברות הן חברות מסוג זה. רבות, אם חצי החברות במדינת ישראל הן מסוג זה, סימן שמרבית מאוד להש-תמש בשיטה זו ושהיא נוחה לשימוש, שזאת שיטה נכונה, שזאת שיטה מועילה ויש הרבה אנשים שרוצים ללכת בדרך זאת. מה לנו שנמנע זאת מהם?

המדינה אינה ערבה לכל ההעברות האלה. כלום צריכה המדינה להיות ערבה לכל דבר? שאל בקריאת-ביניים - וזאת הזכות למי שמדבר בלי רשות - חבר הכנסת אבנרי, מה לגבי חברות אחרות, כלום המדינה ערבה לגבי מניות בחברות אחרות? צריך לפנות אל רואה-חשבון, אל עורך-דין, ולבדוק את הבעיות. בכל מדינה מודרנית זהו אחד הדברים של ההתפתחות המשפטית והכלכלית המודרנית, ש"חברה" היא אישיות משפטית נפרדת. התפתחות הכלכלה שלנו ושל כל חברה מודרנית היא שאדם יכול להישאר הוא, ויחד עם כך - ויסד חברות וייסד אישיות משפטית אחרת. ושום אדם שמניות רשומות על שמו כשם מושאל לא יהיה מוכן לכך שיהיה זה על שמו שלו. כל זמן שזה מוגבל - אחירותו מוגבלת וסמכותו מוגבלת - הוא מוכן לעשות טובה למישוהו המאמין בו והוא נאמן לו. הוא לא יעשה זאת אם יצטרך לעשות זאת כחלק מן הרכוש הרשום עליו, שאיש אינו יודע איפה ההתחלה ואיפה הסוף. כך ברור שחברה הרשו-מה על מגרש כך וכך - אותה מניה או אותן מניות שהוא מחזיק, הוא מחזיק בשביל מישוהו אחר.

אינני יודע מדוע צריך לאסור את זה. כתוב פה בהע-רות ההסבר שזה "משבש לחלוטין את תמונת הפעילות הכלכלית במדינה". האם המיכון הסטטיסטי אינו יכול לעכל זאת? האם אי-אפשר להוסיף בדין-וחשבון הכלכלי

אני מציע לאדוני השר לחפש לו סנקציה אחרת ולא דווקא בחוק מס שבה מקרקעין או בפקודת מס הכנסה. גברתי היושבת-ראש, אני מזדה לך על ששמעת אותי בסבלנות. סיימתי את דברי.

הי"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הררי, ואחריו לחבר הכנסת שמואל תמיר.

יוזר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בתחילת דברי אני רוצה לברך את שר המשפטים ואת משרד המשפטים על הנהגת דברי ההסבר המלאים והמקיפים בחוברת הכחולה ואני מקווה שמעכשיו יוכנסו דברי הסבר כאלה בכל החברות הכחולות. במשך כמעט עשרים שנה לקיום הכנסת התלוננתי על הקימוץ הרב בדברי ההסבר, שיכולים להיות לתועלת לבית ולחברי הכנסת שצריכים לדבר בנושא.

אני מצטער שאינני יכול להמשיך בשבחים אלה לגבי החוק הזה. עלי לומר שלמרות דברי ההסבר המפורטים, ואף-על-פי שהקשבתי רב קשב לדברי שר המשפטים, אני מצטער צער רב - הן מתוך ידידותי אליו והן מתוך הערכתי אותו - שבשום פנים ואופן לא שוכנעתי שהחוק הזה נחוץ. באנגלית יש ביטוי I cannot help feeling. האומר שלמרות כל התאמצותי להשתכנע, למרות כל רצוני להשתכנע, לא יכולתי לסייע לעצמי להשתכנע. כמעט השתכנעתי מדברי השר שאין צורך בכתובה... אבל זאת פרשה אחרת ואיננה מוכיחה שהחוק הזה נחוץ.

השר דיבר בליגול על ה"דירקטור" של חברה, שה-"דירקטור" הוא עקרת-בית או סתם אדם קטן. לדעתי, לא היה מקום לזילול כזה. יש עקרות-בית ויש אנשים קטנים שידעו יפה מאד מה הם רוצים. לאו דווקא מי שחובש צילינדר או קונה מניות בחברת "ישראל", שעכשיו אנחנו קוראים בעתונות שהיא מקבלת כל מיני זכויות במסים, הם המבינים בענייני חברות, ואילו האדם הקטן שלכל היותר יש לו חלק במגרש, בדירה או בבית, יש לזלול בו כל-כך. הוא יכול היה לבחור בין קניית מגרש לעצמו, או קניית מניות. הוא סיכם בסופו של דבר כפי שסיכם, עשה מה שרצה, דבר שהיה חוקי במאה אחוז באותו זמן שעשה זאת. הוא לא הפר חוק; הוא נהג לפי החוק. הוא עשה מעשה שידע שהוא חוקי. הוא חישב כל צעד שלו. מכיוון שמשנת 1929 היתה פעולה זאת פעולה חוקית, היה רשאי לבצע אותה. ייתכן מאד שדבר כזה קיים רק במדינת ישראל, כלומר שרק במדינת ישראל באו ליד ההמצאה הזאת. למדינת ישראל יש המצאות שונות, וכל זמן שהמצאה זאת היא חוקית, זה רק מראה ומוכיח על הגניוס היהודי, שידע להמציא כל מיני דברים ולהסתדר בכל מיני אפשרויות חוקיות. היו כאלה שאמרו שמדינת ישראל היתה הרבה יותר קלה אילו היו גרים בה רק גויים ולא יהודים. אבל זאת מדינת יהודים, והם רשאים, לפי החוק הקיים, לנהוג ולעשות כל מה שמותר לעשות באופן חוקי כדי לחסוך מסים. זאת אפילו חובתם.

אם עושים כך, אינני רואה מה ילינו עליהם שינהו כך. הם לא עשו שום דבר בלתי-חוקי. גם שר המשפטים לא אמר שהם עשו דבר בלתי-חוקי. אינני רוצה להשתמש במלים "מדוע יצא הקצף" על כל החברות האלה. אבל

אמר שר המשפטים מנסיונו לגבי חברת חולות ראשון. אני מרשה לעצמי להביא גם מנסיוני. אני ידע למשל על חברה אחת שקרובת משפחה נתנה למשפחה; היא מכרה מגרשים ורצתה לעזור למשפחה, ונתנה לה כך וכך אלפי לירות שיוכלו לרכוש בית או דירה, ויש תנאים רבים בחוזה — הכל חוקי לגמרי: שהחברה תשלם לה כך וכך לחודש בעד השתתפותה. לא ריבית ולא החזרת חוב; היא מוכנה שתהא זו מתנה. יאמרו שכל מי שחתם על חוזה זה לא ידע מה הוא עושה? היא לא היתה מוכנה לתת כסף זה לאנשים פרטיים.

יש למשל זוג שעושה עסק; מי שנתן את הכסף לא יהיה מוכן ביום מן הימים לגבות את הכסף מן האשה, מן האלמנה, בעוד שמחברה, שעל שמה רשום רכוש, הוא מוכן לגבות זאת. או ידע לי מקרה שהורים רצו לעזור לבניהם הנשואים, קנו להם דירה, אבל לא רצו לתת את כל הכסף לדירה. הם אמרו: יש לך כך וכך, או ההורים נותנים את מותר הכסף, ואתה במחילה מכבודך תהיה חרוץ, תעבוד, ובכל פעם שתצבור כסף לעוד מניה — נעביר לך עוד מניה. כיצד יעשו דבר זה כשלא תהיה חברה? למה לא יהיה עידוד כזה לזוג צעיר שאט אט ירכוש את המניות האלו ובסופו של דבר יקבל את כל החברה?

יש בעיות של שליטה במניות, ולא בהכנסות. יש בעיות של אנשים שהם מחזיקים בחברה ולמעשה החברה קנתה את הרכוש בכסף שלוותה מהם עצמם. בבקשה, יאמרו איפוא שכל זה הוא לא-חוקי, או פלילי, או אינני יודע מה. אבל זה היה חוקי. ייתכן שאלמלא היתה הקומבינציה הזאת, לא היו אנשים קונים בכלל את הרכוש ולא היו עושים את הטרנסאקציה הזאת. באיזה אופן יעבירו עכשיו את הרכוש כדי לא להיות סוחרים בקרקעות? ירשמו לעצמם משכנתה או ירשמו חברה לקבל משכנתה ועוד ירשמו וישלמו 11% ריבית, או שיקחו שטרי תיווך, שבית-המשפט העליון החליט שזה חוקי, ויסתדרו עם 22% אין גבול בכלל בפסק-הדין הזה למה שמותר לקחת כריבית בתיווך שטרות. למה לעודד את כל זה?

נדמה לי שהחיים עכשיו, עם כל סיכומם, פשוטים הרבה יותר ממה שהחוק הזה רוצה להציע. לא פה המקום להיכנס לכל סעיף וסעיף. זה יהיה בודאי בוועדת הכספים, או בוועדת החוקה, חוק ומשפט, או — אם תרצה הכנסת — בוועדה מיוחדת, בראשותו של חברי, חבר-הכנסת אבניאל, אף-על-פי שהוא רק יושב-ראש בוועדת הכלכלה, אבל לא איכפת לי שיהיה יושב-ראש של הוועדה הזאת, והיא תדון בעניינים ותבדוק יפה יפה. והיות אומר גם זאת: שהיא לא תתבושש בדגה שהיא באה לידי מסקנה שלמרות העמל שהושקע בחוק זה אין בו צורך, שתהיה כנה, תבוא אלינו ותגיד: החלטנו שבכל זאת החיים מסובכים למדי, גם בלי החוק הזה.

היו"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אני מבקש את רשות הדיבור להבהרה.

על הפעילות הכלכלית של חברות, ש-15 אלף מהן הן חברות של מגרשים, והמגרשים האלה אינם פעילות כלכלית במדינת ישראל?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בין כך ובין כך, 95% מן המקרקעין במדינה הם מקרקעין של מינהל מקרקעי ישראל.

יזהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

זאת תאמרו בנאומך. אם תאמרו כל זאת כשאני מדבר — מה תגיד כשיגיע תורך? כשתגאם, תעזור לי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני עוזר לך.

יזהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

האם זאת הסיבה? שזה משבש את התמונה או את הפעילות הכלכלית? וכשיצטרכו להעביר את 15 אלף החברות הללו לפי החוק הזה לבעלות פרטית — זה ישבש פחות את חיי הכלכלה במדינה? האם כל-כך פשוט ללכת ולפרק ולהעביר את כל הנכסים של החברות האלה?

חבר-הכנסת בדר מנה כמה דברים שיסבכו את המצב. אבל גם העניין הזה, שאדם קונה כביכול מניות ואיננו יודע מה זה בדיוק, והוא צריך עצת עורך-דין — עכשיו, בנוסף על כל מה שקרה לו, הוא בעל הרכוש, ויצטרך להגיש בקשות עם הצהרות, ולפנות למנהל ולהביא אישורו של רואה-החשבון, ולעבור לפרוצדורה שנוכרת בסעיף 2, 3, 4. איזו הצדקה יש לנו להכריח אנשים אלה לעשות את כל זה? אינני חושב שזה לפי המתכונת שאנו רגילים להיות בה, שהיא מתכונת חוקית לגמרי, שנעשתה באופן חוקי ומתוך חישובים חוקיים. אנשים רשאים לומר שלא היו קונים את הרכוש אלמלא היתה זו חברה, הם לא היו קונים את המניות אלמלא היו מניות. אינם מוכנים להיות שותפים עם מישהו מושאע בקרקע; הם מוכנים רק להיות מניה בקרקע זו, ומדוע פתאום סנקציות נגדם, וקנסות שיהפכו אותם לסוחרים בקרקעות? כי מה זה? סוחרים פיקטיביים בקרקעות? הם מעולם לא סחרו, אינם מתכוונים לסחור, הם קנו דירה ורשמו אותה על שם חברה בבית משותף, או קנו מגרש אחד שהם שומרים כנדוניה לבתם ומתכוונים להעביר לה אותו ביום שידובר בה. למה הם צריכים פתאום להחריב את כל זה, ולרוץ אל רואה-החשבון, ולרוץ אל עורך-דין, ולהעביר את כל זה תוך שנה — אמנם בלי מסים, אבל לשם מה? למי זה מפריע, ממי זה גורע כשזה קיים כמות שהוא, והכל יודעים בדיוק מה העניין?

אני מבין אילו התקדמנו בכלכלה עד כדי כך שהיינו מבטלים את הוכחות לרשום חברות. אבל כל הביטול הוא רק לגבי קרקע של נכסי דלא נידוי. ולאחר שאמר שר המשפטים בצדק שההגדרה של חוק מס שבח מקרקעין איננה מן הבהירות ביותר — בא החוק הזה ומגדיר מה הוא איגוד מקרקעין, ואומר: ההגדרה של איגוד מקרקעין היא אותה הגדרה שבחוק מס שבח מקרקעין.

מה דינה של חברה שיש לה בית אחד ועוד מניות בבנק לאומי למשל — 200 מניות? האם זוהי חברה שמחזיקה במניות, או שזוהי חברת מקרקעין? האם זוהי חברה שתיהפך לסוחר מקרקעין אם לא תעביר רכוש זה על שמה?

הי"ר א. תלמי :

אם כך, נצטרך לדחות את נאומו של חבר-הכנסת
 תמיר, מכיוון שעלינו לסיים את הישיבה בשעה שמונה.
 רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני יכול להבין
 יפה מאוד, ודבר לגיטימי לגמרי הוא להציע בכנסת
 להחזיר הצעת חוק לממשלה, אולם אינני חושב שהכנסת
 יכולה להסכים לפרוצדורה חדשה, שלפיה מחליטים
 בכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדה ובוועדה מחלי-
 טים להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אין דבר כזה.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש) :

כאשר האופוזיציה היא במפלגת השלטון, זה קורה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

אם חבר-הכנסת הררי רוצה להציע להחזיר את
 הצעת החוק לממשלה, זוהי זכותו.

יזהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית) :

זה קרה הרבה פעמים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

זה לא קרה הרבה פעמים. אינני יודע אף מקרה
 אחד שהכנסת החליטה כך.

אדיה בן-אליעזר (גח"ל) :

לכן הוא הציע את חבר-הכנסת אבניאל ליושב-
 ראש הוועדה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

אין המושל דומה לגמשל.

הצעה כזאת איננה יכולה להיות קיימת, מפני
 שלאחר שהחליטו להעביר את הצעת החוק לוועדה,
 פירושה של ההחלטה היא שמקבלים את החוק הזה
 כיסוד. הוועדה יכולה לשנות את החוק ב-99%, אבל אין
 היא יכולה לבוא לכנסת בקריאה שנייה ושלישית ולומר:
 אין לנו מה להציע.

יזהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית) :

זה לא היה בכנסת הזאת, כי אם בקודמות.

הי"ר א. תלמי :

הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11.00 בבוקר.
 ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19.52.